

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Sabina Vaculíková

**Náhrada nákladů řízení v případě účastníků
zastoupených advokátem**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Ing. Tomáš Střeleček, LL.M., Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 21. 4. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 158.000 znaků včetně mezer.

Sabina Vaculíková

V Praze dne 21. 4. 2024

Ráda bych poděkovala Mgr. Ing. Tomáši Střelečkovi, LL.M., Ph.D., za jeho přístup, připomínky a čas strávený vedením mé práce.

Obsah

Úvod.....	6
1. Náklady řízení	8
1.1. Právní úprava nákladů řízení.....	8
1.2. Odměna za zastupování a hotové výdaje.....	9
1.2.1. Smluvní a mimosmluvní určení odměny a náhrad hotových výdajů.....	9
1.2.2. Úkonová a paušální odměna, přísudková vyhláška	11
2. Zásady rozhodování o náhradě nákladů řízení.....	15
2.1. Zásada úspěchu ve věci	15
2.1.1. Zásada plného úspěchu ve věci.....	16
2.1.2. Zásada částečného (poměrného) úspěchu ve věci	18
2.1.3. Náhrada nákladů řízení při neúspěchu ve věci	19
2.1.4. Nepřiznání náhrady nákladů řízení žádnému z účastníků.....	20
2.2. Zásada zavinění.....	22
2.3. Předžalobní výzva.....	23
2.3.1. Obligatorní zaslání předžalobní výzvy	24
2.3.2. Výjimka z obligatorního zaslání předžalobní výzvy	26
3. Odměna za právní zastoupení a náhrady advokáta	28
3.1. Způsob určení výše mimosmluvní odměny	28
3.2. Tarifní hodnota	28
3.2.1. Základní pravidla pro určení tarifní hodnoty	28
3.2.2. Zvláštní pravidla pro určení tarifní hodnoty	30
3.3. Úkony právní služby s plnou sazbou mimosmluvní odměny.....	32
3.3.1. Úkony právní služby pod ust. § 11 odst. 1 písm. a) – c) a.t.....	33
3.3.2. Úkony právní služby pod ust. § 11 odst. 1 písm. d) – g) a.t.	34
3.3.3. Úkony právní služby pod ust. § 11 odst. 1 písm. h) – m) a.t.	35
3.4. Úkony právní služby s polovinou sazby mimosmluvní odměny.....	36
3.4.1. Úkony právní služby pod ust. § 11 odst. 2 písm. a) – d), f), h) a.t.....	36
3.4.1. Úkony právní služby pod ust. § 11 odst. 2 písm. e), g) a.t.....	37
3.5. Úkony právní služby svou povahou a účelem nejbližší	38
3.6. Účelnost úkonů právní služby a náhrad	39
3.7. Náhrada hotových výdajů a promeškaného času	40
3.7.1. Náhrada hotových výdajů	40
3.7.2. Náhrada promeškaného času.....	42
3.8. Zvýšení a snížení mimosmluvní odměny a náhrad.....	45
3.8.1. Modifikace mimosmluvní odměny dle ust. § 12 a.t.....	45

3.8.2.	Zvláštní snížení mimosmluvní odměny a náhrad dle ust. § 14b a.t.	47
3.8.3.	Snížení mimosmluvní odměny dle zrušených ust. § 12a, 12b a § 12c a.t.	49
3.9.	Náhrada daně z přidané hodnoty	51
4.	Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení.....	53
4.1.	Charakteristika rozhodnutí.....	53
4.2.	Forma rozhodnutí.....	54
4.3.	Opravné prostředky	55
4.4.	Úhrada náhrady nákladů řízení, platební místo.....	56
5.	Novelizace advokátního tarifu	58
5.1.	Vývoj novelizace a.t.	58
5.2.	Návrh novely advokátního tarifu v roce 2023	59
5.3.	Návrh novely advokátního tarifu v roce 2024.....	61
Závěr.....		63
Seznam zkratk		65
Seznam použitých zdrojů.....		67
Abstrakt.....		80
Abstract.....		82

Úvod

Cílem této diplomové práce je alespoň v základním rámci obsáhnout téma náhrady nákladů řízení, a to se zaměřením na náhradu nákladů právního zastoupení. V souvislosti s náhradou nákladů řízení je v právní veřejnosti předmětem častých debat advokátní tarif, jenž je základním právním předpisem upravujícím odměnu a náhrady advokáta. Ačkoliv se jedná o klíčový právní předpis, ať již pro účely náhrady nákladů řízení či ve smluvním vztahu mezi advokátem a klientem, prošel od roku 1996 pouze jednou rozsáhlejší novelizací – právě tato skutečnost bývá často předmětem apelů ke změně, k níž však doposud nedošlo. Z tohoto důvodu považuji téma náhrady nákladů řízení, tím spíše se zaměřením na právní zastoupení advokátem, za aktuální a zajímavé k bližšímu právnímu rozboru.

V návaznosti na uvedené má práce obsáhnout především právní úpravu náhrady nákladů řízení a související judikaturu, včetně případných úvah *de lege ferenda*, se zaměřením na náhradu nákladů právního zastoupení advokátem a aplikaci konkrétních ustanovení v praxi.

První kapitola této práce si tedy klade za cíl obsáhnout základní právní úpravu náhrady nákladů řízení, a to od ústavní úrovně až po podzákonnou úroveň, včetně přesahů do jiných právních odvětví. S ohledem na tematické zaměření této práce je předmětem dalšího pojednání první kapitoly rozdělení odměny a náhrad advokáta na smluvní a mimosmluvní. Dále kapitola pojednává o dílčím dělení odměny na odměny úkonovou a paušální, přičemž v této souvislosti se zaměřuje také na přísudkovou vyhlášku. Prísudková vyhláška byla ve srovnání s advokátním tarifem v účinnosti pouze krátkou dobu, nicméně mám za to, že byla zásadním právním předpisem v oblasti náhrady nákladů právního zastoupení a významně se podílela na soudní judikatuře v oblasti náhrady nákladů řízení.

Druhá kapitola se zaměřuje na základní zásady, jimž se soudy řídí při rozhodování o náhradě nákladů řízení, a sice zásadu úspěchu ve věci a zásadu zavinění. V rámci zásady úspěchu ve věci poté práce neopomíjí obsáhnout případy, kdy náleží náhrada nákladů řízení účastníku i přes pouhý částečný úspěch či úplný neúspěch. Zvláštní pozornost je věnována řízením *iudicium duplex* nárokům závislejícím na úvaze soudu či znaleckém posudku, kdy tyto případy považuji za velmi praktické a současně frekventovaně řešené soudní judikaturou. Opomenuto není ani pojednání o předžalobní výzvě jako podmínce přiznání náhrady nákladů řízení – i z tohoto pravidla však existují výjimky, ať již plynoucí *ex lege* či dovozené soudní judikaturou.

Třetí, neobsáhlejší kapitola podrobněji pojednává o účinné právní úpravě vztahující se k nejvariabilnější složce náhrady nákladů řízení, tedy odměně a náhradám advokáta. Kapitola se

snáží chronologicky dle jednotlivých ustanovení advokátního tarifu obsáhnout základní právní pravidla pro určení odměny advokáta, především sazbu, tarifní hodnotu a jednotlivé úkony právní služby – u jednotlivých úkonů právní služby je stručně uveden jejich výklad a konkrétní příklady z odborné literatury či soudní judikatury. Návazně kapitola pojednává o souvisejících náhradách advokáta. Pojednáno je také o požadavku na účelnost úkonů právní služby, a dále o ustanoveních advokátního tarifu modifikujících odměnu a náhrady advokáta, neboť právě tato ustanovení byla předmětem doposud nejvýznamnějších novelizací advokátního tarifu. Ustanovení modifikující odměnu a náhrady advokáta byla totiž prvně odůvodněna nepříznivým ekonomickým vývojem země, nicméně v rozporu se svým původním účelem některá z nich přetrvala i v období následného hospodářského růstu a účinnosti pozbyla až derogačními nálezy Ústavního soudu. Soudní judikatura tedy v oblasti náhrady nákladů řízení prokazatelně sehrála klíčovou roli, protože je zejména v rámci třetí kapitoly na konkrétní soudní rozhodnutí mnohdy odkazováno.

Čtvrtá kapitola se blíže zabývá vlastním rozhodnutím o náhradě nákladů řízení, o níž je soud povinen rozhodnout v rozhodnutí, jímž se řízení u něho končí. Spolu s právní úpravou rozhodnutí je pojednáno o způsobu určování výše náhrady nákladů řízení, opírající se primárně o účinnou právní úpravu, ale přihlížející taktéž k návrhu oprávněného účastníka řízení. Návazně se kapitola blíže věnuje opravným prostředkům a pojmu platebního místa, tedy místa pro úhradu pravomocně přiznané náhrady nákladů řízení.

Poslední, pátá kapitola se zaměřuje na aktuální téma novelizace advokátního tarifu. Úkolem této kapitoly je stručně shrnout dosavadní vývoj zásadních novelizací se zaměřením na novelizaci v roce 2006, jež byla doposud následována pouze dílčími novelami primárně zaměřenými na snížení odměn a náhrad advokáta. Patrně první realizovatelný návrh novely advokátního tarifu byl předložen v roce 2023, nicméně následkem značného množství připomínek nedošlo k jeho včasnému schválení a naopak si návrh vyžádal další přepracování. Pátá kapitola je tak ukončena komparací původního návrhu s návrhem přepracovaným a nástinem možného vývoje.

1. Náklady řízení

1.1. Právní úprava nákladů řízení

Náklady řízení jsou jedním ze základních prvků každého občanského soudního řízení a výrok o nich je obligatorním výrokem rozhodnutí, jímž se řízení u dotčeného soudu končí. Náklady řízení, zejména v souvislosti s právem na jejich náhradu, se dotýkají již na ústavní úrovni řady garantovaných práv. Příkladem lze uvést právo každého na soudní ochranu¹ či v oblasti trestního práva právo obviněného na obhajobu.² K nákladům řízení a jejich náhradě se vztahuje také rozsáhlá judikatura Ústavního soudu, v níž Ústavní soud konstantně zaujímá stanoviska k pojmu účelnosti úkonů právní služby, výkladu úkonů právní služby „svou povahou a účelem nejbližších“ či k moderačnímu oprávnění.

Na zákonné úrovni jsou náklady řízení upraveny předně v ust. § 137 a násl. o.s.ř. Již v ust. § 137 o.s.ř. zákonodárce užitím výrazu „zejména“ zakotvil demonstrativní výčet jednotlivých druhů nákladů řízení, jimiž jsou hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, tlumočné, náhrada za daň z přidané hodnoty, odměna za zastupování a odměna pro mediátora podle zákona o mediaci za první setkání s mediátorem nařízené soudem. Pro srovnání lze uvést, že obdobným způsobem vymezuje náklady řízení také správní řád, jenž v ust. § 79 odst. 1 stanoví, že náklady správního řízení jsou zejména hotové výdaje účastníků a jejich zástupců včetně správního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, tlumočné a odměna za zastupování.

Ust. 137 odst. 1 o.s.ř. je ustanovením toliko obecným, když v podrobnostech ke konkrétním druhům nákladů řízení stanoví o.s.ř. blíže v dalších ustanoveních. Tak upravuje například ust. § 137 odst. 2, 3 a ust. § 149 o.s.ř. odměnu za zastupování advokátem, notářem a patentovým zástupcem, ust. § 141 o.s.ř. náklady důkazů a zálohu na ně či ust. § 139 o.s.ř. svědecké a znalečné. Bližší zákonnou úpravu jednotlivých druhů nákladů řízení lze poté nalézt také v zákoně o znalcích, zákoně o soudních tlumočnících a soudních překladatelích, zákoně o soudních poplatcích či zákoně o dani z přidané hodnoty. Současně s ohledem na skutečnost, že je výčet nákladů řízení v ust. § 137 odst. 1 výčtem demonstrativním, lze pod náklady řízení ve smyslu citovaného ustanovení subsumovat další, zde výslovně neuvedené náklady. V každém případě se musí vždy jednat o náklady, jež byly účastníkem uhrazeny v bezprostřední spojitosti se

¹ čl. 36 Listiny základních práv a svobod.

² čl. 40 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

soudním řízením – nelze zde tedy zahrnout náklady se soudním řízením zcela nesouvisející či náklady, jež by byl dotčený účastník povinen nést bez ohledu na soudní řízení.³

Na zákonnou úpravu navazují právní předpisy podzákonné, a to zejména nařízení vlády vydaná ve smyslu čl. 78 Ústavy či vyhlášky ministerstev vydané ve smyslu čl. 79 odst. 3 Ústavy. Ve vztahu k nákladům občanského soudního řízení jsou významnými podzákonnými předpisy příkladmo vyhláška o znalečném, vyhláška o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad,⁴ a v neposlední řadě také a.t., o němž bude podrobněji pojednáno v dalších částech.

1.2. Odměna za zastupování a hotové výdaje

Jak bylo již předestřeno, o.s.ř. mezi demonstrativně uvedenými druhy nákladů řízení výslovně upravuje mimo jiné také odměnu za zastupování a hotové výdaje zástupců účastníků či přímo účastníků samotných. K hotovým výdajům je třeba předně uvést, že náleží účastníku bez ohledu na to, zda je zastoupen či nikoliv. V této souvislosti Ústavní soud opakovaně judikoval, že taktéž účastník občanského soudního řízení nezastoupený advokátem, notářem či patentovým zástupcem, má právo na paušální náhradu hotových výdajů ve smyslu ust. § 13 odst. 4 a.t., bylo-li by její nepřiznání zjevně nespravedlivé.⁵ Odměna za zastupování se účastníku řízení naproti tomu hradí z podstaty věci toliko při jeho právním zastupování, a to výlučně při zastupování notářem, patentovým zástupcem či advokátem. Za stejných podmínek pak náleží k nákladům řízení taktéž daň z přidané hodnoty ve smyslu ust. § 137 odst. 3 o.s.ř.

S ohledem na předmět této práce bude dále pojednáno o hotových výdajích a odměně za zastupování pouze v souvislosti se zastoupením účastníka advokátem.

1.2.1. Smluvní a mimosmluvní určení odměny a náhrad hotových výdajů

Základními principy, jimiž se řídí určování výše odměny advokáta za zastupování účastníka a výše náhrad jeho hotových výdajů, jsou princip smluvní a princip mimosmluvní.

³ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 1834 s. ISBN 978-80-7400-828-3, s. 659.

⁴ Vyhlášky o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad jsou vládou vydávány vždy pro příslušný kalendářní rok. Ke dni uzavření rukopisu je aktuálně účinná vyhláška č. 398/2023 Sb., o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad pro rok 2024.

⁵ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 4280/18 ze dne 23. 4. 2019, náleží Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 39/13 ze dne 7. 10. 2014 či náleží Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3394/16 ze dne 20. 6. 2017.

Ve vztahu mezi advokátem a klientem je při sjednávání smluvní odměny dána smluvní volnost, kdy již ust. § 1 a.t., provádějícího ust. § 22 odst. 3 zákona o advokacii, stanoví, že odměna advokáta za poskytování právní služby se řídí jeho smlouvou s klientem – teprve není-li odměna advokáta takto určena, řídí se ustanoveními a.t. Z uvedeného lze seznat, že ustanovení a.t. o mimosmluvní odměně jsou ustanoveními subsidiárními ke smluvnímu ujednání o odměně mezi advokátem a klientem. Advokát a klient jsou tedy oprávněni si sjednat smluvní odměnu advokáta za poskytnuté právní služby dle vzájemné shody. Nicméně ani tato smluvní volnost není bezbřehá, na což pamatuje především etický kodex, dle jehož čl. 10 odst. 2 platí, že smluvní odměna musí být přiměřená a nesmí být ve zřejmém nepoměru k hodnotě a složitosti věci – obdobně stanoví také a.t. v ust. § 4 odst. 3. Za hodnotu věci ve smyslu uvedeného lze označit základ, z něž se vypočítává odměna advokáta podle a.t. – naproti tomu složitost věci je dána zejména charakterem požadované právní služby a cílem, jenž klient vyžádáním právní služby sleduje.⁶ Konkrétně lze uvést, že u podílové odměny, tedy odměny ve formě podílu na výsledku řízení, je za přiměřenou odměnu zpravidla považována odměna o podílu nižším než 25 %.⁷

Ke smluvní odměně je advokát dále oprávněn přičíst ve smyslu ust. § 2 odst. 1 a.t. jako nárokovou položku též náhradu hotových výdajů a náhradu za promeškaný čas. Náhrada hotových výdajů a náhrada promeškaného času může být sjednána taktéž paušálně, a to v plném či částečném rozsahu. V případě absence dohody se subsidiárně užití ust. § 13 a ust. § 14 a.t.

Z uvedeného vyplývá, že právní úprava a.t. o mimosmluvní odměně se nedotýká práva advokáta a klienta na smlouvené jiné výše odměny. Zároveň však soudy při rozhodování o náhradě nákladů řízení postupují ve smyslu ust. § 1 odst. 2 a.t. dle ustanovení a.t., tedy bez ohledu na smluvní ujednání mezi advokátem a klientem. Tento způsob určování náhrady nákladů řízení má nesporně svá pozitiva i negativa. Jeho aplikací lze dospět k mimosmluvní odměně odpovídající smluvní odměně skutečně uhrazené účastníkem za právní služby, a to zejména v případě, že byla smluvní odměna mezi advokátem a klientem sjednána ve výši odpovídající příslušné mimosmluvní odměně dle a.t. či pouhým odkazem na a.t.^{8 9} Stejně tak však může soud při rozhodování o náhradě nákladů řízení dospět k odměně, jež je oproti smluvní odměně nepřiměřeně

⁶ ŘEHULOVÁ, Lenka. Smluvní odměna advokáta z pohledu čl. 10 Etického kodexu. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2012, č. 7, s. 242-246. ISSN 1210-6410, s. 242-246.

⁷ Čl. 10 odst. 5 etického kodexu.

⁸ Průměrná smluvní odměna advokáta činila v roce 2016 1.000 Kč – 2.000 Kč/hod., což odpovídá dle ust. § 7 a.t. mimosmluvní odměně za 1 úkon právní služby při hodnotě předmětu sporu od 1.000 do 22.000 Kč – je však nutno podotknout, že k úplné kompenzaci by úkon právní služby musel rovněž trvat toliko 1 hod.

⁹ LÉKO, Kristián. Advokát vás určitě nezruinuje. *cak.cz* [online]. 2016. [cit. 21. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=16023>.

nížká¹⁰ a skutečně uhrazenou smluvní odměnu kompenzuje pouze z části, nebo naopak nepřiměřeně vysoká a skutečně uhrazenou smluvní odměnu násobně převyšuje. Uvedené závěry, zejména možný významný nepoměr mezi přiznanou mimosmluvní odměnou a skutečně uhrazenou smluvní odměnou k tíži oprávněného účastníka, nelze nicméně bez dalšího přičítat principu, na němž je a.t. založen, nýbrž také výši sazeb mimosmluvní odměny, k jejichž poslednímu zvýšení došlo ke dni uzavření rukopisu této práce v roce 2006.

1.2.2. Úkonová a paušální odměna, přísudková vyhláška

Dle účinné právní úpravy závisí rozhodování soudu o výši náhrady nákladů právního zastoupení advokátem primárně na počtu poskytnutých úkonů právní služby odpovídajících některým z úkonů uvedených v ust. § 11 a.t., přičemž kumulativně musí poskytnuté úkony právní služby soud shledat jako účelné. Na tomto principu stojí právě ustanovení a.t. o mimosmluvní odměně, když tato stanoví odměnu za jednotlivé úkony právní služby, a to na základě hodnoty předmětu sporu. Nelze-li hodnotu vyjádřit v penězích nebo lze-li ji zjistit jen s nepoměrnými obtížemi, určí a.t. fixní tarifní hodnotu, z níž se mimosmluvní odměna v takovém případě určí.

Do roku 2013, konkrétně do dne 7. 5. 2013, však bylo určování výše mimosmluvní odměny za zastupování advokátem dle a.t. výjimečné, když převažovalo určování odměny za zastupování advokátem paušální částkou na základě tzv. přísudkové vyhlášky. Vydání přísudkové vyhlášky mělo oporu v ust. § 151 odst. 2 o.s.ř. ve znění novelizace provedené s účinností od 1. 1. 2001. Dle tohoto ustanovení platí, že při rozhodování o náhradě nákladů řízení soud určí výši mimosmluvní odměny za zastupování advokátem nebo notářem v rámci jeho oprávnění stanoveného zvláštním právním předpisem podle sazeb stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni zvláštním právním předpisem. Současně však téže ustanovení stanoví, že jde-li o přiznání náhrady nákladů řízení podle ust. § 147 o.s.ř. nebo odůvodňují-li to okolnosti případu, postupuje soud podle ustanovení zvláštního právního předpisu o mimosmluvní odměně.

Zvláštním právním předpisem o mimosmluvní odměně ve smyslu ust. § 151 odst. 2 o.s.ř. byl myšlen a.t., zatímco právním předpisem k provedení ustanovení o sazbách stanovených paušálně pro řízení v jednom stupni byla s účinností od 1. 1. 2001 přísudková vyhláška. Přísudková vyhláška stanovila výši mimosmluvní odměny za celé řízení v jednom stupni, a to dle výše peněžitého plnění – v případech, kdy výši peněžitého plnění nebylo možno určit, byla výše plnění stanovena jinou paušální částkou.

¹⁰ Minimální sazba mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby dle ustanovení a.t. o mimosmluvní odměně činí ke dni uzavření rukopisu této práce 300 Kč.

Vydání přísudkové vyhlášky Ministerstvo spravedlnosti odůvodňovalo snahou o zjednodušení výpočtu výše mimosmluvní odměny za zastupování advokátem a s tím souvisejícím zjednodušením práce soudů a zamezení protahování soudního řízení. Proti přijetí přísudkové vyhlášky se od počátku stavěla Česká advokátní komora, jejíž stěžejní argumentaci shrnul tehdejší předseda výboru pro a.t. České advokátní komory. Dle něj od počátku paušální vyhlášky Česká advokátní komora poukazovala na skutečnost, že na protahování řízení nemá zájem ta strana, jež se svých práv domáhá po právu, nýbrž naopak protistrana ve snaze oddálit splnění své povinnosti.¹¹ Tomuto názoru z mého pohledu nelze než přisvědčit, když právě prodlužování řízení za účelem oddálení či zmaření uložení povinnosti může zapříčinit značné náklady řízení. Problematická místa přísudkové vyhlášky byla shledávána také z řad řadových advokátů, kdy kupříkladu Michna považoval obdobně za problematické odvozování výše sazeb mimosmluvní odměny za celé řízení pouze od předpokládaného počtu úkonů právní služby.¹²

V účinnosti však zůstala přísudková vyhláška ve srovnání s a.t. pouze krátce, když byla derogačním nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013 označena za rozpornou s ústavním pořádkem a zákonem a v návaznosti na to ke dni 7. 5. 2013 zcela zrušena. Návrh na zrušení přísudkové vyhlášky podala Ústavnímu soudu skupina 11 senátorů za Českou stranu sociálně demokratickou, dle nichž přísudková vyhláška neplnila svůj účel a z vymáhání bagatelních částek dělala výnosné podnikání. Přísudková vyhláška totiž měla zapříčinit zvýšení obchodování s dluhy a především zavdat záminku pro úmyslné dělení dluhů na více částek tak, aby žalobci vznikl nárok na vícenásobnou náhradu nákladů řízení.¹³ Česká advokátní komora k návrhu skupiny senátorů na zrušení přísudkové vyhlášky nezaujala oproti době přijímání přísudkové vyhlášky žádný vyhraněný názor, když k návrhu pouze uvedla, že „advokacie existovala před vyhláškou, bude existovat i po ní.“¹⁴

Ústavní soud se ve svém derogačním nálezu s argumentací skupiny senátorů ztotožnil, když shledal, že přísudková vyhláška motivovala účastníky občanskoprávních vztahů k vedení soudních sporů i v případech, v nichž je předmětem sporu věc nepatrné hodnoty, a to s vidinou výdělku. Nastalou situaci shledal Ústavní soud patrně velmi závažnou, neboť konstatoval, že takto

¹¹ PAPEŽ, Vladimír. Paušální sazba odměny v občanském soudním řádu. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 2, s. 7-12. ISSN 1210-6348, s. 7-12.

¹² MICHNA, Lukáš. Odměna za právní zastupování. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2001, č. 10, s. 481-485. ISSN 1210-6410, s. 481-485.

¹³ MEDIAFAX.CZ Ústavní soud se začal zabývat návrhem na zrušení vyhlášky, jež umožňuje advokátům obchodovat s dluhy. *epravo.cz* [online]. 2012. [cit. 21. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ustavni-soud-se-zacal-zabyvat-navrhem-na-zruseni-vyhlascky-jez-umoznuje-advokatum-obchodovat-s-dluhy-86799.html>.

¹⁴ ZPRAVODAJSTVÍ ČTK. Ústavní soud rozhodne o vyhlášce, která stanovuje odměny advokátů. *cak.cz* [online]. 2013. [cit. 21. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=11228>.

nastavený systém vymáhání pohledávek vyvolává sociálně nežádoucí následky a vede k „ožebračování“ značné části obyvatelstva, když statisticky významná část populace s nízkými příjmy není schopna uhradit soudem uložené náklady sporu. Ztotožnil se také s názorem předestřeným Českou advokátní komorou v době přijímání přisudkové vyhlášky, a sice, že paušální částka nezohledňuje náročnost sporu, počet provedených úkonů právní služby a ani způsob skončení věci – tedy například věci, v nichž bylo o návrhu žalobce rozhodnuto elektronickým platebním rozkazem či rozsudkem pro zmeškání. Disentní stanovisko k předmětnému nálezu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013 zaujal pouze ústavní soudce Kůrka, jenž označil argumentaci Ministerstva spravedlnosti naopak za přílehavou a reflektující zřejmou znalost věci.

Následkem zrušení přisudkové vyhlášky však v praxi vyvstala řada praktických otázek, týkajících se příkladmo nového výkladu ust. § 151 odst. 2 o.s.ř., neboť to i nadále zakotvovalo jako preferovaný způsob určení mimosmluvní odměny paušální náhradu. Otázkou taktéž kupříkladu bylo, zda je možné vést výkon rozhodnutí pro neuhrazenou náhradu nákladů řízení přiznanou dle zrušené přisudkové vyhlášky. Druhou z uvedených otázek Ústavní soud vyjasnil bezprostředně ve svém sdělení vztahujícím se k důsledkům zrušení přisudkové vyhlášky, kdy uvedl, že se v tomto případě neuplatní ust. § 71 odst. 2 část věty za středníkem zákona o Ústavním soudu a nároky plynoucí z dosavadních rozhodnutí tak mohou být předmětem výkonu rozhodnutí.¹⁵ K objasnění první z předestřených otázek, tedy otázky, jak postupovat při rozhodování o náhradě nákladů právního zastoupení s ohledem na dikci ust. § 151 odst. 2 o.s.ř., došlo opět až vlastní soudní praxí, kdy se soudy všech stupňů ustálily na závěru, že se po zrušení přisudkové vyhlášky mimosmluvní odměna za zastupování advokátem určí podle a.t.¹⁶ Tento právní názor aproboval taktéž Ústavní soud a kontinuálně jej rozvíjí i ve své recentní judikatuře.¹⁷

Ústavní soud v návaznosti na obiter dictum obsažené v předmětném nálezu posléze opětovně kritizoval zákonodárce za nepřijetí nového prováděcího právní předpisu k ust. § 151 odst. 2 o.s.ř. či alespoň novely tohoto ustanovení.¹⁸ Napříč této kritice nebylo výzám Ústavního soudu doposud vyhověno, následkem čehož je více než 10 let od zrušení přisudkové vyhlášky znění ust. § 151 odst. 2 o.s.ř. i nadále stejné.¹⁹ Kritiku Ústavního soudu lze z mého pohledu označit za důvodnou, když ponechání odkazu na prováděcí právní předpis k paušální

¹⁵ Sdělení Ústavního soudu org. 23/13 k účinkům nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013.

¹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3974/2015 ze dne 21. 9. 2016.

¹⁷ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3561/19 ze dne 11. 8. 2020, usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1800/21 ze dne 27. 7. 2021 či nálezu Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 105/23 ze dne 11. 4. 2023.

¹⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2632/18 ze dne 17. 4. 2019 či usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 614/22 ze dne 24. 5. 2022.

¹⁹ Ust. § 151 odst. 2 o.s.ř. sice již ve dvou případech novelizováno bylo, nicméně se vždy jednalo o změny nesouvisející s úpravou paušální náhrady.

náhradě v ust. § 152 odst. 2 o.s.ř. způsobilo nadbytečný úkol pro soudní praxi, jež musela dovést nový výklad tohoto ustanovení. Largo sensu považuji za příléhavé v této souvislosti hovořit také o nezbytném soudcovském dotváření práva.

2. Zásady rozhodování o náhradě nákladů řízení

2.1. Zásada úspěchu ve věci

Základní zásadou pro rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení je zásada úspěchu ve věci. V této zásadě se promítá princip, dle něž ten, kdo důvodně bránil své subjektivní právo nebo právem chráněný zájem, by měl mít právo na náhradu nákladů řízení proti účastníku, jenž do jeho právní sféry bezdůvodně zasahoval. Dle náleзовé judikatury Ústavního soudu platí, že pokud by civilní proces neumožňoval odstranit zmenšení majetkové sféry účastníka způsobené důvodným hájením svých práv, do nichž někdo jiný zasahoval, jednalo by se o rozpor s čl. 90 Ústavy.²⁰

V této souvislosti je pro náhradu nákladů řízení rozhodný nejen úspěch ve vztahu k primárnímu nároku, zpravidla k pohledávce, ale taktéž ve vztahu k jeho příslušenství – tím může být například smluvní či zákonný úrok z prodlení či paušální náhrada nákladů řízení mezi podnikateli ve smyslu ust. § 3 nařízení vlády, kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky. Uvedené judikoval opakovaně Ústavní soud i Nejvyšší soud, kdy příkladem v usnesení sp. zn. 23 Cdo 2585/2015 ze dne 3. 12. 2015 Nejvyšší soud v referenci na předchozí rozhodnutí Ústavního soudu²¹ uvedl, že pokud je předmětem občanského soudního řízení vedle pohledávky též její příslušenství, je nutno při rozhodování o náhradě nákladů dle míry úspěchu ve věci zvážit míru úspěchu v celém sporu – tedy nejen ve vztahu k pohledávce, ale taktéž jejímu příslušenství. Plný úspěch je současně třeba posuzovat co do právního základu sporu, nikoliv mechanicky poměřením žalované a přisouzené částky.²²

V případě, že je na straně žalobce či žalovaného vedlejší účastník, je soud povinen rozhodnout rovněž o náhradě jeho nákladů řízení. Osud práva vedlejšího účastníka na náhradu nákladů řízení se řídí osudem účastníka, jehož v řízení vedlejší účastník podporuje. Platí tedy, že jestliže má účastník podporovaný vedlejším účastníkem právo na úplnou nebo částečnou náhradu nákladů řízení, zpravidla bude mít právo na úplnou nebo poměrnou náhradu nákladů taktéž vedlejší účastník.²³ Uvedené pravidlo, tedy závislost práva na náhradu nákladů řízení vedlejšího účastníka na úspěchu podporovaného účastníka, je však omezeno pouze na část nároku, jež se vedlejšího účastníka týká. V této souvislosti shledává Ústavní soud porušením práva na soudní ochranu nepřiznání náhrady nákladů řízení vedlejšímu účastníku, jenž měl právní zájem pouze na

²⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 292/07 ze dne 9. 6. 2009.

²¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2717/08 ze dne 30. 8. 2019.

²² Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 257/05 ze dne 20. 12. 2005.

²³ SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 712 s. ISBN 978-80-7400-733-0, s. 66.

meritorní části řízení, v níž bylo žalobci zcela vyhověno, zatímco na akcesorickém návrhu, jemuž vyhověno nebylo, zájem neměl.²⁴

2.1.1. Zásada plného úspěchu ve věci

Plný úspěch ve věci je základní formou zásady úspěchu ve věci upraveno v ust. § 142 odst. 1 o.s.ř. Platí, že účastník, jenž měl ve věci plný úspěch, má nárok na náhradu nákladů řízení vůči druhému účastníku. Úspěch jedné procesní strany je zde zároveň neúspěchem procesní strany druhé, neboť se každá strana v mezích daných o.s.ř. snaží pomocí přípustných prostředků docílit vlastního vítězství, tedy svého plného úspěchu a prohry protistrany.²⁵ Žalobce má ve věci plný úspěch primárně tehdy, když soud vyhoví jeho návrhu v plném rozsahu, zatímco žalovaný má ve věci plný úspěch tehdy, když soud návrh žalobce v plném rozsahu zamítne. Úspěch ve věci se poměřuje obsahem žalobního návrhu, včetně jeho případné změny, s obsahem výroku rozhodnutí soudu²⁶ – v případě žaloby s eventuálním petitum postačí, že soud shledá opodstatněným jeden z navržených petitů.

Specifickými případy při rozhodování o náhradě nákladů řízení jsou řízení, jejichž předmětem je vypořádání vlastnictví společné věci – ať již se jedná o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví či vypořádání společného jmění manželů. Obecně platí, že se obdobně uplatní zásada plného úspěchu ve věci ve smyslu ust. § 142 odst. 1 o.s.ř. Závěr o úspěchu či neúspěchu té které strany sporu při rozhodování o náhradě nákladů řízení však nelze zpravidla učinit jednoznačně, neboť obě strany sporu mají postavení žalobce i žalovaného – jedná se zde o tzv. iudicium duplex. Ve vztahu k vypořádání spoluvlastnictví Nejvyšší soud prvně konstantě judikoval, že v případě úplného vyhovění návrhu žalobce na vypořádání spoluvlastnictví, včetně vyhovění navrženému způsobu vypořádání, je při rozhodování o náhradě nákladů řízení třeba vyjít z toho, že žalobce měl procesní úspěch v plném rozsahu.²⁷ Tento názor však korigoval Ústavní soud, dle nějž přístup Nejvyššího soudu dostatečně nezohledňoval specifika daného typu řízení, neboť plný úspěch a neúspěch procesních stran ve smyslu § 142 odst. 1 o.s.ř. lze poměřovat pouze tehdy, zamítá-li soud návrh na zrušení spoluvlastnictví.²⁸ Ústavní soud tedy zaujal stanovisko, dle

²⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2374/19 ze dne 7. 7. 2020.

²⁵ SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří, VLÁČIL, David, TLÁŠKOVÁ, Šárka, PIRK, Tomáš. *Náklady řízení*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 296 s. ISBN 978-80-7400-650-0, s. 91.

²⁶ SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří, VLÁČIL, David, TLÁŠKOVÁ, Šárka, PIRK, Tomáš, 2017, *op. cit.* v pozn. 25, s. 99.

²⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 245/2014 ze dne 26. 3. 2014.

²⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 262/20-3 ze dne 10. 11. 2020.

něž je ústavně konformní, aby ve zbylých případech žádný z účastníků neměl právo na náhradu nákladů řízení vůči jinému účastníku, ledaže by pro to byly dány zvláštní důvody.²⁹

Obdobně jako v případě vypořádání spoluvlastnictví se judikatura Nejvyššího soudu kontinuálně stavěla k náhradě nákladů řízení při vypořádání společného jmění manželů, kdy dle Nejvyššího soudu bylo třeba posuzovat úspěch žalobce v závislosti na tom, zda bylo vyhověno jeho návrhu, včetně návrhu způsobu vypořádání společného jmění manželů.³⁰ Rovněž ve vztahu k vypořádání společného jmění manželů však posléze Ústavní soud v rozporu se svou dosavadní judikaturou konstatoval, že má být pravidlem nepřiznání náhrady nákladů žádnému z účastníků řízení, přičemž jiný postup může být podmíněn toliko zvláštními okolnostmi případu – například šikanózním výkonem práva či zneužitím práva.³¹

Důsledky odlišné praxe Nejvyššího a Ústavního soudu, stejně jako změny názorových stanovisek Ústavního soudu, shrnuje výstižně Jandová, dle níž může tato rozhodovací roztržičnost mezi účastníky soudních řízení vnášet právní nejistotu.³² S uvedeným se zcela ztotožňuji, a to tím spíše v případě, kdy byl přístup Nejvyššího soudu usměrněn Ústavním soudem až po několika letech ustálené a kontinuálně rozvíjené praxe Nejvyššího soudu. Ústavní soud uvedl ke změně svého právního názoru pouze tolik, že „se nyní přiklání k principu, že v případě iudicia duplex má být pravidlem nepřiznání náhrady nákladů žádnému z účastníků,³³“ aniž současně poskytl jakékoliv obsáhlejší odůvodnění takové názorové změny. Mám za to, že taková náhlá změna právního názoru na právo na náhradu nákladů řízení jako podstatný prvek občanského soudního řízení může narušit legitimní očekávání potencionálních účastníků řízení – tím spíše těch, pro něž hraje možný nárok na náhradu nákladů řízení důležitou roli při rozhodování, zda podat návrh na zahájení řízení či nikoliv.

Někteří členové odborné veřejnosti považují závěry Ústavního soudu za přespříliš paušální, kdy namítají, že i v řízeních iudicium duplex lze úspěch či neúspěch účastníků často identifikovat.³⁴ Oproti tomu pak stojí argumentace, že žalobce ani žalovaný z povahy věci výsledkem řízení finančně neztrácí a všichni účastníci odchází se stejnou majetkovou hodnotnou,

²⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 59/23 ze dne 13. 9. 2023 či nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 572/19 ze dne 12. 12. 2019.

³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1894/2014 ze dne 28. 1. 2015, usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 725/2015 ze dne 26. 1. 2016 či usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 5909/2017 ze dne 27. 2. 2018.

³¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 404/22 ze dne 5. 4. 2022.

³² JANDOVIÁ, Hana. Náhrada nákladů řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví. *Soudní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2022, č. 10, s. 311-314. ISSN 1211-4405, s. 311-314.

³³ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 404/22 ze dne 5. 4. 2022.

³⁴ PULKRÁBEK, Zdeněk. Zásada úspěchu – „novinky“ v rozhodování o nákladech řízení. *Advokátní deník* [online]. 2019. [cit. 24. 2. 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2019/03/07/zasada-uspechu-novinky-v-rozhodovani-o-nakladech-rizeni/>.

s níz do řízení vstoupili.³⁵ Druhý z uvedených argumentů však nezohledňuje případy, vztahující se především k řízení o vypořádání spoluvlastnictví, v nichž některý ze zbývajících vlastníků vypořádání nevyžaduje či nesouhlasí s navrženým způsobem vypořádání – byť tedy z řízení odchází se stejnou majetkovou hodnotou, fakticky se jeho majetek snížil o částku vynaloženou na vlastní náklady řízení. Lze tedy označit za legitimní požadavek na přiznání náhrady nákladů řízení ve smyslu ust. § 142 a násl. o.s.ř. i v těchto případech, neboť shodně s prvním z uvedených argumentů mám za to, že úspěch toho kterého účastníka řízení je i zde identifikovatelný. Nadto Nejvyšší soud ve své kontinuální judikatuře postupně rozvinul kritéria, dle nichž lze úspěch v řízeních iudicium duplex určit – bez ohledu na to však Ústavní soud na tento právní názor rezignoval a odkázal na případné zvláštní okolnosti případu.

2.1.2. Zásada částečného (poměrného) úspěchu ve věci

Zásada částečného úspěchu ve věci dle ust. § 142 odst. 2 o.s.ř. ve značném rozsahu navazuje na to, co bylo uvedeno v bodě 2.1.1. Současně však reflektuje skutečnost, že při rozhodování o náhradě nákladů řízení nemusí být vždy dán plný úspěch jednoho z účastníků řízení, když soud může návrhu žalobce vyhovět jen z části. Výsledkem posuzování úspěchu účastníků řízení tedy nemusí být toliko úsudek o plném či žádném úspěchu, ale také o úspěchu částečném. Pro stanovení výše náhrady nákladů řízení zde platí vzorec, dle něž je prvně nezbytné stanovit poměr úspěchu a neúspěchu toho kterého účastníka, následně od úspěchu převážně úspěšného účastníka odečíst úspěch protistrany a teprve výsledek tohoto postupu určí, v jaké míře má převážně úspěšný účastník právo na náhradu nákladů řízení.³⁶

Specifickým případem principu částečného úspěchu ve věci je poté případ předvídaný ust. § 142 odst. 3 o.s.ř. Na základě tohoto ustanovení lze přiznat plnou náhradu nákladů řízení i pouze částečně úspěšnému účastníku, a to za podmínky, že byl neúspěšný jen v poměrně nepatrné části či rozhodnutí o výši plnění záviselo na znaleckém posudku či úvaze soudu. O nepatrný úspěch se jedná v případě, že se poměr plnění ve vztahu k celku blíží nule – zpravidla pod 10 %.³⁷ To, zda měl účastník neúspěch v poměrně nepatrné části, je však nezbytné vždy posoudit při zohlednění povahy předmětu řízení a výsledku sporu.³⁸

³⁵ POŘÍZEK, Jan. Náhrada nákladů řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví. *Právní prostor* [online]. 2022 [cit. 24. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/nahrada-nakladu-rizeni-o-zruseni-vyporadani-spoluvlastnictvi>.

³⁶ SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří, VLÁČIL, David, TLÁŠKOVÁ, Šárka, PIRK, Tomáš, 2017, *op. cit.* v pozn. 25, s. 102.

³⁷ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol., 2021, *op. cit.* v pozn. 3, s. 693.

³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 3918/2015 ze dne 25. 8. 2016.

Pro znalecký posudek a úvahu soudu ve smyslu ust. § 142 odst. 3 o.s.ř. poté platí, že na znaleckém posudku či soudní úvaze musí záviset výše požadovaného plnění, nikoliv samotný základ nároku – v opačném případě nelze předmětné ustanovení aplikovat. Předmětné ustanovení cílí na případy, kdy žalobce před podáním návrhu přesnou výši nároku nezná či ani znát nemůže a je třeba tuto částku stanovit dle znaleckého posudku či soudního uvážení. Tak tomu bude například při rozhodování o přiměřeném zadostiučinění za zásah do práva k ochranné známce, za nekalosoutěžním jednání,³⁹ za nezákonné rozhodnutí nebo nesprávný úřední postup,⁴⁰ neboť výše těchto nároků zpravidla závisí na úvaze soudu. Na znaleckém posudku poté může záviset rozhodnutí o výši náhrady škody.⁴¹

Zároveň pro rozhodování o náhradě nákladů řízení pro případ částečného neúspěchu ve smyslu ust. § 142 odst. 2, 3 o.s.ř., platí, že pro výši náhrady nákladů řízení bude rozhodující výše částky přisouzené, nikoliv výše částky požadované v žalobním nároku. Nejvyšší soud v této souvislosti konstantně judikuje, že je spravedlivé, aby se podkladem pro výpočet náhrady nákladů řízení stala právě částka přisouzená.⁴²

2.1.3. Náhrada nákladů řízení při neúspěchu ve věci

Závislost nároku na náhradu nákladů řízení na úspěchu ve věci však není bezvýjimečná. Ust. § 143 o.s.ř. totiž stanoví, že i neúspěšný žalovaný může mít právo na náhradu nákladů řízení proti žalobci, a to za podmínky, že svým chováním nezavdal příčinu k podání návrhu na zahájení řízení. Předmětným ustanovením tedy fakticky dochází k přenášení práva na náhradu nákladů řízení na neúspěšného žalovaného, jenž by byl za běžných okolností k úhradě náhrady nákladů řízení naopak povinen. Ze soudní praxe je nicméně patrné, že k aplikaci tohoto ustanovení se soudy zpravidla neuchylují a dle některých názorů jej přímo opomíjejí,⁴³ když je co do modifikace náhrady nákladů řízení ve větším rozsahu aplikováno moderační oprávnění dle ust. § 150 o.s.ř., o němž blíže pojednává bod 2.1.4. této práce.

O nezavdání příčiny k podání návrhu ve smyslu ust. § 143 o.s.ř. lze zpravidla hovořit tehdy, bylo-li soudní řízení žalobcem zahájeno, aniž by žalovaný porušil své povinnosti, a pokud je již porušil, nedošlo k odčinění závadného stavu zaviněného žalovaným toliko pro nedostatek potřebné

³⁹ JIRSA, Jaromír. Náhrada nákladů řízení při částečném úspěchu, závisí-li výše nároku na úvaze soudu. *Právní prostor* [online]. 2015 [cit. 24. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/judikatura/procesni-pravo/nahrada-nakladu-rizeni-pri-castecnem-uspechu-zavisi-li-vyse-naroku-na-uvaze-soudu>.

⁴⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/23 ze dne 6. 12. 2023.

⁴¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 3974/2015 ze dne 21. 9. 2016.

⁴² Uvedené judikoval již Nejvyšší soud ČSSR v rozhodnutí sp. zn. 3 Cz 13/69 ze dne 24. 6. 1969 a toto své stanovisko zastává doposud.

⁴³ PULKRÁBEK, Zdeněk. *op. cit.* v pozn. 34.

součinnosti ze strany žalobce.⁴⁴ Za účinnosti starého občanského zákoníku bylo typickým důvodem pro aplikaci tohoto ustanovení řízení o přivolení k výpovědi z nájmu bytu dle ust. § 711 odst. 1 starého občanského zákoníku, kdy žalobce jako vlastník bytu potřeboval byt pro sebe či jiné zákonem vyjmenované osoby.⁴⁵ Dle současně právní úpravy jsou pro aplikaci ust. § 143 o.s.ř. dány důvody zejména v případě řízení o vyloučení movitých věcí ze soupisu ve smyslu ust. § 68 odst. 4 exekučního řádu ve spojení s ust. § 267 o.s.ř.⁴⁶ či v případě předčasného podání návrhu.⁴⁷

2.1.4. Nepřiznání náhrady nákladů řízení žádnému z účastníků

V soudní praxi se lze při rozhodování o náhradě nákladů řízení také nezdědka setkat s využitím moderačního oprávnění ve smyslu ust. § 150 o.s.ř., jež stanoví, že jsou-li tu důvody hodné zvláštního zřetele nebo odmítne-li se účastník bez vážného důvodu zúčastnit prvního setkání s mediátorem nařízeného soudem, nemusí soud výjimečně náhradu nákladů řízení zcela nebo zčásti přiznat. Oproti ust. § 143 o.s.ř. lze ust. § 150 téhož aplikovat na žalobce i žalovaného, tedy soud může moderovat taktéž náhradu nákladů řízení, jež by mohla být jinak přiznána neúspěšnému žalovanému. Nedochozí tak k přenášení povinnosti náhrady nákladů řízení jako v případě ust. § 143 o.s.ř., nýbrž k moderaci výše náhrady nákladů řízení účastníka povinného k jejich úhradě.

Účelem ust. § 150 o.s.ř. je zohlednění mimořádných, zvláštního zřetele hodných okolností za účelem dosažení tzv. individuální spravedlnosti tam, kde by jiný postup vedl k neakceptovatelným výsledkům.⁴⁸ Jak uvádí dikce samotného ustanovení, jeho aplikace by měla být výjimečná. Současně v případě, že se k jeho aplikaci soud zamýšlí uchýlit, je povinen zjišťovat a posuzovat všechny relevantní okolnosti.⁴⁹ Porušením práva na spravedlivý proces bylo Ústavním soudem v této souvislosti shledáno neposkytnutí možnosti účastníkům vyjádřit se k zamýšlené aplikaci moderačního práva.⁵⁰

⁴⁴ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-80-7400-107-9, s. 983.

⁴⁵ SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří, VLÁČIL, David, TLÁŠKOVÁ, Šárka, PIRK, Tomáš, 2017, *op. cit.* v pozn. 25, s. 118.

⁴⁶ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 324/06 ze dne 13. 11. 2007, usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 61/06 ze dne 27. 6. 2007 či usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2106/11 ze dne 19. 8. 2011.

⁴⁷ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 351/18 ze dne 11. 9. 2018.

⁴⁸ PULKRÁBEK, Zdeněk. *op. cit.* v pozn. 34.

⁴⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1605/15 ze dne 31. 5. 2016, nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1391/07 ze dne 5. 6. 2008 či nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2777/22 ze dne 24. 1. 2023.

⁵⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3539/19 ze dne 6. 3. 2020.

Při zkoumání, zda tu jsou důvody hodné zvláštního zřetele, soud přihlíží v první řadě k majetkovým, sociálním, osobním a dalším poměrům všech účastníků řízení.⁵¹ Vedle poměrů účastníka povinného k náhradě nákladů řízení je totiž třeba zkoumat také poměry účastníka oprávněného, neboť rovněž do jeho majetkové sféry bude užitím moderačního oprávnění zasazeno. Spolu s poměry účastníků řízení zkoumá soud taktéž okolnosti, jež vedly k uplatnění nároku u soudu prvního stupně, případně k podání odvolání, jakož i k postojům účastníků řízení v průběhu řízení.⁵² Posuzování důvodů hodných zvláštního zřetele jako neurčitého pojmu tak klade zvýšené požadavky na rozhodující soudce, jenž musejí komplexně a ve vzájemných souvislostech zhodnotit majetkové, sociální, osobní i další relevantní poměry všech účastníků řízení ve spojení s okolnostmi započetí i vedení soudního řízení.⁵³ S ohledem na vše, co bylo uvedeno, je tedy patrně podstatně jednodušší usoudit, jaké jednotlivé důvody samy o sobě důvody hodnými zvláštního zřetele nejsou, než usuzovat na důvody, jež hodny zvláštního zřetele ve jsou. Příkladem lze k důvodům, jež nebyly samostatně shledány důvody hodnými zvláštního zřetele, uvést délku řízení,⁵⁴ nesolventnost povinného účastníka⁵⁵ či předchozí snahu žalobce o dohodu.⁵⁶

Oproti tomu se posuzování, zda se účastník ve smyslu ust. § 150 o.s.ř. odmítl bez vážného důvodu zúčastnit prvního setkání s mediátorem nařízeného soudem, jeví méně problematickým. Společným prvkem posuzování vážného důvodu a důvodů hodných zvláštního zřetele ve smyslu ust. § 150 o.s.ř. je nutnost zohlednění konkrétních okolností, za nichž k odmítnutí účasti na mediaci došlo.

Ve vztahu k absenci práva na náhradu nákladů řízení obsahoval o.s.ř. do 31. 12. 2013 v již neúčinném ust. § 144 o.s.ř. taktéž výčet druhů řízení, v nichž účastníkům řízení ex lege nenáleželo právo na náhradu nákladů řízení. Tak tomu bylo například v řízení o rozvodu manželství, řízení o neplatnost manželství či řízení o určení, zda tu manželství je. Novelou provedenou zákonem č. 115/2006 Sb. pak byla do ust. § 144 o.s.ř. vložena obdobná pravidla pro registrované partnerství. Výjimkou z ust. § 144 o.s.ř., jež umožňovala v uvedených druzích řízeních náhradu nákladů řízení přiznat, pak byly důvodné okolnosti případu či poměry účastníků.

⁵¹ SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří, VLÁČIL, David, TLÁŠKOVÁ, Šárka, PIRK, Tomáš, 2017, *op. cit.* v pozn. 25, s. 142.

⁵² Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2082/2017 ze dne 3. 10. 2017.

⁵³ MALÁ, Jana. Moderační právo soudu dle aktuální judikatury ÚS. *Soudní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2012, č. 7-8, s. 242-246. ISSN 1211-4405, s. 242-246.

⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 1210/2017 ze dne 9. 8. 2017.

⁵⁵ MICHNA, Lukáš, MICHNA, Ondřej. Soudcovské zmírňovací právo dle § 150 OSŘ. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2002, č. 4, s. 172-175. ISSN 1210-6410, s. 172-175.

⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2015, sp. zn. 25 Cdo 5327/2014.

Ve vztahu k ust. § 150 o.s.ř. bylo ust. § 144 téhož ustanovením speciálním, neboť již svou povahou vylučovalo užití moderačního práva dle ust. § 150 o.s.ř., přičemž taktéž důvodné okolnosti případu a poměry účastníků byly značně užším pojmem než důvody hodné zvláštního zřetele ve smyslu ust. § 150 o.s.ř.⁵⁷ S ohledem na nabytí účinnosti zákona o zvláštních řízeních soudních ke dni 1. 1. 2014 bylo ust. § 144 o.s.ř. zrušeno a s modifikací vloženo do ust. § 23 zákona o zvláštních řízeních soudních.

2.2. Zásada zavinění

Vedle zásady úspěchu ve věci stojí rovněž zásada zavinění, jejímž primárním účelem je sankcionovat účastníky řízení či jejich zástupce za vznik dodatečných nákladů. Již ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 563/01 ze dne 1. 4. 2003 Ústavní soud uvedl, že náhradu nákladů sporného řízení ovládá zásada úspěchu ve věci, již doplňuje zásada zavinění. Zaviněním ve smyslu této zásady myšleno zavinění v doslovném jazykovém smyslu, nýbrž ve vztahu příčinné souvislosti – příčinou je zde chování účastníka řízení či eventuálně náhoda a následkem vznik nákladů dalšího účastníka.⁵⁸

Ust. § 147 o.s.ř. upravuje tzv. separované náklady. Platí, že soud může uložit účastníku či jeho zástupci povinnost k náhradě nákladů řízení, k jejichž vzniku by nedošlo nebýt zavinění či náhody, jež se účastníku či jeho zástupci přihodila. Separace se zde projevuje zejména tím, že jsou separované náklady posuzovány samostatně a s uložením povinnosti k jejich úhradě není soud povinen vyčkávat až do skončení soudního řízení. U separovaných nákladů tedy může soud rozhodnout o povinnosti k jejich náhradě již v průběhu soudního řízení, přičemž tak zpravidla učiní, jakmile tyto náklady vzniknou.⁵⁹ K úhradě separovaných nákladů je současně povinen účastník či jeho zástupce bez ohledu na výsledek soudního řízení, neboť tyto náklady nejsou způsobeny řádným vedením sporu, nýbrž jednáním nezasluhujícím právní ochrany.⁶⁰ Separovanými náklady vzniklými jednáním účastníka jsou příkladmo náklady vzniklé nedostavením se k soudnímu jednání, ačkoliv byl dotčený účastník řádně a včas předvolán a věděl, že jeho nedostavením bude zmařen účel jednání.⁶¹ Zástupci účastníka řízení poté může být uložena

⁵⁷ MICHNA, Lukáš, MICHNA, Ondřej, 2002, *op. cit.* v pozn. 55, s. 172-175.

⁵⁸ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 563/01 ze dne 1. 4. 2003.

⁵⁹ SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří, VLÁČIL, David, TLÁŠKOVÁ, Šárka, PIRK, Tomáš, 2017, *op. cit.* v pozn. 25, s. 132.

⁶⁰ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol., 2021, *op. cit.* v pozn. 3, s. 708.

⁶¹ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol., 2009, *op. cit.* v pozn. 44, s. 994.

povinnost k úhradě separovaných nákladů v případě, že nedoložení plnou moc i přes učiněná opatření soudu.⁶²

Zavinění účastníka posuzuje soud rovněž při aplikaci ust. § 146 odst. 2 věty první o.s.ř., dle něž je zavinění zastavení soudního řízení jedním z jeho účastníků důvodem pro uložení povinnosti hradit náklady, jež by dle obecného pravidla v ust. § 146 odst. 1 o.s.ř. tento účastník jinak nehradil. Zavinění v tomto případě typicky spočívá ve skutečnosti, že žalobce podal návrh při nedodržení překážky věci rozhodnuté či překážky litispendence, podal návrh proti osobě nezpůsobilé být účastníkem řízení či vzal návrh zpět.⁶³

Výjimku ze sankcionování účastníka, na základě jehož jednání došlo k zastavení soudního řízení, představuje ust. § 146 odst. 2 věty druhé téhož. Dle tohoto ustanovení platí, že bez ohledu na uvedené hradí náklady zastaveného řízení žalovaný, pokud byl pro jeho chování vzat zpět návrh podaný důvodně. Typickým příkladem je zde dobrovolné splnění žalované povinnosti po zahájení soudního řízení.⁶⁴

2.3. Předžalobní výzva

Předžalobní výzva byla do o.s.ř. vložena novelou provedenou zákonem č. 396/2012 Sb. s účinností od 1. 1. 2013. Odborná veřejnost uvádí, že účelem přijetí ust. § 142a o.s.ř. byla ochrana dlužníků před vznikem nákladů řízení, neboť v praxi zejména věřitelé z bagatelních pohledávek měli větší zájem na náhradě nákladů řízení než na skutečném splnění žalované povinnosti, pročež často na splatný dluh dlužníka ani neupozornili a podali přímo návrh k soudu⁶⁵ – dlužník se tak o splatnosti pohledávky často dozvěděl až ze samotné žaloby.

V návaznosti na uvedené představuje předžalobní výzva úkon, jímž zákonodárce podmiňuje přiznání náhrady nákladů řízení.⁶⁶ Předžalobní výzva tedy není podmínkou podání návrhu soudu a nemá rovněž vliv na úspěch věřitele jako žalobce ve sporu. Ovlivňuje tedy toliko případný nárok věřitele na náhradu nákladů řízení, nicméně jako z každého pravidla i v tomto případě existují výjimky.

⁶² Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 733/2001 ze dne 29. 8. 2002 či náleží Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1109/21 ze dne 19. 10. 2021.

⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 5486/2017 ze dne 27. 6. 2019.

⁶⁴ JIRSA, J. a kol.: *Občanské soudní řízení : soudcovský komentář : podle stavu k 1.2.2016. Kniha II.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 609 s. ISBN 978-80-7552-080-7, s. 418.

⁶⁵ KORBEL, František, PRUDÍKOVÁ, Dana. Velké změny exekučního práva od 1. ledna 2013. *Právní rozhledy.* Praha: C.H. Beck, 2013, č. 1, s. 1-12. ISSN 1210-6410, s. 1-12.

⁶⁶ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol., 2021, *op. cit.* v pozn. 3, s. 695.

2.3.1. Obligaturní zaslání předžalobní výzvy

Základní právní úprava předžalobní výzvy je obsažena v ust. § 142a odst. 1 o.s.ř., dle nějž platí, že úspěšný žalobce má právo na náhradu nákladů řízení pouze v případě, že žalovanému ve lhůtě nejméně 7 dnů před podáním návrhu na zahájení řízení zaslal na doručovací či poslední známou adresu výzvu k plnění.

Ačkoliv to zákon výslovně nestanoví, je pro předžalobní výzvu z povahy věci podstatné, aby bylo právo žalobce v předžalobní výzvě dostatečně specifikováno a žalovaný si tak byl vědom povinnosti, k jejímuž dobrovolnému splnění je vyzýván. Předžalobní výzva tedy nebude naplňovat svůj účel tehdy, pokud bude mít žalovaný důvodné pochybnosti o tom, o jaký právní vztah se v předžalobní výzvě jedná.⁶⁷ Za nezbytnou náležitost předžalobní výzvy lze dle převažujícího názoru považovat také upozornění žalovaného, že v případě, že nebude plnit dobrovolně, bude žalobce svůj nárok vymáhat soudní cestou. Tento závěr není jednotný, když část odborné veřejnosti zastává názor, že upozornění na případné uplatnění nároku žalobce soudní cestou je nadbytečné a představuje absurdní formalismus.⁶⁸ Osobně se ztotožňuji s druhým z uvedených názorů, kdy mám za to, že zejména v případě žalobců nezastoupených v počáteční fázi sporu advokátem může mimoděk dojít k opomenutí této náležitosti předžalobní výzvy. V takovém případě by opomenutí žalobce způsobené jeho právní neznalostí mělo dalekosáhlé nepříznivé důsledky, tím spíše v případě dlouhého soudního řízení a následné nezbytnosti právního zastoupení.

Právní následky uvedených „nedostatků“ náležitostí předžalobní výzvy⁶⁹ budou zpravidla záviset na konkrétních okolnostech. Nelze tak kategoricky uzavřít, že následkem té které skutečnosti bude nepřiznání náhrady nákladů řízení. Za důležité považuji v této souvislosti zmínit usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4388/2013 ze dne 19. 2. 2015, dle nějž při rozhodování o náhradě nákladů řízení nelze izolovaně posuzovat jen to, zda žalobce způsobem určeným ust. § 142a o.s.ř. vyzval žalovaného k plnění, nýbrž je nezbytné přihlídnout i k dalším okolnostem konkrétní věci. Dalšími okolnostmi je poté třeba rozumět zejména povahu uplatněné pohledávky, postoj žalovaného k uplatněné pohledávce či reakci žalovaného na zahájení soudního řízení. Právní názor citovaného rozhodnutí Nejvyššího soudu je kontinuálně rozvíjen v jeho další judikatuře, kdy kupříkladu dle usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 4235/2017 ze dne

⁶⁷ Arg. a contrario k nálezu Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4047/14 ze dne 18. 5. 2015.

⁶⁸ LAJSEK, Vladimír. Náležitosti předžalobní výzvy podle § 142a OSŘ. *Právní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2016, č. 13-14, s. 489-496. ISSN 1210-6410, s. 489-496.

⁶⁹ Nejedná se však o podstatné náležitosti ve smyslu občanského zákoníku.

26. 9. 2018 platí, že není-li žalovaný ochoten nebo schopen existující dluh v 7denní lhůtě uhradit, není dán důvod sankcionovat pochybení žalobce za nezaslání předžalobní výzvy.

Zákonem stanovená lhůta, s jejímž předstihem musí ze strany žalobce dojít k zaslání předžalobní výzvy, činí 7 dnů. Zákon nestanoví, zda se jedná o lhůtu určenou v kalendářních či pracovních dnech, nicméně z citované judikatury lze dovodit, že se jedná o dny kalendářní. Ve vztahu k dodržení této lhůty postačí, aby žalobce prokázal, že nejméně 7 dnů před podáním návrhu soudu předžalobní výzvu odeslal do datové schránky nebo předal k poštovní přepravě⁷⁰ – skutečné doručení předžalobní výzvy do dispozice adresáta tedy není rozhodující. Zmírněním tohoto pravidla může být dle konkrétních okolností aplikace ust. § 143 o.s.ř. či užití moderačního oprávnění soudu ve smyslu ust. § 150 o.s.ř.⁷¹

Ve vztahu k adrese, na niž má být předžalobní výzva zaslána, zákonodárce zvolil adresu doručovací a alternativně k adrese doručovací poté adresu poslední známou. Absence požadavku zákonodárce na zjišťování trvalého či skutečného pobytu žalovaného je patrným ústupkem ve prospěch žalobce, jenž k těmto údajům nemusí mít přístup či si je zpravidla nemůže s jistotou ověřit. K rozsahu povinnosti žalobce k zjišťování adresy pro zaslání předžalobní výzvy se blíže vyjádřil Ústavní soud, když judikoval, že ke zjištění adresy ve smyslu ust. § 142a o.s.ř. postačí vynaložení rozumného úsilí.⁷² V rozporu s účelem předžalobní výzvy by dle téhož rozhodnutí byl tedy požadavek, aby žalobce k zaslání předžalobní výzvy využil všechny jemu známé adresy žalovaného a na všechny tyto předžalobní výzvu zaslal.

Doručování předžalobní výzvy je přípustné taktéž prostřednictvím datové schránky.⁷³ Pro představu o možnosti skutečného využití doručování prostřednictvím datových schránek lze uvést, že ke dni uzavření rukopisu této práce je v České republice evidováno přes 3,5 milionu aktivních datových schránek. Počet datových schránek rapidně vzrostl zejména ke dni 1. 1. 2023 nabytím účinnosti zákona č. 457/2022 Sb., na jehož základě došlo ke zřízení datových schránek všem podnikatelům, jimž datová schránka k účinnosti tohoto zákona zřízena nebyla. Počet datových schránek se následně v prvním čtvrtletí roku 2023 zvedl na dvojnásobek.⁷⁴ Uvedeným krokem zákonodárce tedy bylo podstatně zjednodušeno doručování minimálně mezi podnikateli, přičemž

⁷⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3228/15 ze dne 21. 4. 2016.

⁷¹ TICHÝ, Jan. Jiný pohled na předžalobní výzvu a náklady s ní spojené. *Právní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2014, č. 8, s. 283-288. ISSN 1210-6410, s. 283-288.

⁷² Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3228/15 ze dne 21. 4. 2016.

⁷³ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol., 2021, *op. cit.* v pozn. 3, s. 697.

⁷⁴ DIGITÁLNÍ INFORMAČNÍ AGENTURA. Statistika. *Digitální a informační agentura* [online]. 2024. [cit. 27. 2. 2024]. Dostupné z: <https://info.moje-datovaschranka.cz/info/cs/stats.html>.

rovněž pro případ doručování datovou schránkou je za účelem zamezení úmyslnému nepřebírání zpráv v ust. § 18a odst. 3 zákona o elektronických úkonech upravena tzv. fikce doručení.

2.3.2. Výjimka z obligatorního zaslání předžalobní výzvy

Ust. § 142a odst. 2 o.s.ř. současně stanoví výjimku z obecné povinnosti k zaslání předžalobní výzvy. Platí, že v případě důvodů hodných zvláštního zřetele může soud výjimečně náhradu nákladů řízení žalobci zcela či z části přiznat, ačkoliv k zaslání předžalobní výzvy nedošlo. Za důvody hodné zvláštního zřetele lze označit případy, kdy má žalobce za žalovaným vícero neuhrazených splatných pohledávek, na něž žalovaný doposud dobrovolně neplnil, či případy s prokazatelnou předchozí vědomostí žalovaného o existenci žalované povinnosti.⁷⁵ Stejně tak lze považovat za důvod hodný zvláštní zřetele skutečnost, že k doručení předžalobní výzvy do dispozice žalovaného nedošlo pro zaviněné jednání na jeho straně.⁷⁶ Důvody hodné zvláštního zřetele by měl před rozhodnutím soudu o náhradě nákladů řízení výslovně uvést a osvědčit sám žalobce, ledaže by tyto důvody byly patrné přímo ze spisu a z chování účastníků v průběhu sporu.⁷⁷ Důkazní břemeno o existenci důvodů hodných zvláštního zřetele tedy leží na žalobci a soud je není povinen ex officio zjišťovat.

Za jistou výjimku z povinnosti zaslat předžalobní výzvu může být largo sensu označeno ust. § 14 zákona o odpovědnosti za škodu. Dle ust. § 14 odst. 3 zákona o odpovědnosti za škodu je uplatnění nároku na náhradu škody ve smyslu tohoto zákona u soudu podmíněno jeho předchozím uplatněním u příslušného orgánu. Ústavní soud v této souvislosti opětovně judikoval, že uplatnění nároku podle ust. § 14 zákona o odpovědnosti za škodu má obdobný účel jako předžalobní výzva – tedy poskytnout možnost vyřešit spor smírnou cestou a zabránit tím nadbytečným soudním sporům.⁷⁸ Odlišné právní posouzení je poté Ústavním soudem kontinuálně označováno jako zásah do práva na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 3 Listiny základních práv a svobod.⁷⁹

V této souvislosti je nutno rovněž dodat, že předžalobní výzva nemá své místo ve všech druzích řízení, neboť ne vždy lze z povahy věci její zaslání legitimně požadovat. Předžalobní výzva nebude zpravidla připadat v úvahu u žalob týkajících se osobního stavu nebo u žalob

⁷⁵ BÍLÝ, Martin. Předžalobní výzva – důsledky a problémy. *Právní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2014, č. 3, s. 94-98. ISSN 1210-6410, s. 94-98.

⁷⁶ TICHÝ, Jan, 2014, *op. cit.* v pozn. 71.

⁷⁷ SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří, VLÁČIL, David, TLÁŠKOVÁ, Šárka, PIRK, Tomáš, 2017, *op. cit.* v pozn. 25, s. 110.

⁷⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 649/22 ze dne 19. 7. 2022 s odkazem na rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1728/2011 ze dne 23. 5. 2012.

⁷⁹ Obdobně kupř. také Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3627/18 ze dne 3. 9. 2019.

určovacích,⁸⁰ neboť v těchto případech velmi často dochází k podání návrhu po rozsáhlých mimosoudních jednáních nebo v průběhu správních řízení, protože je spornost určitého práva účastníkům prokazatelně známa a předžalobní výzva se zde jeví zbytečná.⁸¹ V těchto případech má tedy žalobce nárok na náhradu nákladů řízení napříč tomu, že nebyla před podáním návrhu předžalobní výzva zaslána.

O.s.ř. ve znění k 1. 1. 2014 dle ust. § 142a odst. 1 ve spojení s ust. § 80 o.s.ř. výslovně stanovil, že přiznání náhrady nákladů řízení není podmíněno zasláním předžalobní výzvy také v řízeních o osobním stavu či o určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není. V souvislosti s nabytím účinnosti zákona o zvláštních řízeních soudních zákonodárce ust. § 142a a ust. § 80 o.s.ř. novelizoval do nynější podoby, jež citovanou právní úpravu nadále neobsahuje, neboť taxativní výčet druhů žalob již nebyl dostatečný a úprava řízení o osobním stavu byla přenesena do zákona o zvláštních řízeních soudních.⁸²

⁸⁰ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol., 2021, *op. cit.* v pozn. 3, s. 696.

⁸¹ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol., 2021, *op. cit.* v pozn. 3, s. 695.

⁸² Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 296/2017 Dz.

3. Odměna za právní zastoupení a náhrady advokáta

3.1. Způsob určení výše mimosmluvní odměny

Primárním ustanovením vztahujícím se k určení výše mimosmluvní odměny je ust. § 6 odst. 1 a.t., jež stanoví základ pro výpočet mimosmluvní odměny. Dle tohoto ustanovení platí, že výše mimosmluvní odměny se stanoví podle sazby mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby a počtu poskytnutých úkonů právní služby. Dílčí ukazatele ovlivňující výši mimosmluvní odměny upravuje a.t. v následujících ustanoveních, přičemž základním ustanovením je ust. § 7 a.t. Konstrukce ust. § 7 a.t. spočívá na třech proměnných, a sice sazbě mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby vycházející z tarifní hodnoty dle ust. § 7 a.t., tarifní hodnotě ve smyslu ust. § 8 a násl. a.t. a úkonech právní služby ve smyslu ust. § 11 a.t.

Sazba mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby je rozdělena dle výše tarifní hodnoty do 7 skupin. Způsob určování sazby mimosmluvní odměny dle ust. § 7 a.t. se nevztahuje na případy vymezené v ust. § 6 odst. 2, 3, 4 a.t., neboť tato ustanovení stanoví odlišná pravidla pro mimosmluvní odměnu správce majetku a za vymezené právní služby advokáta.

3.2. Tarifní hodnota

Tarifní hodnota je hodnotou, od níž se odvíjí sazba mimosmluvní odměny. Právě dle tarifní hodnoty jsou diferencovány sazby mimosmluvní odměny, přičemž způsob určení tarifní hodnoty je podrobně stanoven v ust. §§ 8 – 10 a.t.

3.2.1. Základní pravidla pro určení tarifní hodnoty

Základní pravidlo pro určení tarifní hodnoty stanoví ust. § 8 odst. 1 a.t., dle něž není-li stanoveno jinak, považuje se za tarifní hodnotu výše peněžitého plnění nebo cena věci či práva v době započetí úkonu právní služby. Zpravidla jednoduché je určení výše tarifní hodnoty v případech, kdy je předmětem sporu peněžité plnění – tarifní hodnota zde odpovídá jistě vymáhaného peněžitého plnění. Naproti tomu u sporů s odlišným předmětem bude třeba hodnotu předmětu sporu zjišťovat. V této souvislosti platí, že nedojde-li k dohodě na výši tarifní hodnoty, měla by být určena podle obvyklé ceny ve smyslu zákona o oceňování majetku.⁸³ Obvyklou cenou se dle ust. § 2 zákona o oceňování majetku rozumí cena, jež by byla dosažena při prodeji stejného či obdobného majetku nebo při poskytování stejné či obdobné služby v obvyklém obchodním styku v tuzemsku ke dni ocenění.

⁸³ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 651 s. ISBN 978-80-7179-248-2, s. 536.

Frekventovanými otázkami řešenými soudní judikaturou ve vztahu k tarifní hodnotě jsou otázky týkající se řízení, jejichž předmětem je nemovitá věc. Dle převážného právního názoru postačí pro určení tarifní hodnoty souhlas účastníků s cenou nemovitosti zjištěnou znaleckým posudkem provedeným v rámci dokazování. Alternativně lze využít též účastníkem předložené stanovisko realitní kanceláře, a to primárně za situace, kdy ostatní účastníci řízení obsah tohoto stanoviska nerozporují.⁸⁴ K užití stanoviska realitní kanceláře pro účely určení tarifní hodnoty nemovité věci je dlouhodobě skeptický Nejvyšší soud, dle něž je zjištění obvyklé ceny nemovité věci předznamenáno zjištěním právně rozhodných skutečností, k nimž je zapotřebí odborných znalostí – z tohoto důvodu zdůrazňuje požadavek alespoň na odbornou verifikaci zásadně významných skutečností.⁸⁵ Nedojde-li tedy k dohodě účastníků, měl by rozhodující soud za účelem zjištění obvyklé ceny nemovitosti primárně ustanovit znalce.⁸⁶

Ust. § 8 odst. 1 a.t. ve větě druhé dále stanoví, že při určení tarifní hodnoty se nepřihlíží k příslušenství, ledaže by bylo požadováno jako samostatný nárok. Uvedené pravidlo bylo do a.t. vloženo s účinností od 1. 1. 2013, kdy do tohoto okamžiku bylo při určování tarifní hodnoty ex lege zohledňováno rovněž příslušenství. Pro subsumpci nároku pod definici příslušenství je rozhodné zejména ust. § 513 občanského zákoníku, jež jako příslušenství pohledávky definuje úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s uplatněním pohledávky. Specifickým případem nároku je smluvní pokuta, jejíž vznik závisí, stejně jako v případě úroků, na hlavní pohledávce – po svém vzniku se však smluvní pokuta stává samostatným nárokem, jehož výše se zohledňuje při určování výše tarifní hodnoty.

V návaznosti na obecné pravidlo obsažené v ust. § 8 odst. 1 a.t. upravuje a.t. pravidla pro specifické předměty či druhy řízení. Ust. § 8 odst. 2 a.t. tak stanoví, že pro opětuující se plnění se tarifní hodnota stanoví jako součet hodnot těchto plnění – v případě plnění na dobu delší než 5 let či na dobu neurčitou je tarifní hodnota limitována pětinásobkem hodnoty ročního plnění. Typickými řízeními, na něž citované ustanovení míří, jsou patrně řízení týkající se výživného, důchodu či nájemného. Lex specialis k ust. § 8 odst. 2 a.t. je poté ust. § 8 odst. 4 téhož, dle něž je pro určení tarifní hodnoty při výkonu rozhodnutí či exekuci u opětuujícího se plnění rozhodná pouze hodnota splátek, jež jsou splatné k okamžiku nařízení výkonu rozhodnutí.

Ust. § 8 odst. 3 a.t. poté stanoví, že při spojení dvou nebo více věcí ke společnému projednání ex lege se za tarifní hodnotu považuje hodnota nejvyšší. Citované ustanovení se

⁸⁴ REMEŠ, Jirí. *Praktický úvod do civilního řízení sporného*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 464 s. ISBN 978-80-7400-871-9, s. 340.

⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 24 Cdo 34/2021 ze dne 26. 2. 2021.

⁸⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 732/2006 ze dne 25. 4. 2007.

vztahuje na případy obligatorního spojení řízení, jejichž dřívější úprava v ust. § 113 a § 113a o.s.ř. byla s účinností od 1. 1. 2014 přesunuta do zákona o zvláštních řízeních soudních. Jedná se tak zejména o spojení řízení o určení otcovství s řízením o péči a výživu nezletilého dítěte a o vymezená řízení týkající se právnických osob.

Ust. § 8 odst. 5, 6 a.t. poté upravují určování výše tarifní hodnoty v řízeních tzv. iudicium duplex. Ust. § 8 odst. 5 a.t. diferencuje způsoby určení výše tarifní hodnoty ve věcech zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví dle toho, k čemu směřuje návrh podaný soudu, modifikovaný případnými vyjádřeními či dalšími procesními návrhy.⁸⁷ Naproti tomu při vypořádání společného jmění manželů se výše tarifní hodnoty odvíjí ve smyslu ust. § 741 občanského zákoníku od poloviny hodnoty všech jednotlivin, jež strany učinily předmětem vypořádání.⁸⁸ Pokud tedy nedojde k podání návrhu na vypořádání společného jmění manželů v celém rozsahu, bude tarifní hodnota dílčích řízení vycházet z rozsahu společného jmění, jež bude jeho předmětem.

Poslední ust. § 8 odst. 7 a.t. stanoví, že v dědických věcech je tarifní hodnotou obvyklá cena zůstavitelova majetku ve výši odpovídající dědickému podílu dotčeného účastníka řízení. S ohledem na absenci výslovné úpravy případů, v nichž se výše dědického podílu nestanoví, bude patrně nutno v takových případech aplikovat ust. § 9 a.t.

3.2.2. Zvláštní pravidla pro určení tarifní hodnoty

A.t. pamatuje také na případy, kdy nelze hodnotu věci nebo práva ve smyslu ust. § 8 a.t. vyjádřit v penězích nebo ji lze zjistit jen s nepoměrnými obtížemi. Okolnosti, jejichž naplnění je vyžadováno pro aplikaci ust. § 9 odst. 1 a.t., a sice „nelze-li hodnotu vyjádřit“ či „lze-li ji vyjádřit s nepoměrnými obtížemi,“ a.t. nikterak nedefinuje. Z tohoto důvodu je nutné vycházet z judikatury a související odborné literatury.

Ústavní soud tedy kupříkladu stanoví, že při úvaze, zda aplikovat ust. § 8 či ust. § 9 a.t., je třeba poměřovat úsilí vynaložené na zjištění hodnoty předmětu sporu a význam, jenž takové zjištění pro průběh sporu má. Čím větší je poté disproporce mezi mimosmluvní odměnou určenou dle ust. § 8 a.t. a mimosmluvní odměnou dle ust. § 9 a.t., tím spíše lze tolerovat jisté časové a finanční náklady vynaložené na ocenění předmětu sporu pro účely zjištění tarifní hodnoty

⁸⁷ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol., 2012, *op. cit.* v pozn. 83, s. 538.

⁸⁸ Ust. § 741 písm. b), c) občanského zákoníku stanoví fikci vypořádání společného jmění na spoluvlastnické podíly o velikosti ½ každému z manželů.

k aplikaci ust. § 8 a.t.⁸⁹ Ústavní soud v této souvislosti rovněž upozornil, že pojem „nepoměrné obtíže“ je třeba interpretovat restriktivně a nelze tedy ani případné prodloužení sporu způsobené zjišťováním tarifní hodnoty bez dalšího považovat za důvod pro aplikaci „zbytkového“ ust. § 9 odst. 1 a.t.⁹⁰ Pro ocenitelné věci a práva tedy Ústavní soud dlouhodobě preferuje aplikaci ust. § 8 a.t., protože je nutné vždy primárně zkoumat, zda lze předmět řízení ocenit, a teprve v závislosti na tomto zjištění odvíjet další postup.⁹¹ Odborná veřejnost k naplnění podmínek pro aplikaci ust. § 9 odst. 1 a.t. poté obdobně stanoví, že se musí jednat o takový stav, kdy by z důvodů stanovování hodnoty věci či práva došlo ke značným průtahům v řízení či ke vzniku takových nákladů, jež by byly ve vztahu k předmětu řízení zjevně nepoměrné.⁹²

Ust. § 9 odst. 1 a.t. poté pro případy, kdy nelze tarifní hodnotu vyjádřit v penězích nebo ji lze zjistit jen s nepoměrnými obtížemi, stanoví fixní tarifní hodnotu ve výši 10.000 Kč. Současně však v ust. § 9 odst. 2, 3 a 4 a.t. jako *lex specialis* k ust. § 9 odst. 1 téhož stanoví odlišné výše tarifní hodnoty pro vymezené případy, a to ve výši 5.000 Kč, 35.000 Kč a 50.000 Kč – i v těchto případech platí, že je-li věc nebo právo ocenitelné, upřednostní se aplikace ust. § 8 a.t.

V období od 1. 9. 2006 do 8. 12. 2021 obsahovalo ust. § 9 a.t. rovněž odst. 5, jenž stanovil tarifní hodnotu ve výši 500 Kč pro opatrovníka ustanoveného soudem účastníku řízení, jehož pobyt není znám, nepodařilo se mu doručit na známou adresu v cizině, je stížen duševní poruchou, z jiných zdravotních důvodů se nemůže pro přechodnou dobu účastnit řízení či není schopen se srozumitelně vyjadřovat – postupně bylo ust. § 9 odst. 5 a.t. rozšířeno taktéž o opatrovníky ustanovené správním orgánem i soudem, a to i o opatrovníky dle zvláštních řízení soudních či zákona o trestní odpovědnosti právnických osob. Toto ustanovení bylo od počátku předmětem kritiky, kdy jej kupříkladu Veselý označil za nedůsledné a polovičaté, přičemž za hlavní problém považoval paušalizaci mimosmluvní odměny nezohledňující povahu či složitost věci, a dále skutečnost, že se jednalo o nejnižší mimosmluvní odměnu vůbec.⁹³ Pochybnosti o ústavnosti citovaného ustanovení měl rovněž Papež, jenž označil předmětné ustanovení za ustanovení devalvující hodnotu práce advokáta.⁹⁴ Obdobně se k ust. § 9 odst. 5 a.t. vyjádřil kupříkladu Městský soud v Praze, jenž jej ve svém rozhodnutí sp. zn. 20 Co 468/2007 ze dne 7. 2. 2008 označil

⁸⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2688/15 ze dne 19. 12. 2017.

⁹⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1750/23 ze dne 7. 11. 2023.

⁹¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 538/10 ze dne 24. 3. 2011 či nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2811/08 ze dne 11. 6. 2009.

⁹² SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPĚŇ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol., 2012, *op. cit.* v pozn. 83, s. 542.

⁹³ VESELÝ, Ondřej. K novému ustanovení § 9 odst. 5 advokátního tarifu (odměna při ustanovení opatrovníkem dle § 29 odst. 3 o.s.ř.). *Bulletin advokacie*. 2007, č. 1, s. 22-23. ISSN 1210-6348, s. 22-23.

⁹⁴ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPĚŇ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol., 2012, *op. cit.* v pozn. 83, s. 544.

za rozporné s čl. 1 Listiny základních práv a svobod s odůvodněním, že zakládá neodůvodněnou nerovnost v mimosmluvní odměně advokáta za shodnou práci. Ústavní soud navzdory opětovné kritice kontinuálně zastával názor, že k porušení žádných z ústavně garantovaných práv z kontextuálního hlediska nedochází.⁹⁵

Od svého právního názoru se Ústavní soud nicméně po více než 10 letech ustálené praxe odklonil, a to svými plenárními derogačními nálezy vydanými v období od září 2019 do října 2021.⁹⁶ Z počátku byly derogovány pouze dílčí části ust. § 9 odst. 5 a.t., až došlo nálezem sp. zn. Pl. ÚS 17/21 ze dne 19. 10. 2021 k derogaci celého ustanovení. Ústavní soud došel k závěrům předjímaným výše uvedenou literaturou a judikaturou již při nabytí účinnosti ust. § 9 odst. 5 a.t., a sice, že zákonodárce stanovením takové tarifní hodnoty porušil zásadu rovnosti dle čl. 1, čl. 3 odst. 1 Listiny základních práv a svobod, a taktéž právo podnikat a získávat prostředky pro své životní potřeby prací dle čl. 26 odst. 1, odst. 3 Listiny základních práv a svobod.

Specifická pravidla pro náhradu odměny ve věcech opatrovnictví tak ke dni uzavření rukopisu této práce přetrvávají v a.t. pouze ve formě ust. § 10a a.t., jež upravuje mimosmluvní odměnu opatrovníka dítěte ustanoveného dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Uvedené ustanovení stanoví pro takové zastupování stejnou mimosmluvní odměnu, jaká náleží obhájci ve smyslu ust. § 10 a.t.

3.3. Úkony právní služby s plnou sazbou mimosmluvní odměny

Úkony právní služby, za něž náleží mimosmluvní odměna, jsou vymezeny v ust. § 11 a.t. Ust. § 11 odst. 1 a.t. vymezuje úkony právní služby, za něž náleží plná mimosmluvní odměna, tedy odměna vypočtená způsobem dle ust. § 6 odst. 1 a.t.

Ve znění ke dni 1. 7. 1996 obsahoval a.t. v ust. § 11 odst. 1 pod písm. a) – m) původně celkem 13 kategorií úkonů právní služby, za něž náležela plná sazba mimosmluvní odměny. K novelizaci ust. § 11 odst. 1 a.t. došlo pouze ve dvou případech, přičemž v prvním z nich byla s účinností od 1. 1. 2013 vložena mezi úkony právní služby do ust. § 11 odst. 1 písm. d) a.t. rovněž výzva k plnění se základním skutkovým a právním rozbohem předcházející návrhu ve věci samé. K druhé novelizaci ust. § 11 odst. 1 a.t. poté došlo s účinností od 1. 1. 2014, kdy bylo pod ust. § 11 odst. 1 písm. k) přidáno podání žaloby pro zmatečnost a vyjádření k ní.

⁹⁵ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3342/10 ze dne 18. 1. 2011.

⁹⁶ Nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 4/19 ze dne 24. 9. 2019, nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 22/19 ze dne 14. 1. 2020, nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 23/19 ze dne 28. 1. 2020, nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 26/19 ze dne 3. 3. 2020, nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 17/21 dne 19. 10. 2021.

3.3.1. Úkony právní služby pod ust. § 11 odst. 1 písm. a) – c) a.t.

V ust. § 11 odst. 1 a.t. je pod písm. a) upraven úkon právní služby označený jako převzetí a příprava zastoupení nebo obhajoby na základě smlouvy o poskytnutí právní služby, a pod ust. § 11 odst. 1 a.t. písm. b) úkon právní služby převzetí a příprava zastoupení nebo obhajoby spolu s první poradou v případě zástupce nebo obhájce ustanoveného soudem. Úkony dle ust. § 11 odst. 1 písm. a), b) a.t. jsou zpravidla prvními úkony ve věci, přičemž se odlišují primárně právním důvodem zakládajícím vznik zastoupení nebo obhajoby.

Úkonem právní služby obsahově blízkým úkonům právní služby dle předchozího odstavce je poté úkon právní služby dle ust. § 11 odst. 1 písm. c) a.t., tedy další porada s klientem přesahující jednu hodinu. Z dikce tohoto ustanovení je patrné, že zákonodárce v tomto případě již klade požadavek na délku trvání porady, neboť se výslovně musí jednat o poradu trvající nejméně jednu hodinu. Délka jedné hodiny zde musí být souvislá, nelze tedy sčítat dílčí porady trvající méně než jednu hodinu.⁹⁷ Shodně jako u úkonů právní služby dle ust. § 11 odst. 1 písm. a), b) a.t. není ani v tomto případě určeno místo, na němž se má porada advokáta s klientem konat. Vzhledem k rozvoji technologie v oblasti komunikace se za plnohodnotný úkon právní služby dle současné judikatury považuje také porada s klientem uskutečněná prostřednictvím prostředků komunikace na dálku, příkladmo prostřednictvím aplikace Skype, WhatsApp či prostřednictvím telefonického hovoru.⁹⁸

Dle dikce ust. § 11 odst. 1 písm. a) a.t. se současně může zdát, že v tomto úkonu právní služby není zahrnuta první porada, neboť tak není oproti úkonu právní služby dle ust. § 11 odst. 1 písm. b) a.t. výslovně stanoveno. Mám nicméně za to, že zahrnutí první porady taktéž v tomto úkonu právní služby vyplývá právě z úkonu právní služby dle ust. § 11 odst. 1 písm. c) a.t., kdy se dle jazykového výkladu jedná o poradu nikoliv první. Nehledě na uvedené náleží mimosmluvní odměna za úkony právní služby dle ust. § 11 odst. 1 písm. a), b) a.t. napříč tomu, že v rámci nich první porada neproběhla – Nejvyšší soud v této souvislosti judikoval, že předpokladem pro přiznání mimosmluvní odměny je zde převzetí a příprava, nikoliv obligatorně taktéž konání porady.⁹⁹

⁹⁷ ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA. Otázky advokátního tarifu. *Bulletin advokacie*. 2000, zvláštní číslo, 100 s. ISSN 1210-6348, s. 22.

⁹⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1232/20 ze dne 31. 8. 2020 či usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 68 Co 328/2020 ze dne 23. 10. 2020.

⁹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 4/2006 ze dne 16. 2. 2006.

3.3.2. Úkony právní služby pod ust. § 11 odst. 1 písm. d) – g) a.t.

V ust. § 11 odst. 1 písm. d) a.t. jsou zakotveny jako úkony právní služby písemné podání nebo návrh ve věci samé a předžalobní výzva. Podáním či návrhem ve věci samé je typicky žaloba či vyjádření účastníka řízení, přičemž dle judikatury Nejvyššího soudu zde lze zařadit při zohlednění konkrétních okolností kupříkladu také písemný závěrečný návrh.¹⁰⁰ Pro předžalobní výzvu poté platí, že tato musí obsahovat základní skutkový a právní rozbor – v opačném případě bude posouzena jako úkon právní služby s polovinou sazby mimosmluvní odměny ve smyslu ust. § 11 odst. 2 písm. h) a.t., tedy jako jednoduchá výzva k plnění.

Dle ust. § 11 odst. 1 písm. e) a.t. je za samostatný úkon právní služby považována účast při úkonech v přípravném řízení, kdy v tomto případě odměna náleží za každé započaté dvě hodiny. Z dikce ustanovení lze dovodit, že je zde jako jeden úkon právní služby považována účast trvajících nejméně dvě hodiny bez ohledu na počet dílčích úkonů, jichž je advokát účasten – nejedná se tedy o odměnu za každý z provedených dílčích úkonů.

Úkonem právní služby, speciálním k ust. § 11 odst. 1 písm. e) a.t., je poté prostudování spisu při skončení vyšetřování dle ust. § 11 odst. 1 písm. f) a.t., a to obdobně za každé dvě započaté hodiny. Ačkoliv se ze znění tohoto ustanovení může jevit, že se jedná o úkon právní služby toliko v rámci trestního řízení, aplikací ust. § 11 odst. 3 a.t. bylo dovozeno, že mimosmluvní odměna za úkon právní služby dle ust. § 11 odst. 1 písm. f) a.t. náleží rovněž za nahlížení do spisu také v průběhu řízení. Ve vztahu k trestnímu řízení Ústavní soud dovodil, že by soudy měly mimosmluvní odměnu za tento úkon právní služby zpravidla přiznat, ledaže jsou v řízení přítomny a řádně odůvodněny výjimečné okolnosti, jež by přiznání mimosmluvní odměny vylučovaly.¹⁰¹ Naproti tomu pro občanské soudní řízení platí, že přiznání mimosmluvní odměny za nahlížení do spisu je postup výjimečný a ospravedlnitelný pouze s ohledem na konkrétní okolnosti případu – zejména nezbytnost a účelnost postupu a konkrétní procesní situaci.¹⁰² Mám za to, že pro takový zásadně odlišný přístup nemusí být opodstatnění, byť nelze odepřít, že v trestním řízení může mít nahlížení do spisu vyšší význam a důležitost. Nicméně taktéž v občanském soudním řízení mohou být do spisového materiálu zakládány důkazy a podklady, jež soud není povinen účastníkům řízení zasílat, ačkoliv mohou být pro vývoj řízení a výši uplatňovaného nároku klíčové. Může se jednat příkladem o účetní výkazy, listiny z inventarizace či byť listiny vyžádané soudem, k jejichž vyžádání nejsou účastníci sami oprávněni – nahlédnutí do spisu za účelem zjištění obsahu těchto

¹⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 4193/2013 ze dne 30. 3. 2015.

¹⁰¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2289/21 ze dne 22. 2. 2022, nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3906/17-2 ze dne 1. 3. 2021.

¹⁰² REMEŠ, Jirí, 2022, *op. cit.* v pozn. 84, s. 341.

listin lze tedy nesporně označit za účelné a podstatné pro další argumentaci. Napříč tomu z prostudované judikatury plyne, že nahlížení do spisu v občanském řízení by a priori honorováno být nemělo.

Dle ust. § 11 odst. 1 písm. g) a.t. je samostatným úkonem právní služby také účast při úkonu správního či jiného orgánu a účast na jednání před soudem či jiným orgánem, a to za každé započaté dvě hodiny. Obdobně jako u úkonu právní služby dle ust. § 11 odst. 1 písm. e) a.t. platí, že do délky jednání se započítávají přestávky do 30 minut,¹⁰³ přičemž při přestávce delší než 30 minut náleží advokátovi náhrada za ztrátu času dle ust. § 14 odst. 2 a.t.¹⁰⁴ Současně platí, že bylo-li jednání odročeno bez projednání věci samé, náleží advokátovi toliko náhrada za promeškaný čas podle § 14 odst. 2 a.t. ve výši jedné poloviny mimosmluvní odměny. Pokud na jednání došlo pouze k vyhlášení rozhodnutí, jedná se o úkon s polovinou sazby mimosmluvní odměny dle ust. § 11 odst. 2 písm. f) a.t.

3.3.3. Úkony právní služby pod ust. § 11 odst. 1 písm. h) – m) a.t.

Samostatným úkonem právní služby je rovněž sepsání právního rozboru věci ve smyslu ust. § 11 odst. 1 písm. h) a.t. Odborná literatura ani judikatura neposkytují širší výklad tohoto ustanovení, přičemž tento úkon právní služby může být zpravidla subsumován pod převzetí a přípravu zastoupení ve smyslu ust. § 11 odst. 1 písm. a), b) a.t. či návrh ve věci samé ve smyslu ust. § 11 odst. 1 písm. d) a.t. Domnívám se tedy, že tento úkon právní služby najde své místo zejména při účtování smluvní odměny advokátem klientovi než při rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení.

Nepříliš využívaným úkonem právní služby je jednání s protistranou ve smyslu ust. § 11 odst. 1 písm. i) a.t. Lze mít za to, že tento úkon právní služby souvisí zejména s povinností soudu usilovat o smír mezi účastníky řízení ve smyslu ust. § 99 odst. 1 o.s.ř. V souladu s tím zaznívají názory, že by bylo o přiznání mimosmluvní odměny za jednání s protistranou možné uvažovat zejména tam, kde by byli účastníci k mimosoudnímu jednání vyzváni přímo soudem.¹⁰⁵

Dle ust. § 11 odst. 1 písm. j) a.t. je samostatným úkonem právní služby také návrh na vydání předběžného opatření a odvolání proti rozhodnutí o něm, a obdobně také vyjádření k návrhu na vydání předběžného vyjádření a k odvolání proti rozhodnutí o něm. Pro přiznání plné sazby mimosmluvní odměny je rozhodné, zda byl návrh na vydání předběžného opatření podán

¹⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 4425/2013 ze dne 15. 5. 2014.

¹⁰⁴ Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 8 To 143/01 ze dne 7. 11. 2001.

¹⁰⁵ SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří, VLÁČIL, David, TLÁŠKOVÁ, Šárka, PIRK, Tomáš, 2017, *op. cit.* v pozn. 25, s. 49.

před podáním návrhu ve věci samé, neboť v opačném případě se jedná o úkon právní služby s poloviční sazbou mimosmluvní odměny dle ust. § 11 odst. 2 písm. a) a.t. Za návrh na předběžné opatření podaný před návrhem ve věci samé je považován rovněž návrh na vydání předběžného opatření obsažený v žalobě.¹⁰⁶

Ust. § 11 odst. 1 písm. k), l) a.t. upravují úkony právní služby související s řádnými a mimořádnými opravnými prostředky, kdy se jedná o lex specialis k ust. § 11 odst. 1 písm. d) a.t. Odměna zde náleží za odvolání, dovolání, návrh na obnovu řízení, žalobu pro zmatečnost a stížnost pro porušení zákona, jakož i vyjádření se k nim – judikaturou a literaturou bylo dovozeno, že zde lze subsumovat taktéž odpor.¹⁰⁷ Je však žádoucí, aby mimosmluvní odměna náležela toliko za odůvodněná podání, neboť příkladmo požadavek na úhradu mimosmluvní odměny za podání neodůvodněného odporu či blanketního odvolání může být považován za neetické jednání.¹⁰⁸ Část odborné veřejnosti přiznání mimosmluvní odměny i za tzv. blanketní opravné prostředky připouští, nicméně pouze při důkladném zvážení konkrétních okolností případu.¹⁰⁹

Úkon právní služby dle ust. § 11 odst. 1 písm. m) a.t., tedy sepsání listiny o právním jednání, lze označit za obsahově srovnatelný s úkonem právní služby dle ust. § 11 odst. 1 písm. d) a.t. Nejedná se však o sepsání listiny sloužící přímo pro účely vlastního řízení, protože bude o jeho aplikaci možné uvažovat zejména při sepsání smlouvy či dohody.

3.4. Úkony právní služby s polovinou sazby mimosmluvní odměny

Ust. § 11 odst. 2 a.t. následně obsahuje výčet úkonů právní služby, za něž náleží odměna ve výši poloviny sazby mimosmluvní odměny vypočtené způsobem dle ust. § 6 odst. 1 a.t. Vyčlenění části úkonů právní služby do ust. § 11 odst. 2 a.t. vyjadřuje záměr zákonodárce honorovat jednodušší úkony právní služby nižší mimosmluvní odměnou.¹¹⁰

3.4.1. Úkony právní služby pod ust. § 11 odst. 2 písm. a) – d), f), h) a.t.

Některé z úkonů právní služby dle ust. § 11 odst. 2 a.t. lze přirovnat k úkonům právní služby uvedeným v ust. § 11 odst. 1 a.t., avšak s modifikací spočívající zejména v jejich jednodušší povaze.

¹⁰⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 489/2012 ze dne 29. 8. 2013.

¹⁰⁷ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPEŇ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol., 2012, *op. cit.* v pozn. 83, s. 561.

¹⁰⁸ ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA, 2000, *op. cit.* v pozn. 97, s. 20.

¹⁰⁹ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPEŇ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol., 2012, *op. cit.* v pozn. 83, s. 561.

¹¹⁰ KOVÁŘOVÁ a kol. *Odměna advokáta (vyhláška č. 177/1996 Sb., advokátní tarif) – komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 344 s. ISBN 978-80-7598-280-3, s. 113.

Takto může být označen již úkon právní služby upravený v ust. § 11 odst. 2 písm. a) a.t., neboť se jedná o návrh na vydání předběžného opatření zmíněný již v ust. § 11 odst. 1 písm. j) a.t. V tomto případě je nicméně návrh na vydání předběžného opatření podán až po zahájení soudního řízení. Nad rámec návrhu na vydání předběžného opatření pak zákonodárce do ust. § 11 odst. 2 písm. a) a.t. přidal návrh na zajištění důkazu nebo dědictví.

V ust. § 11 odst. 2 písm. b) a.t. zákonodárce zakotvil jako úkony právní služby návrh na opravu odůvodnění rozhodnutí, návrh na odstranění následků zmeškání lhůty a návrh na změnu rozhodnutí odsuzujícího k plnění v budoucnu splatných dávek nebo k plnění ve splátkách. V ust. § 11 odst. 2 písm. d) a.t. jsou poté obsaženy návrhy a stížnosti ve věcech, ve nichž se rozhoduje ve veřejném zasedání, a vyjádření k nim – výjimkou je zde odvolání, návrhu na obnovu řízení a podnět ke stížnosti pro porušení zákona, neboť tyto dílčí úkony právní služby jsou obsaženy výlučně jako úkony s plnou sazbou mimosmluvní odměny dle ust. § 11 odst. 1 písm. k) a.t. Úkony právní služby vyčtené v ust. § 11 odst. 2 písm. b), d) a.t. jsou tedy obdobou a současně *lex specialis* k návrhům a podáním zejména dle ust. § 11 odst. 1 písm. d), k) a.t.

Úkon právní služby odvolání proti rozhodnutí a vyjádření k němu dle ust. § 11 odst. 2 písm. c) a.t. lze poté obdobně přirovnat k ust. § 11 odst. 1 písm. k) a.t., avšak v tomto případě se jedná o odvolání proti rozhodnutí jinému, než je rozhodnutí ve věci samé.

Rovněž úkon právní služby dle ust. § 11 odst. 2 písm. f) a.t., tedy účast na jednání, při němž došlo pouze k vyhlášení rozhodnutí, lze přirovnat k účasti na jednání dle ust. § 11 odst. 1 písm. g) a.t., nicméně v případě ust. § 11 odst. 2 písm. f) a.t. dochází na jednání výlučně k vyhlášení rozhodnutí.

V neposlední řadě lze uvést úkon právní služby jednoduché výzvy k plnění dle ust. § 11 odst. 2 písm. h) a.t., jenž, jak již bylo uvedeno, je alternativou předžalobní výzvy se základním skutkovým a právním rozbohem honorované dle ust. § 11 odst. 1 písm. d) a.t. Dle tohoto požadavku, tedy základního skutkového a právního rozboru, lze poté předžalobní výzvy rozdělit na kvalifikované výzvy a prosté výzvy.¹¹¹

3.4.1. Úkony právní služby pod ust. § 11 odst. 2 písm. e), g) a.t.

Specifickými úkony právní služby jsou úkony vyjmenované v ust. § 11 odst. 2 písm. e) a.t. Pod citované ustanovení totiž spadají všechny úkony právní služby, k jejichž realizaci dochází při výkonu rozhodnutí. Zákonodárce v ust. § 11 odst. 2 písm. e) a.t. učinil na první pohled taxativní

¹¹¹ SVOBODA, Karel, 2019, *op. cit.* v pozn. 23, s. 256.

výčet úkonů, jimiž jsou první porada s klientem včetně převzetí a přípravy zastoupení, sepsání návrhu na zahájení řízení, vyjádření k němu a zastupování při jednání a sepsání odvolání proti rozhodnutí. Literatura a judikatura nicméně dovodily, že do této kategorie bude za použití ust. § 11 odst. 3 a.t. patřit většina úkonů učiněných v exekučním řízení.¹¹² Honorování úkonů právní služby pouze polovinou sazby mimosmluvní odměny toliko z důvodu, že jsou učiněny ve vykonávacím řízení, vychází obdobně z úvahy zákonodárce, že ve vykonávacím řízení bývají činěny zpravidla jednodušší úkony.¹¹³

Samostatným úkonem právní služby je účast při přípravě jednání dle ust. § 11 odst. 2 písm. g) a.t., odkazující na ust. § 114c o.s.ř. Jedná se tedy předně o účast na přípravném jednání nařízeném za situace, kdy není možné rozhodnout při jediném jednání. S ohledem na skutečnost, že v případě ust. § 11 odst. 2 písm. g) a.t. není výslovně uvedena maximální časová limitace umožňující případnou kumulaci úkonů právní služby, dovodil Nejvyšší soud, že i v případě účasti při přípravě jednání se aplikuje časová limitace „za každé dvě započaté hodiny.“¹¹⁴ Současně v témže rozhodnutí bylo uzavřeno, že přípravné jednání rozdělené do více dní je třeba považovat vždy za dílčí samostatný úkon právní služby, nikoliv jako jeden pokračující úkon.

3.5. Úkony právní služby svou povahou a účelem nejbližší

Ust. § 11 odst. 3 a.t. stanoví, že za úkony právní služby neuvedené v ust. § 11 odst. 1, 2 a.t. náleží mimosmluvní odměna jako za úkony svou povahou a účelem těmto úkonům nejbližší. Toto ustanovení vyvolává v odborné veřejnosti nejasnosti o záměru zákonodárce, kdy část odborné veřejnosti usuzuje na taxativnost výčtu úkonů právní služby v ust. § 11 odst. 1, 2 a.t., zatímco druhá část považuje ust. § 11 odst. 3 a.t. za důkaz o demonstrativní povaze výčtu v ust. § 11 odst. 1, 2 a.t. Příkladem Svejkovský uvádí, že úkony právní služby jsou vyčteny taxativně a není možno rozšiřovat tento výčet pouhou aplikací ust. § 11 odst. 3 a.t., neboť a.t. je veřejnoprávní předpis a případy použití analogie tedy mají být zřídka.¹¹⁵ Na taxativní povahu výčtu v ust. § 11 odst. 1, 2 a.t. usuzuje rovněž Česká advokátní komora, a to již ve svém stanovisku z roku 2000.¹¹⁶ Oproti tomu stojí příkladem názor Kovářové, dle níž je výčet úkonů právní služby v ust. § 11 odst. 1, 2 a.t. demonstrativní.¹¹⁷

¹¹² HOBL, Jaroslav. Problematika odměny právního zastoupení v exekuci na peněžité plnění. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2018, č. 1, s. 24-28. ISSN 1210-6410, s. 24-28.

¹¹³ HOBL, Jaroslav, *op. cit.* v pozn. 112, s. 24-28.

¹¹⁴ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1610/2014 ze dne 30. 9. 2014.

¹¹⁵ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPĚN, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol., 2012, *op. cit.* v pozn. 83, s. 563.

¹¹⁶ ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA, 2000, *op. cit.* v pozn. 97, s. 56.

¹¹⁷ KOVÁŘOVÁ a kol., 2019, *op. cit.* v pozn. 110, s. 221.

Osobně se přikláním k převažujícímu názoru, a sice, že výčet úkonů právní služby v ust. § 11 odst. 1, 2 a.t. je taxativní. Taxativnost výčtu je dle mého nicméně zmírněna možností analogie dle ust. § 11 odst. 3 a.t. Současně považuji v této souvislosti za důležité zdůraznit, že tímto postupem lze honorovat toliko úkony právní služby svou povahou a účelem blízké některému z úkonů vyčtených v ust. § 11 odst. 1, 2 a.t., čímž je omezena libovůle při subsumpci úkonů právní služby pod úkony honorovatelné dle a.t. Na druhé straně se současně taktéž domnívám, že i v případě, kdy by ust. § 11 odst. 3 a.t. činilo z výčtu ust. § 11 odst. 1, 2 a.t. výčet demonstrativní, v návaznosti na což by mohlo v teoretické rovině dojít k přiznání mimosmluvní odměny za řadu dalších úkonů právní služby, bylo by toto nesporně regulováno soudní judikaturou při zohlednění dotčených základních práv a svobod. Určitým regulativem je rovněž účelnost úkonů právní služby, o níž je blíže pojednáno v kapitole 3.6. této práce.

V praxi došlo aplikací ust. § 11 odst. 3 a.t. doposud příkladmo k subsumpci nahlížení do spisu pod úkon právní služby honorovaný dle ust. § 11 odst. 1 písm. f) a.t., a to v trestním¹¹⁸ i občanském řízení.¹¹⁹ Aplikací téhož ustanovení bylo možné dospět taktéž k subsumpci řízení o prodeji zastavených nemovitostí ve smyslu ust. § 151f o.s.ř. pod úkon právní služby dle ust. § 11 odst. 2 písm. e) a.t.¹²⁰ či v oblasti trestního práva také k subsumpci stížnosti proti rozhodnutí o vazbě a žádosti o propuštění z vazby pod ust. § 11 odst. 2 písm. d) a.t.¹²¹

3.6. Účelnost úkonů právní služby a náhrad

Byť tak a.t. výslovně nestanoví, podmínkou pro přiznání mimosmluvní odměny, ať již s plnou či poloviční sazbou, je rozhodná nejen subsumpce úkonu právní služby pod některý z úkonů právní služby dle ust. § 11 a.t., nýbrž také jeho účelnost. Nutnost aplikace kritéria účelnosti lze zdůvodnit zejména odkazem na zásadu přiměřenosti a zákazu zneužití práv dle ust. § 2 o.s.ř.,¹²² stejně jako na zásady racionality a spravedlnosti.¹²³ Posuzování účelnosti má přirozeně přesahy do ústavněprávní roviny, kdy Ústavní soud opětovně judikoval, že ve vztahu k rozhodnutí o náhradě nákladů řízení přezkoumává, zda rozhodnutí nebyla v příkrém rozporu se zásadami spravedlnosti a zda byla řádně odůvodněna. Posuzování těchto aspektů je však jediným hlediskem, z něž Ústavní soud rozhodnutí o náhradě nákladů řízení přezkoumává, neboť dle jeho

¹¹⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4012/18 ze dne 8. 3. 2021 s odkazem na nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3906/17-2 ze dne 1. 3. 2021.

¹¹⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4012/18 16. 3. 2021.

¹²⁰ ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA, 2000, *op. cit.* v pozn. 97, s. 15.

¹²¹ MANDÁK, Václav. K otázce účtování mimosmluvní odměny za sepsání stížnosti proti rozhodnutí o vazbě a žádosti o propuštění z vazby na svobodu. *Bulletin advokacie*. 1997, č. 5, s. 41. ISSN 1210-6348, str. 41.

¹²² Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1748/2015 ze dne 29. 7. 2015.

¹²³ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2336/09 ze dne 25. 3. 2010.

právního názoru obecné soudy při hodnocení účelnosti jednotlivých úkonů právní služby disponují širokou možností uvážení.¹²⁴ Námitky vztahující se k účelnosti konkrétních úkonů právní služby nemají ústavní rozměr, protože v tomto rozsahu Ústavní soud neshledává svou příslušnost k jejich hodnocení.¹²⁵

Za právní základ na zákonné úrovni pro kritérium účelnosti lze označit dikci ust. § 142 odst. 1 o.s.ř., dle níž platí, že soud přiznává náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování práva. Závazná kritéria pro posuzování účelnosti nejsou stanovena, protože bude závěr soudu o účelnosti toho kterého úkonu záviset na konkrétních okolnostech. Ústavní soud v této souvislosti vymezil, že soudy nejsou pouze „jakýmisi účetními,“ kdy přezkoumávání účelnosti jednotlivých úkonů právní služby je nikoliv jejich právem, nýbrž také povinností.¹²⁶

In concreto lze uvést, že za účelný úkon právní služby nebude zpravidla považována žádost o odročení jednání, žádost o zaslání protokolu z jednání či doplnění podání. Ve vztahu k poslednímu z uvedených příkladů platí, že by účastník či jeho advokát neměli být dle odměňování za jejich nepečlivost.¹²⁷ Za neúčelné může být označeno taktéž samotné převzetí právního zastoupení advokátem, a to v případech, kdy je účastník pro předmětnou věc dostatečně právně vzdělaný – příkladmo se může jednat o převzetí právního zastoupení inkasní společnosti¹²⁸ či exekutora ve věci související s jeho úřední činností.¹²⁹

3.7. Náhrada hotových výdajů a promeškaného času

Spolu s odměnou za poskytnuté úkony právní služby náleží v rámci náhrady nákladů řízení rovněž náhrady upravené v části třetí a.t., tedy ust. §§ 13 – 14 a.t. Těmito náhradami jsou náhrada hotových výdajů a náhrada za promeškaný čas.

3.7.1. Náhrada hotových výdajů

Hotové výdaje jsou upraveny v ust. § 13 a.t., kdy již ust. § 13 odst. 1 a.t. stanoví demonstrativní výčet hotových výdajů, za něž náleží advokátovi náhrada. Takovými hotovými výdaji jsou soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, telekomunikační poplatky, znalecké

¹²⁴ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 360/15 ze dne 31. 3. 2015, usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 223/13 ze dne 28. 3. 2013 či usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1766/13 ze dne 18. 7. 2013.

¹²⁵ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 223/13 ze dne 28. 3. 2013.

¹²⁶ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3558/17 ze dne 31. 7. 2018.

¹²⁷ REMEŠ, Jiří, 2022, *op. cit.* v pozn. 84, s. 325.

¹²⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 988/12 ze dne 25. 7. 2012.

¹²⁹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3916/14 ze dne 12. 4. 2016.

posudky a odborná vyjádření, překlady, opisy a fotokopie. Za hotový výdaj neuvedený v ust. § 13 odst. 1 a.t. bylo dle dřívější judikatury považováno například parkovné.¹³⁰

Náhrada hotových výdajů vynaložených v souvislosti s poskytnutím právní služby může být mezi advokátem a klientem sjednána dvěma způsoby, a sice jako náhrada prokázaných hotových výdajů a jako náhrada ve formě paušální částky. V případě sjednání náhrady prokázaných hotových výdajů je advokát povinen vynaložené hotové výdaje klientovi prokázat a vyúčtovat – teprve za splnění těchto podmínek má vůči klientovi nárok na náhradu hotových výdajů.

Alternativně poté ust. § 13 odst. 3 a.t. umožňuje sjednat tzv. paušální náhradu. Paušální náhrada může být sjednána pro veškeré předpokládané hotové výdaje či pouze pro některé z nich – v každém případě se však musí dle ust. § 13 odst. 3 a.t. jednat o přiměřenou částku. Pokud je mezi advokátem a klientem sjednána paušální náhrada hotových výdajů, ať již v plném či částečném rozsahu, není advokát povinen vynaložené hotové výdaje v tomto rozsahu prokazovat a vyúčtovat a klient není oprávněn vyúčtování po advokátovi požadovat. Z povahy paušální náhrady není advokát oprávněn požadovat náhradu částky, o niž byla paušální náhrada překročena. Sjednání paušální náhrady tedy bude pro advokáta výhodnější zejména v případě, kdy neočekává hotové výdaje v pravidelné vyšší výši či není s to evidovat doklady k jejich prokázání.

Ust. § 13 odst. 4 a.t. obsahuje subsidiární pravidlo pro případy, kdy je sjednána paušální náhrada za vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné, avšak není sjednána výše této paušální náhrady. Dle tohoto ustanovení náleží v takovém případě advokátovi paušální částka ve výši 300 Kč k jednomu úkonu právní služby.

Pro aplikaci paušální náhrady dle ust. § 13 odst. 4 a.t. je předně nutné správné zařazení dotčeného výdaje, což zpravidla nebude činit problém v případě „vnitrostátního poštovného,“ tedy poštovného za zásilky zasílané na adresu v České republice, či „místního přepravného,“ tedy nákladů na přesun advokáta v rámci obce, v níž je umístěno jeho sídlo.¹³¹ Naopak „místní hovorné“ je dle mého názoru pojmem, jenž se s postupem času stává problematickým. „Místní hovorné“ v době přijetí a.t. odpovídalo částkám za hovory uskutečněné v rámci jednoho telefonního obvodu veřejné pevné telefonní sítě – jeho opakem bylo „meziměstské hovorné,“ tedy částka za hovor uskutečněný vně tohoto telefonního obvodu.¹³² Dělení na telefonní obvody a od

¹³⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 4 To 54/2014 ze dne 24. 9. 2014 či rozhodnutí Nejvyššího správního soudu č. j. 12 Ksz 4/2010-141 ze dne 27. 1. 2011.

¹³¹ REMEŠ, Jiří, 2022, *op. cit.* v pozn. 84, s. 341.

¹³² HOUDEK, Stanislav. Meziměsto za stejnou cenu jako místní hovor? *Hospodářské noviny* [online]. 2002. [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: <https://hn.cz/c1-11704800-mezimesto-za-stejnou-cenu-jako-mistni-hovor>.

nich odvislé dělení hovorného na místní a meziměstské však neodpovídá současnému stavu a užívaným pojmům v oblasti telekomunikací. V současnosti jsou ceny za hovory diferencovány zejména na hovory uskutečněné v České republice a hovory uskutečněné do zahraničí, respektive mimo Evropskou unii¹³³ – mimoto jsou v podstatně větším rozsahu využívány mobilní tarify. Tuto nastalou situaci doposud nevyřešily právní předpisy ani judikatura, přičemž odborná literatura odkazuje toliko na vhodnost řešení této otázky s klientem smluvně.¹³⁴ S tímto řešením nelze než souhlasit, přičemž mám současně za to, že subsidiárně lze namísto dělení na místní a meziměstské hovorné užít alternativně hovorné za hovor uskutečněný v České republice a hovor uskutečněný do zahraničí, respektive mimo Evropskou unii.

Při rozhodování o náhradě nákladů řízení vychází soud bez ohledu na smluvní ujednání z paušální náhrady ve výši 300 Kč za jeden úkon právní služby ve smyslu ust. § 13 odst. 4 a.t., k níž je oprávněn připočítat náhradu dalších hotových výdajů nekrytých paušální náhradou.¹³⁵ Soud však není povinen zjišťovat vynaložení hotových výdajů ex officio, když tyto další hotové výdaje musí být soudu vyúčtovány a prokázány – v opačném případě nemůže být jejich náhrada přiznána, ledaže by vyplývaly z obsahu spisu.

Ust. § 13 odst. 5 a.t. obsahuje speciální právní úpravu pro cestovní výdaje. Pro tyto platí, že při absenci jiného ujednání se výše náhrady řídí právními předpisy o cestovních náhradách. Prováděcím právním předpisem k ust. § 13 odst. 5 a.t. byl původně zákon o cestovních náhradách, jenž byl s účinností k 1. 1. 2007 nahrazen zákoníkem práce. Ve svém ust. § 156 odst. 1 zákoník práce poté návazně definuje dílčí cestovní výdaje, za něž přísluší náhrada v plném rozsahu.

Výjimku z práva advokáta na náhradu hotových výdajů upravuje ust. § 13 odst. 2 a.t., dle něž za právní poradou dle ust. § 18a a § 18b zákona o advokacii náleží pouze náhrada cestovních výdajů, a to nadto pouze v odůvodněných případech. Uvedená výjimka platí pouze pro jednorázovou právní poradou poskytnutou žadateli s nízkými příjmy dle ust. § 18a zákona o advokacii či neurčenému počtu cizinců dle ust. § 18b zákona o advokacii.

3.7.2. Náhrada promeškaného času

Spolu s náhradou hotových výdajů náleží advokátovi taktéž náhrada za promeškaný čas dle ust. § 14 a.t. Ust. § 14 odst. 1 a.t. dělí promeškaný čas pro účely jeho náhrady na 2 základní

¹³³ Nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/920 ze dne 17. 5. 2017, nyní nahrazeným nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/612 ze dne 6. 4. 2022, došlo ke zrušení tzv. roamingových poplatků na území Evropské unie.

¹³⁴ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol., 2012, *op. cit.* v pozn. 83, s. 576.

¹³⁵ REMEŠ, Jiří, 2022, *op. cit.* v pozn. 84, s. 254.

skupiny, a sice promeškaný čas strávený cestou při provádění úkonu právní služby mimo místo bydliště či sídlo advokáta a promeškaný čas v důsledku zpoždění zahájení jednání převyšujícím 30 minut. Pro náhradu zmeškaného času při absenci jiného ujednání platí, že činí 100 Kč za každou započatou půlhodinu.

Jak bylo již uvedeno, náhrada za promeškaný čas ve smyslu ust. § 14 odst. 1 písm. a) a.t. náleží za čas strávený cestou do místa provádění úkonu právní služby v případě, že se nekoná v sídle či bydlišti advokáta.¹³⁶ Náhrada promeškaného času zde tedy úzce souvisí s cestovními výdaji. Současně však bylo judikaturou dovozeno, že nárok na náhradu za promeškaný čas zde může výjimečně vzniknout rovněž v případě, že se úkon právní služby konal v obci, v níž má advokát sídlo či bydliště. V nálezu sp. zn. IV. ÚS 215/05 ze dne 23. 9. 2005 totiž Ústavní soud konstatoval, že účelem ust. § 14 odst. 1 písm. a) a.t. je poskytnutí určité míry kompenzace za to, že advokát z objektivního důvodu nemůže poskytovat právní službu, přičemž pro takové „vyřazení“ advokáta z jeho běžné činnosti není rozhodující, zda se přesouvá ze svého sídla či bydliště do jiného kraje, okresu, obce, městské části či ulice, nýbrž to, jaká je vzdálenost a dopravní dostupnost těchto dvou míst. Takový závěr však bude možné aplikovat toliko výjimečně, když Ústavní soud v následných skutkově zdánlivě obdobných rozhodnutích opětovně zdůraznil potřebu důkladného zohlednění hledisek vzdálenosti a dopravní dostupnosti.¹³⁷

Náhrada za promeškaný čas ve smyslu ust. § 14 odst. 1 písm. b) a.t. poté náleží v případě, že je zahájení jednání před soudem či jiným orgánem zpožděno o více než 30 minut. Byť to z dikce ustanovení neplyne, aplikuje se také na přestávky v rámci soudního jednání při jeho přerušení. V této souvislosti považuji za důležité zmínit také rozsáhlou problematiku tzv. včítání, kdy platí, že v případě přerušení či zpoždění trvajících méně než 30 minut se tato doba včítá do vlastního úkonu právní služby. Teprve při přestávce delší než 30 minut se tento časový úsek honoruje jako promeškaný čas.¹³⁸ Zároveň však platí, že nedojde-li k vyčerpání celé honorované délky úkonu právní služby, lze do zbývajících, nevyčerpaných délek tohoto úkonu právní služby „včíst“ i přerušení či zpoždění delší než 30 minut. Tak tomu bude kupříkladu v tehdy, bude-li úkon právní služby dle ust. § 11 odst. 1 písm. g) a.t. trvat 55 minut a v průběhu bude přerušen na dobu 40 minut – náhrada za promeškaný čas tak náležet nebude, neboť celková honorovaná délka úkonu činí 2 hodiny, jež

¹³⁶ Obdobné právo svědčí znalcům, což bylo opětovně potvrzeno Ústavním soudem, kupř. usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3148/16 ze dne 24. 1. 2017.

¹³⁷ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1799/07 ze dne 6. 12. 2007, usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3266/15 ze dne 19. 11. 2015 či usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3148/16 ze dne 24. 1. 2017.

¹³⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 8 To 143/01 ze dne 7. 11. 2001 či usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 8 To 24/97 ze dne 20. 3. 1997.

nebyly vlastním úkonem vyčerpány. Uvedené „včítání“ se samozřejmě uplatní pouze u těch úkonů právní služby, u nichž se nárok na odměnu odvíjí od jejich délky.¹³⁹

Shora uvedené „včítání“ reflektuje také ust. § 14 odst. 4 a.t., dle něž náhrada za promeškaný čas nenáleží, náleží-li za stejné časové období nárok na odměnu za úkon právní služby. Uvedené pravidlo lze nad rámec toho, co již bylo uvedeno, vztáhnout také na náhradu za promeškaný čas dle ust. § 14 odst. 1 písm. a) a.t., kdy se čas strávený na cestě v rozsahu, v němž není vyčerpán honorovaný čas vlastního úkonu právní služby, včítá do tohoto úkonu právní služby – náhrada promeškaného času za tuto dobu tedy nenáleží.¹⁴⁰ Takový rozšířený výklad ust. § 14 odst. 4 a.t. osobně považuji za nepřiléhavý, když čas promeškaný čekáním na zahájení či pokračování úkonu právní služby lze nesporně využít efektivněji, než čas strávený cestou ve vozidle. Při delším čekání na zahájení či pokračování úkonu právní služby lze kupříkladu vyřizovat korespondenci či administrativu, případně připravovat či zpracovávat jednodušší úkony právní služby. Takové využití času je však při řízení vozidla vyloučeno, když tento čas lze využít pouze omezeně. Domnívám se tedy, že by bylo na místě odlišení „včítání“ a honorace promeškaného času stráveného cestou oproti času stráveného čekáním.

Specifickými případy náhrady promeškaného času jsou případy předvídané ust. § 14 odst. 2 a.t. Dle tohoto ustanovení náleží náhrada za čas promeškaný v souvislosti s poskytnutím právní služby ve výši jedné poloviny mimosmluvní odměny za účast při jednání, jež bylo odročeno bez projednání věci, a za dostavení se k jednání, jež se nekonalo, aniž o tom byl advokát včas předem vyrozuměn. Judikatura dříve stanovila, že spolu s náhradou za promeškaný čas zde náleží advokátovi také paušální náhrada hotových výdajů¹⁴¹ – od tohoto závěru se poté svými rozhodnutími odklonili Vrchní soud v Praze a Krajský soud v Praze.¹⁴² Ust. § 14 odst. 2 a.t. současně výslovně předjímá situaci, kdy se jednání nekoná či odročí z důvodů na straně klienta, o nichž advokát věděl nejméně 2 dny termínem jednání – v takovém případě náleží mimosmluvní odměna ve výši čtvrtiny mimosmluvní odměny.

¹³⁹ Například úkony právní služby dle ust. § 11 odst. 1 písm. e), g) advokátního tarifu, jenž se odvíjí od „každých dvou započatých hodin.“

¹⁴⁰ STAVROVSKÝ, Tomáš. Vybrané problémy spojené s otázkou náhrady za promeškaný čas obhájce a zmocněnce v trestním řízení. *epravo.cz* [online]. 2021. [cit. 15. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vybrane-problemy-spojene-s-otazkou-nahrady-za-promeskany-cas-obhajce-a-zmocnence-v-trestnim-rizeni-112646.html>.

¹⁴¹ Usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 6 To 27/2005 ze dne 20. 1. 2005.

¹⁴² Usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 4 To 54/2014 ze dne 24. 9. 2014 a usnesení Krajského soudu v Praze sp. zn. To 219/2010 ze dne 5. 5. 2010.

3.8. Zvýšení a snížení mimosmluvní odměny a náhrad

Výše mimosmluvní odměny, k níž soud dospěje po aplikaci dříve uvedených ustanovení a.t., nemusí být ve všech případech konečná. Advokátní tarif totiž v ust. § 12 a § 12b a ust. § 14b stanoví pravidla, za nichž může být výsledná mimosmluvní odměna dodatečně zvýšena, ale především také snížena.

Od počátku účinnosti a.t. docházelo k přijímání, následnému rušení, a v některých případech poté k opětovnému přijímání řady ustanovení a.t. snižujících výši mimosmluvní odměny – doposud došlo ke zrušení modifikujících ust. § 12a, § 12c a ust. § 15a a.t., a zůstala toliko ust. § 12, § 12b a § 14b a.t. Mám nicméně za to, že všechna tato ustanovení, tedy včetně ustanovení již zrušených, formovala nynější pojetí a.t. a ve značném rozsahu alespoň prozatím sjednotila názor zákonodárce na skutečnou náročnost dříve modifikovaných úkonů právní služby. Z tohoto důvodu považuji za důležité je zmínit i přes jejich nynější neúčinnost.

3.8.1. Modifikace mimosmluvní odměny dle ust. § 12 a.t.

Ust. § 12 a.t., ač nadepsáno jako „zvýšení mimosmluvní odměny,“ obsahuje ustanovení umožňující vedle zvýšení také snížení mimosmluvní odměny.

Ustanovením *stricto sensu* zvyšujícím mimosmluvní odměnu, a to až na trojnásobek, je ust. § 12 odst. 1 a.t. Dle tohoto ustanovení platí, že mimosmluvní odměnu lze zvýšit až na trojnásobek u úkonů časově náročných či mimořádně obtížných. Za současného použití výrazu „zejména“ jsou v ust. § 12 odst. 1 a.t. za mimořádně obtížné demonstrativně označeny ty úkony právní služby, k nimž je třeba použití cizího práva nebo cizího jazyka. Dikce „až na trojnásobek“ reflektuje, že trojnásobek je maximem a k jeho účtování a přiznání by mělo dojít jen v nejzazších případech – například v případě úkonu poskytnutého ve značně pozdních nočních hodinách.¹⁴³

Úkony mimořádně obtížné se vyznačují tím, že vyžadují skutečně neobvyklou obtížnost vymykající se běžné praxi.¹⁴⁴ Obtížnost je zde třeba posuzovat ve vztahu ke každému úkonu právní služby, kdy ji nelze paušálně odvozovat od obtížnosti věci, v níž je dotčený úkon právní služby poskytován.¹⁴⁵ Vyjma cizího práva či cizího jazyka lze za mimořádně obtížný úkon právní služby, při současném nezbytném zohlednění konkrétních okolností, označit také úkon vyžadující specifické znalosti z jiných oborů, například ze zdravotnictví či stavebnictví.¹⁴⁶ Časová obtížnost

¹⁴³ MANDÁK, Václav. K pojmu „úkon právní služby časově náročný“ ve smyslu § 12 odst. 1 advokátního tarifu. *Bulletin advokacie*. 2000, č. 4, s. 69-74. ISSN 1210-6348, s. 69-74.

¹⁴⁴ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2666/2014 ze dne 26. 11. 2014.

¹⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 4016/2016 ze dne 30. 1. 2019.

¹⁴⁶ SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří, VLÁČIL, David, TLÁŠKOVÁ, Šárka, PIRK, Tomáš, 2017, *op. cit.* v pozn. 25, s. 49.

ve smyslu ust. § 12 odst. 1 a.t. se pak uplatní především v případě trestního řízení. Lze v této souvislosti okrajově uvést, že časově obtížné úkony jsou úkony právní služby poskytnuté mimo dobu stanovenou jako pracovní dobu kanceláře – zpravidla tedy půjde o úkon právní služby konaný o svátcích, víkendech a ve večerních či nočních hodinách.¹⁴⁷ Pokud není termín takového úkonu autoritativně stanoven soudem, respektive orgánem činným v trestním řízení, musí být doloženo, proč nebylo možné úkon vykonat v obvyklé pracovní době.¹⁴⁸

Zvýšením mimosmluvní odměny *stricto sensu* je pak rovněž ust. § 12 odst. 3 a.t. Dle tohoto ustanovení platí, že při spojení dvou a více věcí, pro něž spojení ke společnému projednání není stanoveno jiným právním předpisem, se za tarifní hodnotu považuje součet tarifních hodnot takto spojených věcí. Spojení věcí jiným právním předpisem, na něž je aplikace ust. § 12 odst. 3 a.t. výslovně vyloučena, upravuje blíže ust. § 8 odst. 3 a.t., o němž bylo pojednáno v bodě 3.2.1. této práce. Předmětné ustanovení se tedy užije kupříkladu na případy, kdy věci ke společnému projednání spojí dle své úvahy soud, či případy, kdy dojde k uplatnění několika samostatných nároků jednou žalobou.¹⁴⁹

Je současně nutno zdůraznit, že ust. § 12 odst. 3 a.t. upravuje společné projednání dvou a více věcí, nikoliv společné zastupování dvou a více osob – tento případ upravuje zvlášť ust. § 12 odst. 4 a.t. Dle tohoto ustanovení při společných úkonech činěných při zastupování nebo obhajobě dvou a více osob náleží za každou takovou osobu mimosmluvní odměna snížená o 20 % – náhradu za společné úkony právní služby je tedy nutno rozdělit a přiznat každému zastoupenému účastníku zvlášť.¹⁵⁰ Krácení mimosmluvní odměny dle ust. § 12 odst. 4 a.t. vychází z teoretického předpokladu, že za každou ze zastoupených osob činí advokát samostatně honorovaný úkon právní služby, nicméně vlastní úkon právní služby je realizován pouze jeden – takový úkon právní služby se poté označuje za společný úkon ve smyslu § 12 odst. 4 a.t., tedy jeden úkon právní služby činěný společně za více osob a v jejich společném zájmu.¹⁵¹ Krácením mimosmluvní odměny jsou bez ohledu na uvedené nedočteny náhrady hotových výdajů ve smyslu ust. § 13 a.t., kdy dle odborné literatury, opírající se o gramatický výklad, náleží ke každému úkonu právní služby tolik režijních paušálů, kolik je zastupovaných či obhajovaných osob.¹⁵²

¹⁴⁷ PAPEŽ, Vladimír. Nad jedním rozhodnutím (časově náročný úkon dle § 12 odst. 1 advok. tarifu). *Bulletin advokacie*. 2001, č. 5, s. 56-57. ISSN 1210-6348, s. 56-57.

¹⁴⁸ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol., 2012, *op. cit.* v pozn. 83, s. 566.

¹⁴⁹ Rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 8 Afs 27/2021-67 ze dne 11. 1. 2023.

¹⁵⁰ REMEŠ, Jiří, 2022, *op. cit.* v pozn. 84, s. 341.

¹⁵¹ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 5830/2016 ze dne 1. 8. 2017.

¹⁵² SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol., 2012, *op. cit.* v pozn. 83, s. 567.

Ust. § 12 odst. 2 a.t. poté obsahuje, dle mého mírně nekonceptně, další možnost snížení odměny, a to výlučně odměny smluvní. Toto ustanovení užitím výrazu „může“ poskytuje advokátovi možnost snížit mimosmluvní odměnu až o jednu polovinu. Advokát tímto postupem může zohlednit specifika dotčeného klienta, kupříkladu jeho majetkové poměry či dlouhodobý charakter spolupráce. Zároveň však takovým snížením smluvní odměny nesmí dojít k jednání naplňujícímu znaky nekalé soutěže¹⁵³ – taktéž z tohoto důvodu předmětné ustanovení limituje možnost snížení smluvní odměny jednou polovinou. Předmětné ustanovení poskytuje takové oprávnění výlučně advokátovi a nelze dle něj snížit mimosmluvní odměnu při rozhodování o náhradě nákladů řízení, a to ani v případě „méně náročných“ úkonů.¹⁵⁴

Ust. § 12 odst. 5 a.t. poté upravuje pravidla snížení mimosmluvní odměny při obhajobě v trestním řízení, přičemž toto ustanovení s ohledem na občanskoprávní zaměření této práce ponechávám stranou. Lze na tomto místě stručně zmínit, že citované ustanovení náleží v případě trestných činů spáchaných v souběhu mimosmluvní odměna dle tarifní hodnoty ve smyslu ust. § 10 a.t. za trestný čin s nejvyšší sazbou.

3.8.2. Zvláštní snížení mimosmluvní odměny a náhrad dle ust. § 14b a.t.

Ust. § 14b bylo do a.t. vloženo novelou s účinností od 1. 7. 2014, přičemž jeho přijetí bylo reakcí na judikaturu Ústavního soudu ve věci tzv. bagatelních pohledávek a formulářových žalob. Za formulářové žaloby byly označovány žaloby podávané na ustálených vzorech a opakovaně stejným žalobcem či stejným právním nástupcem, přičemž bagatelními pohledávkami byly zpravidla pohledávky z titulu neuhrazených poplatků za rozhlasové a televizní vysílání, registračních poplatků či pokut za černé jízdy v městské hromadné dopravě.¹⁵⁵

Do doby přijetí ust. § 14b a.t. musela způsob určování mimosmluvní odměny v těchto případech dovozovat judikatura, neboť úkony právní služby poskytnuté v těchto případech byly považovány za spíše administrativní úkony než úkony právní služby,¹⁵⁶ a tedy se nejevilo spravedlivé přiznání mimosmluvní odměny dle ust. § 11 odst. 1, 2 a.t. Potřeba profesní erudice advokáta se u těchto návrhů mnohdy projevila až v okamžiku, kdy došlo k reakci žalovaného, v návaznosti na což vznikla potřeba další procesní aktivity žalobce.¹⁵⁷ K této aditivní procesní

¹⁵³ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPĚN, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol., 2012, *op. cit.* v pozn. 83, s. 567.

¹⁵⁴ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 5137/2015 ze dne 29. 3. 2016.

¹⁵⁵ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Odměna advokáta a bagatelní pohledávky. *Bulletin advokacie* [online]. 2017. [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/odmena-advokata-a-bagatelni-pohledavky>.

¹⁵⁶ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 21/12 ze dne 12. 4. 2012.

¹⁵⁷ REMEŠ, Jirí, 2022, *op. cit.* v pozn. 84, s. 255.

aktivitě žalobce tak v řadě případů ani nemuselo dojít, zejména pokud řízení skončilo vydáním elektronického platebního rozkazu či rozhodnutím bez nařízení jednání.

Následkem opakovaných apelů tak došlo k přijetí ust. § 14b a.t., dle něž za splnění kumulativních podmínek náleží za úkony právní služby nižší mimosmluvní odměna, než by náležela za běžných okolností dle ust. § 7 a.t. Takovými podmínkami jsou podání návrhu na zahájení řízení na ustáleném vzoru uplatněném opakovaně tímž žalobcem ve skutkově i právně obdobných věcech, předmětem řízení musí být peněžité plnění s tarifní hodnotou nepřesahující 50.000 Kč a současně musí být žalobci přiznána náhrada nákladů řízení. Za splnění těchto podmínek náleží za každý úkon právní služby učiněný do podání návrhu na zahájení řízení mimosmluvní odměna ve výši 200 Kč, 300 Kč či 500 Kč v závislosti na výši tarifní hodnoty. Je nutné zdůraznit, že mimosmluvní odměna v citované výši se vztahuje pouze na úkony učiněné do podání návrhu na zahájení řízení, neboť ust. § 14b odst. 3 a.t. stanoví, že další úkony právní služby jsou hrazeny standardně dle ust. § 7 a.t.

Zatímco podmínky dle ust. § 14b odst. 1 písm. b), c) a.t., tedy peněžité plnění s tarifní hodnotou nepřesahující 50.000 Kč a přiznání náhrady nákladů řízení žalobci, lze označit v převážném rozsahu za nesporné, pojem ustáleného vzoru ve smyslu ust. § 14b odst. 1 písm. a) a.t. nebyl do doby přijetí tohoto ustanovení právnímu řádu znám a tedy ani definován. Původní návrh Ministerstva spravedlnosti pracoval s judikатурním pojmem „formulářová žaloba,“ jenž byl ale pro nejasnost vypuštěn a nahrazen právě pojmem „ustálený vzor.“¹⁵⁸ S ohledem na absenci legální definice byla k výkladu tohoto pojmu povolána judikatura a odborná veřejnost. Dle odborné veřejnosti je ustáleným vzorem takový vzor, jenž se pro jednotlivé obdobné věci odlišuje pouze v minimální míře, a to zpravidla údaji o účastnících a o žalované částce, přičemž tyto údaje lze pouze doplnit do předem připravené šablony mechanickým přenesením poskytnutých údajů.¹⁵⁹ Ústavní soud pojem „ustáleného vzoru“ vymezil obdobně, a to jako návrh mající podobu využitého vzoru, kdy základ právní argumentace, včetně její stylizace a formálního vyjádření, bude vždy totožný či bude obsahovat pouze drobné odchylky.¹⁶⁰

S pojmem „ustálený vzor“ souvisí také požadavek ust. § 14b odst. 1 písm. a) a.t. na „právně a skutkově obdobné věci“ a „totožnost osoby žalobce.“ Úsudek o právní a skutkově obdobné věci se odvíjí primárně od předmětu sporu a jeho právní náročnosti, přičemž existence soudních řízení

¹⁵⁸ KOVÁŘOVÁ, Daniela, 2017, *op. cit.* v pozn. 155.

¹⁵⁹ SVOBODA, Karel, HROMADA, Miroslav, LEVÝ, Jiří, VLÁČIL, David, TLÁŠKOVÁ, Šárka, PIRK, Tomáš, 2017, *op. cit.* v pozn. 25, s. 51.

¹⁶⁰ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 935/15 ze dne 25. 6. 2015.

o právně a skutkově obdobných věcech musí být soudu známa z jeho úřední činnosti.¹⁶¹ Totožnost osoby žalobce lze poté vykládat *largo sensu* také jako totožnost osoby právního předchůdce či totožnost osoby advokáta.¹⁶²

Na ust. § 14b odst. 1 a.t. tematicky navazuje odst. 2, jež stanoví, že ve věcech výkonu rozhodnutí náleží za první poradou včetně převzetí a přípravy zastoupení a za sepsání návrhu na zahájení řízení mimosmluvní odměna ve výši toliko 100 Kč za každý z těchto úkonů. Ust. § 14b odst. 2 a.t. se však neaplikuje pouze na žaloby podávané na ustáleném vzoru, neboť zde bude možné subsumovat jakékoliv spory s tarifní hodnotou nepřevyšující 50.000 Kč. Shodně uvádí Kovářová, dle níž mělo být úmyslem zákonodárce navázat ust. § 14b odst. 2 a.t. výlučně na žaloby podávané na ustáleném vzoru¹⁶³ – reálný výklad tohoto ustanovení je však v právní praxi jiný. Obdobně se poté dle ust. § 14b odst. 3 a.t. pro úkony poskytnuté po návrhu na zahájení řízení užije ust. § 7 a.t.

Specifická je pro případy upravené ust. § 14b odst. 1, 2 a.t. rovněž výše paušální náhrady ve smyslu ust. § 13 odst. 4 a.t. Paušální náhrada zde dle ust. § 14b odst. 5 činí toliko 100 Kč za každý úkon právní služby do podání návrhu na zahájení řízení. Za ostatní úkony právní služby poskytnuté po tomto okamžiku náleží paušální náhrada ve výši 300 Kč. Následující ust. § 14b odst. 6 a.t. poté stanoví, že ust. § 6, §§ 8 – 12 a.t. se užijí přiměřeně, přičemž je vynecháno ust. § 7 téhož, neboť toto se použije pouze pro vymezené úkony právní služby odkazované ust. § 14b odst. 3 a.t.

3.8.3. Snížení mimosmluvní odměny dle zrušených ust. § 12a, 12b a § 12c a.t.

Pod marginální rubrikou „Zvýšení nebo snížení mimosmluvní odměny,“ zahrnující ust. § 12a, § 12b a § 12c a.t., je obsaženo ke dni uzavření rukopisu této práce toliko jedno účinné ustanovení, a sice ust. § 12b a.t.

Ust. § 12b a.t. bylo do a.t. vloženo s účinností od 1. 1. 2011, přičemž jeho původním účelem bylo snížení mimosmluvní odměny ustanovenému obhájci či zmocněnci v trestním řízení. Toto ustanovení bylo spolu s ust. § 12, § 12c a.t. přijato v rámci tzv. „balíčkového opatření“ – to si kladlo za cíl modifikovat náklady řízení v případech, kdy odměnu zástupce nese stát,¹⁶⁴ přičemž bylo přijato na dobu určitou do 31. 12. 2012. V souladu s tím bylo ust. § 12b a.t., dočasně bez

¹⁶¹ ŠULÁKOVÁ, Martina. Náhrada nákladů řízení ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu. *Bulletin advokacie*. 2015, č. 4, s. 25-30. ISSN 1210-6348, s. 25-30.

¹⁶² Nález Ústavního soudu sp. zn. ÚS III. ÚS 935/15 ze dne 25. 6. 2015.

¹⁶³ KOVÁŘOVÁ, Daniela, 2017, *op. cit.* v pozn. 155.

¹⁶⁴ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol., 2012, *op. cit.* v pozn. 83, s. 571.

náhrady, ke dni 31. 12. 2012 zrušeno. Počínaje 1. 7. 2018 bylo nicméně nahrazeno novým zněním, jež v nynější podobě upravuje sazbu mimosmluvní odměny za jednorázovou právní poradou poskytnutou žadatelům splňujícím podmínky dle ust. § 18a a § 18b zákona o advokacii.

Obdobný osud jako ust. § 12b a.t. mělo rovněž ust. § 12c téhož, kdy to rovněž po uplynutí zákonem předvídané lhůty pozbylo účinnosti. Obdobně jako ust. § 12b a.t. upravovalo po dobu své účinnosti snížení odměny ustanoveného právního zástupce, a sice opatrovníka dle zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Za zvlášť hodné zmínky považuji ust. § 12a a.t. Předmětné ustanovení, přijaté v rámci shora uvedeného „balíčkového opatření,“ mělo spolu s ust. § 12b a ust. § 12c a.t. nahradit tzv. „povodňové ustanovení“ zakotvené v ust. § 15a a.t., na jehož základě docházelo ke snížení odměny ustanoveného obhájce v trestním řízení o 10 %. Ke zrušení ust. § 15a a.t. „balíčkovým opatřením“ skutečně došlo – namísto něj se však za povodňové začalo označovat právě ust. § 12a a.t. Označení „povodňové ustanovení“ či „povodňová daň“ se odvíjelo od špatné ekonomické situace a stavu státních financí po povodních v roce 1997 a následně v roce 2010, kdy mělo následkem přijetí ust. § 15a a následně ust. § 12a a.t. dojít právě k úsporám ve státním rozpočtu.¹⁶⁵

Ust. § 12a a.t. současně jako jediné zůstalo v rozporu s původními předpoklady v účinnosti i po 31. 12. 2012, kdy bylo od 1. 1. 2013 v obdobném znění do a.t. „vráceno“ a s jistými modifikacemi přetrvalo až do 31. 12. 2021. Ve znění ke dni 1. 1. 2011 ust. § 12a a.t. stanovilo, že mimosmluvní odměna ustanoveného zástupce či opatrovníka v občanském soudním řízení se snižuje o 30 %, přičemž současně takto snížená mimosmluvní odměna mohla činit nejvýše 5.000 Kč za jeden úkon právní služby. Po zrušení ust. § 12b a ust. § 12c a.t. bylo ust. § 12a a.t. rozšířeno taktéž o ustanoveného obhájce, zmocněnce či opatrovníka dítěte v trestním řízení, přičemž snížení odměny činilo nově 20 % – hranice maximální výše odměny za jeden úkon právní služby zůstala na 5.000 Kč. S účinností od 1. 7. 2018 poté došlo k rozšíření osob, na něž se ust. § 12a a.t. vztahovalo, a to o určené advokáty pro řízení před orgánem veřejné správy či Ústavním soudem.

Jak bylo uvedeno, v rozporu s původním účelem, tedy nápravou ekonomické situace po povodních, přetrvalo ust. § 12a a.t. jako nová „povodňová daň“ až do 31. 12. 2021. Odborná veřejnost v této souvislosti po dobu účinnosti ust. § 12a a.t. zdůrazňovala, že vnímá potřebu

¹⁶⁵ MIKETA, Radim. Odměny advokátů budou od 1. ledna bez povodňové daně. *Advokátní deník* [online]. 2021. [cit. 18. 3. 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/12/16/odmeny-advokatu-budou-od-1-ledna-bez-povodnove-dane/>.

restriktivních výdajových opatření ze strany státu jako prostředek východiska z ekonomické krize, nicméně taková opatření by neměla znehodnocovat nedůstojným způsobem činnost advokáta jako odborníka.¹⁶⁶ Zvláště nespravedlivé se ust. § 12a a.t. mohlo jevit při současné aplikaci ust. § 9 odst. 5 a.t., účinného do 7. 12. 2021, dle něž se ve vymezených případech u ustanoveného opatrovníka považovala za tarifní hodnotu pouze částka ve výši 1.000 Kč – aplikací obou ustanovení tedy došlo k tomu, že mimosmluvní odměna advokáta mohla činit pouze 400 Kč za jeden úkon právní služby. Ust. § 12a a.t., zejména jeho dlouhotrvající účinnost oproti původním předpokladům, kritizovala taktéž Unie obhájců České republiky, dle níž měl být původní slib o dočasnosti povodňové daně, ať již ve formě ust. § 15a a.t. či ve formě ust. § 12a a.t., dodržen.¹⁶⁷

V roce 2021, tedy po 24 letech od přijetí původní „povodňové daně“ v ust. § 15a a.t., Ministerstvo spravedlnosti navrhlo zrušení ust. § 12a a.t., k čemuž následně vyhláškou č. 406/2021 Sb. skutečně došlo. V rámci návrhu této vyhlášky Ministerstvo spravedlnosti uvedlo, že ust. § 12a a.t. představuje určitou formu znevýhodnění advokátů ve vztahu ke státu, kdy je stát výrazně zvýhodněn před jinými klienty – zrušením tohoto ustanovení měly být uvedené vztahy narovnané.¹⁶⁸ Takový krok považují za správný, když ust. § 12a a.t. postupem času přestalo zcela patrně plnit svůj účel a bylo ponecháno v účinnosti i v době hospodářského růstu a klesající inflace, patrně jako zdroj dodatečných příjmů státního rozpočtu. Zrušení ust. § 12a a.t. bylo ze strany České advokátní komory označeno také jako první krok na cestě k výrazné novelizaci a.t., k níž však i přesto ke dni rukopisu této práce nedošlo.¹⁶⁹

3.9. Náhrada daně z přidané hodnoty

K odměně za právní zastoupení a náhrady hotových výdajů a promeškaného času lze v případě, že je advokát plátcem daně z přidané hodnoty, přičíst daň z přidané hodnoty v příslušné výši. Uvedené plyne nejen z ust. § 14a a.t., nýbrž také z ust. § 137 odst. 3 o.s.ř.

Po zakotvení nároku na priznání daně z přidané hodnoty ve vztahu k odměnám a náhradám dle a.t. s účinností od 8. 12. 2004 vyvstala v praxi řada otázek, přičemž jednou z nejproblematictějších byla otázka, zda náleží advokátovi náhrada daně z přidané hodnoty rovněž v případech neskončených soudních řízení zahájených před účinností ust. § 14a a.t. . Tuto otázku

¹⁶⁶ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPĚŇ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol., 2012, *op. cit.* v pozn. 83, s. 571.

¹⁶⁷ Dopis unie obhájců České republiky ze dne 10. 3. 2017.

¹⁶⁸ VÁLOVÁ, Irena. Po 24 letech navrhlo Ministerstvo spravedlnosti zrušit dočasný povodňový advokátní tarif. *Česká justice* [online]. 2021. [cit. 18. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2021/07/po-24-letech-navrhlo-ministerstvo-spravedlnosti-zrusit-docasny-povodnovy-advokatni-tarif>.

¹⁶⁹ JIROUSEK, Vladimír. Dobrá zpráva ve špatných časech – zrušení § 12a advokátního tarifu. *Advokátní deník* [online]. 2020. [cit. 18. 3. 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/10/23/dobra-zprava-ve-spatnych-casech-zruseni-§-12a-advokatniho-tarifu/>.

vyjasnil až Nejvyšší soud usnesením sp. zn. 21 Cdo 1556/3004 ze dne 15. 12. 2004, kdy judikoval, že částka odpovídající dani z přidané hodnoty ve smyslu § 137 odst. 1, 3 o.s.ř. náleží k odměně a náhradám rovněž v těchto případech.

Z ust. § 14a a.t. dále vyplývá, že skutečnost, že je advokát plátcem daně z přidané hodnoty, se prokazuje osvědčením o registraci plátce daně z přidané hodnoty vydaným příslušným správcem daně. Zjišťování plátcovství daně z přidané hodnoty advokátem ve smyslu ust. § 14a a.t. není povinností soudu, kdy Nejvyšší soud v této souvislosti opakovaně potvrdil, že přiznání daně z přidané hodnoty soudem je podmíněno předložením osvědčení o registraci ze strany oprávněného účastníka, respektive advokáta.¹⁷⁰ Stejně tak soudní praxe dovodila, že daň z přidané hodnoty je třeba přičíst nejen k odměně za právní zastoupení, nýbrž i k náhradám ve smyslu ust. § 14 a.t. a paušální náhradě dle ust. 13 odst. 4 a.t.¹⁷¹

¹⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 5286/2009-I. ze dne 19. 1. 2012 či rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2604/2009 ze dne 29. 7. 2010.

¹⁷¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3230/10 ze dne 25. 1. 2011 či rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tz 84/2012 ze dne 5. 12. 2012.

4. Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení

4.1. Charakteristika rozhodnutí

Rozhodnutí o náhradě nákladů řízení upravuje primárně ust. § 151 o.s.ř. Ust. § 151 odst. 1 o.s.ř. stanoví, že o povinnosti k náhradě nákladů řízení rozhodne soud bez návrhu v rozhodnutí, jímž se řízení u něho končí. O náhradě nákladů řízení tak soud rozhoduje z úřední povinnosti i bez návrhu účastníků. Účastníci se však práva na náhradu nákladů řízení mohou vzdát, a to výslovným, jednoznačným, srozumitelným a určitým projevem – lze tak učinit také prohlášením s formulací, že účastník řízení náhradu nákladů řízení „nežádá.“¹⁷²

Výjimku z povinnosti soudu rozhodnout o náhradě nákladů řízení v rozhodnutí, jímž se u něj řízení končí, stanoví ust. § 151 odst. 1 část věty za středníkem o.s.ř., upravující separované náklady. V tomto případě lze o náhradě takových nákladů řízení rozhodnout již v průběhu řízení, a to zpravidla tehdy, jakmile vzniknou. O ust. § 151 odst. 2 o.s.ř. bylo v této práci již pojednáno, a to zejména v souvislosti s tím, že jako primární způsob určení výše náhrady nákladů řízení stanoví i nadále paušální náhradu dle zvláštního předpisu, jímž byla do 7. 5. 2013 přísudková vyhláška. Po zrušení přísudkové vyhlášky bez náhrady se při rozhodování o náhradě nákladů řízení mohou soudy opírat toliko o ust. § 151 odst. 2 část věty za středníkem o.s.ř., jež umožňuje postupovat dle a.t. Návazně stanoví ust. § 151 odst. 2 o.s.ř. pravidla pro přiznání náhrady za daň z přidané hodnoty, kdy v podrobnostech pojednává kapitola 3.10. této práce.

Ustanovením vztahujícím se k náhradě nákladů řízení v případě účastníků zastoupených advokátech je rovněž ust. § 151 odst. 5 o.s.ř., jež stanoví, že výše nákladů může být určena až v písemném vyhotovení rozhodnutí. Dle tohoto ustanovení tedy soud při vyhlášení rozhodnutí může pouze sdělit, že neúspěšný účastník je povinen úspěšnému účastníkovi nahradit náhradu nákladů řízení ve výši dle písemného vyhotovení rozhodnutí – současně stanoví lhůtu k dobrovolnému splnění ve smyslu ust. § 160 o.s.ř.¹⁷³ Zpravidla soud současně taktéž vyzve úspěšného účastníka k vyčíslení náhrady nákladů řízení. Zároveň je i po předložení vyčíslení soud povinen primárně rozhodnout o náhradě nákladů řízení dle účinných právních předpisů, nikoliv dle právního názoru účastníka řízení. Vyčíslí-li tedy účastník řízení náhradu nákladů vyšší, než mu náleží, soud požadovanou náhradu redukuje. Tak tomu bude v praxi zejména v případě, kdy bude účastník požadovat taktéž náhradu odměny za úkony, jež soud shledá jako neúčelné.

¹⁷² Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 5713/2017 ze dne 12. 4. 2018.

¹⁷³ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol., 2009, *op. cit.* v pozn. 44, s. 1013.

Naopak pro případ, kdy účastník řízení žádá ve vyčíslení méně, než mu náleží, má se za to, že více nepožaduje a soud přiznává náhradu nákladů řízení ve výši požadované účastníkem – uvedené pravidlo se nicméně neuplatní v případě, kdy se jedná o zjevná omyl nebo o chybný výklad právního předpisu.¹⁷⁴ V této souvislosti se domnívám, že by přiznání náhrady nákladů řízení ve výši dle právní úpravy mělo být i v těchto případech pravidlem. Lze si stěží představit případy, v nichž by oprávněný účastník úmyslně požadoval na náhradě nákladů řízení méně, než mu náleží. V souladu se shora uvedeným se totiž může práva na náhradu nákladů řízení zcela vzdát, případně následně pro neuhrazenou náhradu nákladů řízení nezahájit výkon rozhodnutí. Mám za to, že za těchto okolností je na místě přiznat náhradu nákladů řízení ve výši dle právní úpravy i v případě, kdy oprávněný účastník požaduje ve svém návrhu méně.

Ust. § 151 odst. 6 o.s.ř. poté stanoví lhůtu k plnění v případě rozhodnutí o náhradě nákladů ve formě samostatného usnesení ve smyslu ust. § 155 odst. 1 části věty za středníkem o.s.ř., o němž je blíže pojednáno níže.

4.2. Forma rozhodnutí

Zákonodárce nestanoví specifickou formu pro rozhodnutí o náhradě nákladů řízení, když ta je obsažena v obecné úpravě jednotlivých forem rozhodnutí.

Pro rozsudek dle ust. § 155 odst. 1 o.s.ř. platí, že soud ve výroku rozsudku také rozhodne o povinnosti k náhradě nákladů řízení – jedná se o tzv. nákladový výrok. Uvedené souvisí s povinností soudu rozhodnout o celém předmětu řízení ve smyslu ust. § 152 odst. 2 o.s.ř. a z úřední povinnosti v rozhodnutí, jímž se řízení ve věci končí, i o nákladech řízení. V případě, že soud o náhradě nákladů řízení v rozporu s uvedeným požadavkem nerozhodne, může tak učinit dodatečně formou doplňujícího rozsudku dle ust. § 166 odst. 1 o.s.ř. – je tak nicméně oprávněn učinit pouze do právní moci meritorního rozsudku. V této souvislosti považuji za nutné taktéž uvést, že ač může být rozhodnutí o náhradě nákladů řízení obsaženo ve výroku rozsudku, má vždy povahu usnesení.¹⁷⁵

Ust. § 155 odst. 1 věty druhé části věty za středníkem o.s.ř. ve spojení s ust. § 167 o.s.ř. dále stanoví, že rozhodne-li soud v rozsudku jen o základu náhrady nákladů řízení, určí její výši v samostatném usnesení. Aplikace citovaných ustanovení je na místě v případě, že soudu není při vydání rozhodnutí, jímž se řízení končí, známo, zda a případně v jaké výši vzniknou účastníkům nebo státu náklady řízení. Rozhodnutím pouze co do základu náhrady nákladů řízení soud určí,

¹⁷⁴ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol., 2021, *op. cit.* v pozn. 3, s. 718.

¹⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 2604/2008 ze dne 16. 12. 2008.

zda a jakému účastníku přísluší plná náhrada nákladů a popřípadě v jakém poměru jsou účastníci povinni nahradit náklady řízení státu.¹⁷⁶ Návazně z podstaty věci platí, že samostatným usnesením nelze o základu nároku opětovně rozhodnout anebo vydané rozhodnutí měnit – dodatečnému usnesení je vyhrazeno pouze určení výše náhrady nákladů řízení.¹⁷⁷ Obdobně nelze v dodatečném usnesení rozhodovat o lhůtě k plnění, jež musí být obsažena již v meritorním rozhodnutí.¹⁷⁸

Bez ohledu na to, co bylo uvedeno o samostatném usnesení, může být usnesení ve vztahu k náhradě nákladů řízení rozhodnutím ve věci samé, nikoliv toliko rozhodnutím dodatečným. Tak tomu bude kupříkladu v případě rozhodnutí o zastavení řízení či rozhodnutí o schválení smíru. Nad rámec rozsudku či usnesení se poté řízení končí také platebním rozkazem.

4.3. Opravné prostředky

Proti rozhodnutí o náhradě nákladů řízení soudem v nižším stupni jsou přípustné taktéž opravné prostředky, a sice odvolání a následně výjimečně taktéž dovolání.¹⁷⁹

Přípustnost odvolání upravuje ust. § 201 a násl. o.s.ř., přičemž ve vztahu k odvolacím důvodům ust. § 205 odst. 2 o.s.ř. výslovně stanoví, že odvolací důvody se uplatní na odvolání proti rozsudku i usnesení. Současně platí, že neumožňuje-li zákon podat odvolání proti rozsudku ve věci samé, nelze podat odvolání ani do výroků ostatních. Takové pravidlo se ukázalo v judikatuře významné zejména ve vztahu k nemožnosti podat odvolání proti rozsudkům v tzv. bagatelních věcech ve smyslu ust. § 202 odst. 2 o.s.ř., kdy bylo Nejvyšším soudem dovozeno, že není možné odvolání proti výroku o náhradě nákladů řízení ani v případě, že samotná výše náhrady nákladů řízení již bagatelní částkou není.¹⁸⁰

Podané odvolání pouze proti výroku o náhradě nákladů řízení se nedotýká zbývajících výroků rozhodnutí – tyto výroky tak nabydou právní moci bez ohledu na takové podané odvolání. Tento princip nicméně neplatí v případě podaného odvolání proti výroku o meritu věci, neboť s ohledem na závislost výroku o náhradě nákladů řízení na výroku o meritu věci nemůže výrok o náhradě nákladů řízení v případě, že je podáno odvolání proti výroky o meritu věci, nabýt právní moci – uvedené platí také v případě, že je rozhodnutí o náhradě nákladů řízení obsaženo

¹⁷⁶ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol., 2009, *op. cit.* v pozn. 44, s. 1063.

¹⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 2475/2013 ze dne 21. 5. 2015.

¹⁷⁸ Usnesení Krajského soudu v Praze sp. zn. 126 Co 88/2022 ze dne 30. 8. 2022.

¹⁷⁹ SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol., 2021, *op. cit.* v pozn. 3, s. 720.

¹⁸⁰ KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Přípustnost odvolání proti rozhodnutí o nákladech řízení v bagatelních věcech. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2009, č. 13, s. 479-481. ISSN 1210-6410, s. 479-481.

v samostatném usnesení, nikoliv ve výroku téhož. Považuji současně na místě uvést, že pro odvolání proti náhradě nákladů řízení bylo dovozeno, že nelze aplikovat autoremeduru.¹⁸¹

Pro dovolání poté dle ust. § 238 odst. 1 písm. h) o.s.ř. platí, že není přípustné proti rozhodnutím v části týkající se výroku o nákladech řízení. Předmětné ustanovení bylo do o.s.ř. vloženo s účinností od 30. 9. 2017 novelou, jejímž účelem bylo vyloučit dovolání ve skutkově a právně jednoduchých záležitostech, jež z pohledu zákonodárce pouze zatěžovaly dovolací soud.¹⁸² Specifickým případem je v této souvislosti výjimka z pravidla, že k podání dovolání není legitimován vedlejší účastník – judikatura zde totiž dovodila, že vedlejší účastník je oprávněn podat dovolání proti výrokům odvolacího soudu týkajícím se jeho práv, včetně náhrady jeho nákladů řízení.¹⁸³

Pro rozhodnutí o odvolání i dovolání platí, že v případě kasačního rozhodnutí odvolací ani dovolací soud o náhradě nákladů řízení nerozhodují a obecný soud, jemuž je věc vrácena k rozhodnutí, rozhoduje o náhradě nákladů řízení před soudy všech stupňů. Naproti tomu v případě, že je rozhodnutí odvolacího či dovolacího soudu rozhodnutím, jímž by se řízení ve věci před tímto soudem hypoteticky končilo, rozhodne soud taktéž o náhradě nákladů řízení před ním samým.¹⁸⁴

4.4. Úhrada náhrady nákladů řízení, platební místo

Zákon v ust. § 160, ust. § 167 odst. 2 a ust. § 172 odst. 1 o.s.ř. v závislosti na formě rozhodnutí stanoví lhůtu pro dobrovolné splnění uložené povinnosti. Soud nesmí lhůtu zkrátit, nicméně v odůvodněných případech může rozsudkem určit lhůtu delší či určit plnění ve splátkách.¹⁸⁵ Nedojde-li k dobrovolnému splnění povinnosti, stává se rozhodnutí vykonatelné a oprávněný účastník může k vymožení povinnosti podat návrh na výkon rozhodnutí. Uvedená obecná pravidla se uplatní rovněž ve vztahu k úhradě náhrady nákladů řízení.

Pro dobrovolné splnění povinnosti je nezbytné, aby byl povinný účastník řízení obeznámen s místem, na nějž má být náhrada nákladů řízení uhrazena. V případě účastníků zastoupených advokátem obsahuje rozhodnutí o náhradě nákladů řízení dovětek „k rukám právního zástupce“ či „k rukám“ a bližší identifikaci právního zástupce¹⁸⁶ – tím je definováno platební místo k úhradě

¹⁸¹ REMEŠ, Jiří, 2022, *op. cit.* v pozn. 84, s. 357.

¹⁸² Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 296/2017 Dz.

¹⁸³ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 24 Cdo 3215/2019 ze dne 31. 1. 2020.

¹⁸⁴ REMEŠ, Jiří, 2022, *op. cit.* v pozn. 84, s. 323.

¹⁸⁵ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol., 2009, *op. cit.* v pozn. 44, s. 1106.

¹⁸⁶ DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol., 2009, *op. cit.* v pozn. 44, s. 1010.

náhrady nákladů řízení. Platí totiž, že tzv. platebním místem, tedy místem úhrady, je v případě náhrady nákladů řízení účastníkům zastoupeným advokátem právě advokát – subjektivní právo na náhradu nákladů řízení však i nadále náleží zastoupenému účastníkovi. Advokát a účastník řízení si mohou dohodnout jiný způsob úhrady, přičemž taková dohoda má účinky pouze mezi nimi, nikoliv navenek.¹⁸⁷ Současně však platí, že i v případě, kdy je náhrada nákladů řízení povinným účastníkem řízení uhrazena přímo k rukám oprávněného účastníka, je tím povinnost k úhradě náhrady nákladů řízení splněna.¹⁸⁸

Advokát je bez ohledu na skutečnost, že byla náhrada nákladů řízení uhrazena k jeho rukám, povinen přijatou náhradu vyúčtovat zastoupenému účastníku řízení. Judikaturou Nejvyššího soudu bylo dovozeno, že advokát je oprávněn v rámci vyúčtování jednostranně započíst svou pohledávku vůči zastoupenému účastníkovi, pokud za ním eviduje pohledávku způsobilou započtení.¹⁸⁹ Takový závěr nicméně neplatí bez dalšího, neboť předpisy o advokacii kladou na advokáty zvýšené nároky než na jiné osoby – v některých případech tak může být také platný občanskoprávní úkon advokáta, jakým započtení je, kárně postižen.¹⁹⁰

S ohledem na skutečnost, že subjektivní právo na náhradu nákladů řízení náleží účastníkovi řízení, nikoliv advokátovi, nemůže advokát tento nárok vlastním jménem vymáhat cestou výkonu rozhodnutí.¹⁹¹ V případě, že povinný účastník náhradu nákladů řízení dobrovolně neuhradí, je k podání návrhu na výkon rozhodnutí legitimován oprávněný účastník řízení, byť návrh zpravidla podá právě prostřednictvím advokáta.

Při výkonu rozhodnutí má oprávněný účastník dle ust. § 270 odst. 1, 2 o.s.ř. nárok na náhradu všech účelných nákladů výkonu rozhodnutí, přičemž pro náhradu nákladů výkonu rozhodnutí se přiměřeně užití ust. §§ 147 – 150 o.s.ř. V souladu s ust. §§ 270 – 271 o.s.ř. je nutné vykládat rovněž příslušná ustanovení exekučního řádu o náhradě nákladů exekučního řízení¹⁹² – citovaná ustanovení o.s.ř. se tedy použijí subsidiárně taktéž v případě, že účastník k vymožení neuhrazené náhrady nákladů řízení zvolí návrh dle exekučního řádu.

¹⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 686/2020 ze dne 1. 4. 2020.

¹⁸⁸ SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol., 2012, *op. cit.* v pozn. 83, s. 582.

¹⁸⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 3569/2013 ze dne 30. 4. 2014.

¹⁹⁰ SYKA, Jan. Započtení odměny advokáta proti pohledávce klienta. *Bulletin advokacie*. 2016, č. 4, s. 39. ISSN 1210-6348, s. 39.

¹⁹¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4012/18 ze dne 8. 3. 2021.

¹⁹² Stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 200/2005 ze dne 15. 2. 2006 k výkladu zákona č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

5. Novelizace advokátního tarifu

5.1. Vývoj novelizace a.t.

Jak bylo v této práci již uvedeno, zrušení ust. § 12a a.t., snižujícího významným způsobem mimosmluvní odměnu advokátů, bylo vnímáno jako krok směrem k potřebné významné novelizaci advokátního tarifu.¹⁹³ S ohledem na skutečnost, že téma novelizace a.t. je v odborné veřejnosti frekventované, byť doposud neukončené, dovoluji si v závěru této práce stručně shrnout její vývoj a nynější návrhy novely a.t.

K poslední rozsáhlejší novelizaci a.t. došlo před téměř 18 lety, když dne 1. 9 2006 nabyla účinnosti vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 276/2006 Sb. Touto vyhláškou došlo k novelizaci téměř všech ustanovení a.t. Základními změnami bylo zvýšení sazeb tarifních hodnot, úprava režijního paušálu a změna v účtování vícečinného souběhu.¹⁹⁴ Novelizována tedy byla téměř všechna ustanovení upravující výši konkrétních částek, ať již výši tarifní hodnoty či výši mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby – všechny tyto částky byly násobně navýšeny. Novelou tak došlo kupříkladu ke zvýšení odměn za jeden úkon právní služby ve smyslu ust. § 7 a.t., zvýšení tzv. režijního paušálu ze 75 Kč na 300 Kč či ke zvýšení hodnoty v tzv. „jiných případech“ ve smyslu ust. § 9 odst. 1 a.t. z 1.000 Kč na 5.000 Kč.

Z uvedeného lze seznat, že uvedená novelizace a.t. zvýšila mimosmluvní odměnu zcela zásadním způsobem. Pro srovnání lze uvést, že průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnanců v národním hospodářství se od roku 1996 do roku 2006 téměř zdvojnásobila.¹⁹⁵ Takovou novelizací a.t. tak došlo ex lege nejen ke zvýšení mimosmluvních odměn ustanovených advokátů, ale taktéž ke zvýšení náhrady nákladů řízení náležející oprávněným účastníkům soudních řízení s nárokem na náhradu nákladů řízení. Z výrazné novelizace a.t. tedy benefitovali nejen advokáti, nýbrž také účastníci řízení, jež úspěšně bránili své právo či jim vznikl nárok na náhradu nákladů z jiného právního důvodu – kupříkladu na základě povinnosti protistrany k úhradě separovaných nákladů ve smyslu ust. § 147 o.s.ř. Novelizací a.t. došlo rovněž ke zvýšení smluvních odměn advokátů v případech, kdy byla smluvní odměna mezi advokátem a klientem sjednána odkazem na a.t.

¹⁹³ JIROUSEK, Vladimír, 2020, *op. cit.* v pozn. 169.

¹⁹⁴ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Novela advokátního tarifu a paušální vyhlášky. *Bulletin advokacie*. 2007, č. 1, s. 19-21, ISSN 1210-6348, s. 19-21.

¹⁹⁵ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Česká republika od roku 1989 v číslech – aktualizováno 24. 8. 2023. *czso.cz* [online]. 2023. [cit. 2. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-aktualizovano-2482023>.

Od této novelizace však bylo další zvyšování mimosmluvní odměny zapovězeno, když začalo docházet naopak převážně k jejímu výraznému snižování, o čemž bylo blíže pojednáno v kapitole 3.8. této práce. Ve snaze o snížení mandatorních výdajů státního rozpočtu bylo již v roce 2010 uvažováno o novele a.t. umožňující redukovat odměnu ustanovených advokátů. Tyto úvahy kritizovala předně Česká advokátní komora, dle níž snížení odměny advokátům ustanoveným soudem mělo mít pouze zanedbatelný dopad na státní rozpočet a naopak představovalo zásah do spravedlivého odměňování advokátů.¹⁹⁶ S vědomím o tomto stanovisku však došlo v roce 2012 k přijetí tzv. „balíčkového opatření“, tedy několika ustanovení a.t. významně snižujících odměnu ustanoveného advokáta. Byť tato novelizace měla přímý vliv pouze na ustanovené advokáty, lze se domnívat, že jejich následkem mohla být v praxi rovněž nezřídka zvýšena smluvní odměna, neboť legitimně vznikla potřeba kompenzace snížené mimosmluvní odměny.

Ke zvýšení mimosmluvní odměny došlo v mezidobí naopak pouze v dílčích případech, když kupříkladu s účinností ke dni 1. 1. 2013 došlo k dalšímu zvýšení tarifních hodnot v tzv. „jiných případech“ ve smyslu ust. § 9 a.t. či ke zvýšení tarifní hodnoty pro trestné činy s horní hranicí trestu odnětí svobody nepřevyšující 1 rok ve smyslu ust. § 10 odst. 3 písm. a) a.t. Většina tarifních hodnot či sazeb mimosmluvní odměny, tedy především těch upravených v klíčových ust. § 7 a ust. § 10 a.t., však zůstala novelizací zcela nedotčena a mimosmluvní odměna byla prozatím nadále modifikována toliko derogačními nálezy Ústavního soudu.

5.2. Návrh novely advokátního tarifu v roce 2023

První vážné a zároveň veřejně dostupné úvahy o novelizaci a.t. byly zformulovány v roce 2023, když Ministerstvo spravedlnosti zveřejnilo návrh novely a.t. Na základě tohoto návrhu mělo dojít k rozsáhlým změnám a.t. Lze upozornit zejména na výraznou změnu výše a způsobu určení mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby dle ust. § 7 a.t., sjednocení a násobné zvýšení tarifních hodnot v tzv. „jiných případech“ dle ust. § 9 a.t. či rozšíření honorovatelných úkonů právní služby dle ust. § 11 a.t.¹⁹⁷ Návrh novely a.t. z roku 2023 upravoval taktéž zvýšení tzv. režijního paušálu ve smyslu ust. § 13 odst. 3 a.t. z 300 Kč na 450 Kč či zvýšení náhrady za promeškaný čas ze 100 Kč za započatou půlhodinu na 100 Kč za započatou čtvrt hodinu.

¹⁹⁶ REDAKCE. Legislativní pozornost advokacii: vláda navrhla novelizovat novelu zákona o advokacii a předložila změnu advokátního tarifu. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2010, č. 24, s. I. ISSN 1210-6410, s. I.

¹⁹⁷ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Elektronická úřední deska Ministerstva spravedlnosti. *eudeska.justice.cz* [online]. 2023. [cit. 2. 4. 2024]. Dostupné z: https://eudeska.justice.cz/Lists/EUD/Attachments/4026/MSP-10_2023-OSV-OSV-příloha%2001.pdf.

Navržená novela a.t. byla odůvodněna zejména absencí významnější novelizace a.t. od roku 2006 a tím způsobeným propadem mezi spravedlivou odměnou a mimosmluvní odměnou upravenou a.t. Ministerstvo spravedlnosti si při předložení kladlo za cíl přizpůsobení výše mimosmluvní odměny vývoji inflace, růstu minimální a průměrné mzdy v podnikatelské sféře, jakož i odměnám soudců a státních zástupců.¹⁹⁸ Pro srovnání lze opět uvést, že průměrná hrubá měsíční mzda vzrostla od roku 2006 do roku 2023 o více než dvojnásobek a míra inflace o více než sedminásobek.¹⁹⁹ Při zohlednění ekonomických ukazatelů tedy byla zcela zjevně dána potřeba novelizace a.t., zejména odpovídající navýšení výše mimosmluvní odměny advokáta a potažmo taktéž náhrad ve smyslu ust. § 13, § 14 a.t. Nelze také opomenout, že s účinností od 1. 1. 2023 došlo ke zvýšení odměn notářů novelizací notářského tarifu, zatímco a.t. zůstal nedotčen.

Považuji na tomto místě opět za důležité připomenout, že výše mimosmluvní odměny upravené a.t. má důsledky nejen do majetkové sféry ustanovených advokátů, nýbrž také do majetkové sféry účastníků řízení s nárokem na náhradu nákladů řízení. Mám za to, že od roku 2006 došlo ke zvýšení smluvní odměny advokátů, zatímco mimosmluvní odměna advokáta přiznaná účastníkům v rámci náhrady nákladů řízení zůstala stejná. Navržená novela a.t. by tedy měla příznivé důsledky taktéž do majetkové sféry účastníků řízení, zejména těch v tzv. bagatelní věcech, neboť i v případě výhry soudního sporu nezřídká ztrácí účastník řízení fakticky na náhradě nákladů řízení. Novotná v této souvislosti uvádí, že propast mezi skutečně uhrazenou odměnou klientem advokátovi a mimosmluvní odměnou přiznanou v rámci náhrady nákladů řízení může mít za důsledek, že běžní spotřebitelé neuplatní svá práva z odpovědnosti za vady koupeného zboží u soudu, neboť při standardní smluvní hodinové odměně advokáta nemohou získat odpovídající náhradu nákladů řízení. Naproti tomu se poté druhá strana nemusí obávat spotřebitele v jeho nároku odmítnout, neboť jí soudní řízení bude hrozit jen zcela výjimečně²⁰⁰ – takový důsledek je nesporně důsledkem zcela nežádoucím.

V rozporu s původním deklarovaným záměrem ministerstva spravedlnosti nedošlo k přijetí navržené novely a.t. tak, aby nabyla účinnosti k avizovanému datu 1. 7. 2023. Zásadní připomínky uplatnilo především Ministerstvo financí, do jehož resortu by měla účinnost novely a.t. zásadní přesah ve formě zvýšení mandatorních výdajů státu vynakládaných na odměny ustanovených

¹⁹⁸ REDAKCE. Ministerstvo finalizuje ve spolupráci s Českou advokátní komorou novelu advokátního tarifu. *Česká justice* [online]. 2023. [cit. 2. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/04/ministerstvo-finalizuje-ve-spolupraci-s-ceskou-advokatni-komorou-novelu-advokatniho-tarifu/>.

¹⁹⁹ Český statistický úřad, 2023, *op. cit.* v pozn. 195.

²⁰⁰ NOVOTNÁ, Monika. Spravedlnost pro „bohaté“ advokáty?. *Bulletin advokacie*. 2023, č. 7-8, s. 3. ISSN 1210-6348, s. 3.

advokátů. Celkový rozsah všech připomínek k návrhu novely a.t. poté dosahoval 120 stran.²⁰¹ Především v návaznosti na množství připomínek, s nimiž se bylo Ministerstvo spravedlnosti nuceno se vypořádat, v avizovaném termínu k nabytí účinnosti novely a.t. nedošlo.

5.3. Návrh novely advokátního tarifu v roce 2024

Ačkoliv navržená novela a.t. nenabyla účinnosti v původně avizovaném termínu, práce na ní ukončeny nebyly a v mezidobí došlo k jejímu přepracování. Předseda České advokátní komory, jejíž pracovní skupina s pracovní skupinou Ministerstva spravedlnosti návrh novely a.t. v návaznosti na připomínky přepracovávala, označil přepracovaný návrh novely a.t. za minimalistickou kompromisní variantu zohledňující relevantní připomínky uplatněné v rámci připomínkového řízení a současně za výsledek dlouhodobého jednání.²⁰²

Přepracovaný návrh novely a.t. byl v konečném znění předložen a současně zaslán do mezirezortního připomínkového řízení dne 22. 3. 2024 – tedy téměř o měsíc dříve, než tomu bylo u původního návrhu novely a.t. v roce 2023.²⁰³ Z této skutečnosti lze usuzovat na snahu Ministerstva spravedlnosti o včasné zpracování případných připomínek vznesených v rámci připomínkového řízení, kdy spolu s předložením přepracovaného návrhu novely a.t. došlo opět ke sdělení předpokládaného termínu nabytí účinnosti této novely ke dni 1. 7. 2024.

Přepracovaný návrh novely a.t. předložený v roce 2024 navrhuje další zvýšení již původně navrženého zvýšení tarifních hodnot, když kupříkladu tarifní hodnoty v tzv. „jiných věcech“ dle ust. § 9 a.t. činí v přepracovaném návrhu novely a.t. částky ve výši 10.000 Kč, 30.000 Kč, 65.000 Kč a 113.000 Kč.²⁰⁴ Další zvýšení tarifních hodnot oproti původnímu návrhu novely a.t. je navrženo rovněž ve věcech obhajoby dle ust. § 10 odst. 3 a.t. – naproti tomu je ve věcech obhajoby ponechána diferenciací tarifních hodnot na 4 tarifní hodnoty s nejnižší tarifní hodnotou 10.000 Kč, nikoliv na 3 tarifní hodnoty s nejnižší tarifní hodnotou 20.000 Kč, jak navrhoval původní návrh novely a.t.

Oproti původnímu návrhu pak v přepracovaném návrhu novely a.t. zůstává zcela nedotčeno ust. § 7 a.t., jehož novelizací mělo dle původního návrhu dojít ke sjednocení nejnižších

²⁰¹ NĚMEC, Robert. Jak to vypadá s novelou advokátního tarifu?. *Bulletin advokacie*. 2023, č. 6, s. 4. ISSN 1210-6348, s. 4.

²⁰² REDAKCE. Blažek navrhl zvýšení advokátního tarifu. Jde o nejnižší možný kompromis, říká šéf ČAK. *Česká justice* [online]. 2024. [cit. 2. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/03/blazek-navrhl-zvyseni-advokatniho-tarifu-jde-o-nejnizsi-mozny-kompromis-rika-sef-cak/>.

²⁰³ ŘEPKA, Vladimír. Ministerstvo spravedlnosti předložilo návrh vyhlášky advokátního tarifu. *justice.cz* [online]. 2024. [cit. 3. 4. 2024]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rozcestnik/-/clanek/ministerstvo-spravedlnosti-predlozilo-navrh-vyhlascky-advokatniho-tarifu>.

²⁰⁴ REDAKCE, 2024, *op. cit.* v pozn. 202.

sazeb mimosmluvní odměny na částku 1.500 Kč, a dále ke zvýšení sazeb mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby. Vypuštění návrhu novelizace ust. § 7 a.t. považuji za nepříznivý krok směrem k účastníkům řízení, neboť v jeho důsledku nedojde ke zvýšení mimosmluvní odměny ve věcech, v nichž lze předmět sporu vyjádřit v penězích ve smyslu ust. § 8 a.t. – tedy příkladmo právě ve sporech o uplatnění práv z vadného plnění spotřebitelem. Současně považuji novelizaci ust. § 7 a.t. tím spíše za potřebnou, když dle judikatury Ústavního soudu je při rozhodování o náhradě nákladů řízení nezbytné vždy preferovat aplikaci ust. § 8 a.t., úzce navázaného na ust. § 7 a.t., před ust. § 9 a.t.

Za nepříznivou považuji také skutečnost, že oproti původnímu návrhu není nyní navrženo nahrazení pojmů „vnitrostátní poštovné, místní hovorné a přepravné“ soudobými pojmy „vnitrostátní poštovní služby a služby elektronických komunikací.“ Touto změnou by prokazatelně došlo k přínosnému odstranění terminologických nejasností, o nichž bylo blíže pojednáno v bodě 3.7.1. této práce, přičemž se domnívám, že taková marginální změna právní úpravy by neznamenal navýšení mandatorních výdajů státu.

Navzdory uvedenému považuji za nesporné, že předkladatelé přepracovaného návrhu novely a.t. měli k dispozici rozsáhlé podklady a analýzy dopadů, přičemž přepracovaný návrh je výsledkem dlouhého vyjednávání a vypuštění některých změn tedy bude mít nesporně své opodstatnění. Ke dni uzavření rukopisu této práce nebylo o přepracovaném návrhu novely a.t. nikterak rozhodnuto a nejsou veřejně dostupné ani klíčové připomínky či stanoviska jednotlivých resortů – nelze tedy než uzavřít, že bude nezbytné podrobně sledovat další vývoj.

Závěr

V této práci jsem se věnovala náhradě nákladů řízení se zaměřením na náhradu nákladů právního zastoupení. Práce je soustředěna především na základní právní úpravu náhrady nákladů řízení, související soudní judikaturu a praktickou aplikaci. Předestřena byla také různá názorová stanoviska na konkrétní dílčí problematiku.

Současná právní úprava náhrady nákladů řízení vychází z právních předpisů přijatých v minulém století, když jejím základem je o.s.ř. z roku 1963 a a.t. z roku 1996. Navzdory proměnlivému vývoji společenskoekonomické situace a s tím související legislativy zůstala právní úprava náhrady nákladů řízení ve svém základu stejná a byla zřídka novelizována. Mám za to, že právě takový stav svědčí o funkční právní úpravě a osvědčených procesních postupech – uvedené se nicméně netýká výše sazeb mimosmluvní odměny, o nichž pojednává práce ve svém závěru.

Vlivem téměř neměnné právní úpravy náhrady nákladů řízení je dostupná také bohatá, nadále aplikovatelná a ve značném rozsahu stále aktuální soudní judikatura. Na soudní judikaturu byla zákonodárcem také přenesena řada praktických otázek, kdy za jednu z nejzásadnějších lze označit řešení situace nastalé po zrušení přísudkové vyhlášky. Klíčovou roli v soudní judikatuře poté sehrál Ústavní soud se svými derogačními nálezy. Za první zásadní nález Ústavního soudu v oblasti náhrady nákladů řízení lze označit nález zrušující přísudkovou vyhlášku, jímž se Ústavní soud po téměř 8 letech účinnosti přísudkové vyhlášky ztotožnil s kritickými názory, jež byly opakovaně vzneseny již při jejím přijímání. Funkce negativního zákonodárce Ústavního soudu se projevila taktéž v řadě nálezů zrušujících dílčí ustanovení a.t., zejména těch omezujících odměnu ustanoveného advokáta. Doposud posledním takovým nálezem byl nález z roku 2021 zrušující tzv. povodňovou daň.

Při zohlednění výše uvedeného si tedy práce kladla za cíl obsáhnout charakteristiku náhrady nákladů řízení a obzvláště náhradu nákladů právního zastoupení – zejména její právní úpravu a výklad. Práce tedy napříč kapitolami pojímá o právní úpravě náhrady nákladů řízení, a to rovněž o právní úpravě neúčinné. Lze totiž mít za to, že taktéž již neúčinná právní úprava zásadním způsobem přispěla k rozvoji soudní judikatury a ustálení právní úpravy – především preferenci úkonové odměny nad odměnou paušální.

Spolu s právní úpravou obsáhla práce taktéž základní zásady, jimiž jsou soudy povinny se při rozhodování o náhradě nákladů řídit. V této souvislosti byla analyzována také jednotlivá moderační oprávnění soudu, a to ve vztahu k náhradě nákladů řízení žalobce i žalovaného. Těžiště práce poté spočívá v podrobném pojednání o advokátním tarifu. Prvně je pojednáno o obecných

ustanoveních upravujících výpočet mimosmluvní odměny advokáta a o základní proměnných tohoto výpočtu, obzvláště se zaměřením na tarifní hodnotu. Následuje podrobný výčet jednotlivých úkonů právní služby s jejich popisem a praktickým využitím. Opomenuty nejsou ani náhrady advokáta a jednotlivá účinná i neúčinná ustanovení modifikující odměnu a náhrady advokáta.

V závěru pojednává práce o povaze a formách rozhodnutí o náhradě nákladů řízení a jednotlivých opravných prostředcích. Obsaženo je také objasnění judikaturního pojmu tzv. platebního místa, tedy místa, na něž má být uhrazena náhrada nákladů řízení. Práce je zakončena aktuální problematikou, a sice novelizací advokátního tarifu, jejíž přijetí je po 18 letech patrně reálné. Mám za to, že právě v této souvislosti se ze strany odborné i laické veřejnosti dostává právní úpravě náhrady nákladů řízení nejvíce pozornosti. Úplný závěr práce je tedy věnován posledním návrhům vyhlášky novelizující a.t. a jejich komparaci.

Lze tedy shrnout, že základ práce se opírá především o účinnou právní úpravu, její praktickou aplikaci a výklad, při zohlednění jejího vývoje a aktuálních otázek.

Seznam zkratek

a.t.	vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právní služby (advokátní tarif)
o.s.ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
exekuční řád	zákon č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád)
přísudková vyhláška	vyhláška Ministerstva spravedlnosti, kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právní služby (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů
správní řád	zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
starý občanský zákoník	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb.
vyhláška o znalečném	vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 504/2020 Sb., o znalečném
zákon o advokacii	zákon č. 85/1999 Sb., o advokacii
zákon o cestovních náhradách	zákon č. 199/1992 Sb., o cestovních náhradách
zákon o dani z přidané hodnoty	zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty

zákon o elektronických úkonech	zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů
zákon o mediaci	zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a změně některých zákonů (zákon o mediaci)
zákon o oceňování majetku	zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů
zákon o odpovědnosti za škodu	zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti
zákon o soudnictví ve věcech mládeže	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů
zákon o trestní odpovědnosti právnických osob	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
zákon o Ústavním soudu	zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu
zákon o znalcích	zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech
zákon o zvláštních řízeních soudních	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
zákoník práce	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

BÍLÝ, Martin. Předžalobní výzva – důsledky a problémy. *Právní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2014, č. 3, s. 94-98. ISSN 1210-6410.

ČESKÁ ADVOKÁTNÍ KOMORA. Otázky advokátního tarifu. *Bulletin advokacie*. 2000, zvláštní číslo, 100 s. ISSN 1210-6348.

DRÁPAL, Ljubomír, BUREŠ, Jaroslav a kol. *Občanský soudní řád I, II*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1600 s. ISBN 978-80-7400-107-9.

HÁJKOVÁ, Šárka. Mediace v kontextu občanského soudního řízení. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 6, s. 24-26. ISSN 1210-6348.

HOBL, Jaroslav. Problematika odměny právního zastoupení v exekuci na peněžité plnění. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2018, č. 1, s. 24-28, ISSN 1210-6410.

JANDOVÁ, Hana. Náhrada nákladů řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví. *Soudní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2022, č. 10, s. 311-314. ISSN 1211-4405.

JIRSA, J. a kol.: *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář: podle stavu k 1.2.2016. Kniha II*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 609 s. ISBN 978-80-7552-080-7.

KORBEL, František, PRUDÍKOVÁ, Dana. Velké změny exekučního práva od 1. ledna 2013. *Právní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2013, č. 1/2013, s. 1-12. ISSN 1210-6410.

KOVÁŘOVÁ a kol. *Odměna advokáta (vyhláška č. 177/1996 Sb., advokátní tarif) – komentář*. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019, 344 s. ISBN 978-80-7598-280-3.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. Novela advokátního tarifu a paušální vyhlášky. *Bulletin advokacie*. 2007, č. 1, s. 19-21, ISSN 1210-6348.

KŘIVÁČKOVÁ, Jana. Přípustnost odvolání proti rozhodnutí o nákladech řízení v bagatelních věcech. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2009, č. 13, s. 479-481, ISSN 1210-6410.

- LAJSEK, Vladimír. Náležitosti předžalobní výzvy podle § 142a OSŘ. *Právní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2016, č. 13-14, s. 489-496. ISSN 1210-6410.
- MALÁ, Jana. Moderační právo soudu dle aktuální judikatury ÚS. *Soudní rozhledy*. Praha: C.H. Beck, 2012, č. 7-8, s. 242-246. ISSN 1211-4405.
- MANDÁK, Václav. K otázce účtování mimosmluvní odměny za sepsání stížnosti proti rozhodnutí o vazbě a žádosti o propuštění z vazby na svobodu. *Bulletin advokacie*. 1997, č. 5, s. 41. ISSN 1210-6348.
- MANDÁK, Václav. K pojmu „úkon právní služby časově náročný“ ve smyslu § 12 odst. 1 advokátního tarifu. *Bulletin advokacie*. 2000, č. 4, s. 69-74. ISSN 1210-6348.
- MICHNA, Lukáš, MICHNA, Ondřej. Soudcovské zmírňovací právo dle § 150 OSŘ. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2002, č. 4, s. 172-175. ISSN 1210-6410.
- MICHNA, Lukáš. Odměna za právní zastupování. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2001, č. 10, s. 481-485. ISSN 1210-6410.
- NĚMEC, Robert. Jak to vypadá s novelou advokátního tarifu?. *Bulletin advokacie*. 2023, č. 6, s. 4. ISSN 1210-6348.
- NOVOTNÁ, Monika. Spravedlnost pro „bohaté“ advokáty?. *Bulletin advokacie*. 2023, č. 7-8, s. 3. ISSN 1210-6348.
- PAPEŽ, Vladimír. Nad jedním rozhodnutím (časově náročný úkon dle § 12 odst. 1 advok. tarifu). *Bulletin advokacie*. 2001, č. 5, s. 56-57. ISSN 1210-6348.
- PAPEŽ, Vladimír. Paušální sazba odměny v občanském soudním řádu. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 2, s. 7-12. ISSN 1210-6348.
- REMEŠ, Jiří. *Praktický úvod do civilního řízení sporného*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2022, 464 s. ISBN 978-80-7400-871-9.
- REDAKCE. Legislativní pozornost advokacii: vláda navrhla novelizovat novelu zákona o advokacii a předložila změnu advokátního tarifu. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2010, č. 24, s. I. ISSN 1210-6410.

ŘEHULOVÁ, Lenka. Smluvní odměna advokáta z pohledu čl. 10 Etického kodexu. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2012, č. 7, s. 242-246. ISSN 1210-6410.

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav, VYCHOPENĚ, Martin, KRYM, Ladislav, PEJCHAL, Aleš a kol. *Zákon o advokacii*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 651 s. ISBN 978-80-7179-248-2.

SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, DOLEŽÍLEK, Jiří a kol. *Občanský soudní řád*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, 1834 s. ISBN 978-80-7400-828-3.

SVOBODA, Karel. *Řízení v prvním stupni. Civilní proces z pohledu účastníka*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, 712 s. ISBN 978-80-7400-733-0.

SYKA, Jan. Započtení odměny advokáta proti pohledávce klienta. *Bulletin advokacie*. 2016, č. 4, s. 39. ISSN 1210-6348.

ŠULÁKOVÁ, Martina. Náhrada nákladů řízení ve světle aktuální judikatury Ústavního soudu. *Bulletin advokacie*. 2015, č. 4, s. 25-30. ISSN 1210-6348.

TICHÝ, Jan. Jiný pohled na předžalobní výzvu a náklady s ní spojené. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2014, č. 8, s. 283-288. ISSN 1210-6410.

VESELÝ, Ondřej. K novému ustanovení § 9 odst. 5 advokátního tarifu (odměna při ustanovení opatrovníkem dle § 29 odst. 3 o.s.ř.). *Bulletin advokacie*. 2007, č. 1, s. 22-23. ISSN 1210-6348.

2. Seznam použitých internetových zdrojů

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Česká republika od roku 1989 v číslech – aktualizováno 24. 8. 2023. *czso.cz* [online]. 2023. [cit. 2. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech-aktualizovano-2482023>.

DIGITÁLNÍ INFORMAČNÍ AGENTURA. Statistika. *Digitální a informační agentura* [online]. 2024. [cit. 27. 2. 2024]. Dostupné z: <https://info.moje-datovaschranka.cz/info/cs/stats.html>.

HOUDEK, Stanislav. Meziměsto za stejnou cenu jako místní hovor? *Hospodářské noviny* [online]. 2002. [cit. 13. 3. 2024]. Dostupné z: <https://hn.cz/c1-11704800-mezimesto-za-stejnou-cenu-jako-mistni-hovor>.

JIROUSEK, Vladimír. Dobrá zpráva ve špatných časech – zrušení § 12a advokátního tarifu. *Advokátní deník* [online]. 2020. [cit. 18. 3. 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2020/10/23/dobra-zprava-ve-spatnych-casech-zruseni-§-12a-advokatniho-tarifu/>.

JIRSA, Jaromír. Náhrada nákladů řízení při částečném úspěchu, závisí-li výše nároku na úvaze soudu. *Právní prostor* [online]. 2015 [cit. 24. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/judikatura/procesni-pravo/nahrada-nakladu-rizeni-pri-castecnem-uspechu-zavisi-li-vyse-naroku-na-uvaze-soudu>.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. Odměna advokáta a bagatelní pohledávky. *Bulletin advokacie* [online]. 2017. [cit. 3. 3. 2024]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/odmena-advokata-a-bagatelni-pohledavky>.

LÉKO, Kristián. Advokát vás určitě nezruinuje. *cak.cz* [online]. 2016. [cit. 21. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=16023>.

MEDIAFAX.CZ Ústavní soud se začal zabývat návrhem na zrušení vyhlášky, jež umožňuje advokátům obchodovat s dluhy. *epravo.cz* [online]. 5. 11. 2012. [cit. 21. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/ustavni-soud-se-zacal-zabyvat-navrhem-na-zruseni-vyhlasiky-jez-umoznuje-advokatum-obchodovat-s-dluhy-86799.html>.

MIKETA, Radim. Odměny advokátů budou od 1. ledna bez povodňové daně. *Advokátní deník* [online]. 2021. [cit. 18. 3. 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2021/12/16/odmeny-advokatu-budou-od-1-ledna-bez-povodnove-dane/>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI. Elektronická úřední deska Ministerstva spravedlnosti. *eudeska.justice.cz* [online]. 2023. [cit. 2. 4. 2024]. Dostupné z: https://eudeska.justice.cz/Lists/EUD/Attachments/4026/MSP-10_2023-OSV-OSV-přiloha%2001.pdf.

POŘÍZEK, Jan. Náhrada nákladů řízení o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví. *Právní prostor* [online]. 2022. [cit. 24. 2. 2024]. Dostupné z:

<https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/nahrada-nakladu-rizeni-o-zruseni-vyporadani-spoluvlastnictvi>.

PULKRÁBEK, Zdeněk. Zásada úspěchu – „novinky“ v rozhodování o nákladech řízení. *Advokátní deník* [online]. 2019. [cit. 24. 2. 2024]. Dostupné z: <https://advokatnidenik.cz/2019/03/07/zasada-uspechu-novinky-v-rozhodovani-o-nakladech-rizeni/>.

REDAKCE. Blažek navrhl zvýšení advokátního tarifu. Jde o nejnižší možný kompromis, říká šéf ČAK. *Česká justice* [online]. 2024. [cit. 2. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2024/03/blazek-navrhl-zvyseni-advokatniho-tarifu-jde-o-nejnizsi-mozny-kompromis-rika-sef-cak/>.

REDAKCE. Ministerstvo finalizuje ve spolupráci s Českou advokátní komorou novelu advokátního tarifu. *Česká justice* [online]. 2023. [cit. 2. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2023/04/ministerstvo-finalizuje-ve-spolupraci-s-ceskou-advokatni-komorou-novelu-advokatniho-tarifu/>.

ŘEPKA, Vladimír. Ministerstvo spravedlnosti předložilo návrh vyhlášky advokátního tarifu. *justice.cz* [online]. 2024. [cit. 3. 4. 2024]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/rozcestnik/-/clanek/ministerstvo-spravedlnosti-predlozilo-navrh-vyhlasky-advokatniho-tarifu>.

STAVROVSKÝ, Tomáš. Vybrané problémy spojené s otázkou náhrady za promeškaný čas obhájce a zmocněnce v trestním řízení. *epravo.cz* [online]. 2021. [cit. 15. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vybrane-problemy-spojene-s-otazkou-nahrady-za-promeskany-cas-obhajce-a-zmocnence-v-trestnim-rizeni-112646.html>.

VÁLOVÁ, Irena. Po 24 letech navrhl Ministerstvo spravedlnosti zrušit dočasný povodňový advokátní tarif. *Česká justice* [online]. 2021. [cit. 18. 3. 2024]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2021/07/po-24-letech-navrhlo-ministerstvo-spravedlnosti-zrusit-docasny-povodnovy-advokatni-tarif>.

ZPRAVODAJSTVÍ ČTK. Ústavní soud rozhodne o vyhlášce, která stanovuje odměny advokátů. *cak.cz* [online]. 2013. [cit. 21. 2. 2024]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=11228>.

3. Seznam použitých právních předpisů

nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/920 ze dne 17. května 2017, kterým se mění nařízení (EU) č. 531/2012, pokud jde o pravidla pro velkoobchodní trhy s roamingem

nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2022/612 ze dne 6. dubna 2022 o roamingu ve veřejných mobilních komunikačních sítích v Unii

nařízení vlády č. 351/2013 Sb., kterým se určuje výše úroků z prodlení a nákladů spojených s uplatněním pohledávky, určuje odměna likvidátora, likvidačního správce a člena orgánu právnické osoby jmenovaného soudem a upravují některé otázky Obchodního věstníku, veřejných rejstříků právnických a fyzických osob a evidence svěřenských fondů a evidence údajů o skutečných majitelích

ústavní zákon č. 1/1993 Sb.

vyhláška č. 276/2006 Sb., kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů

vyhláška č. 398/2023 Sb., o změně sazby základní náhrady za používání silničních motorových vozidel a stravného a o stanovení průměrné ceny pohonných hmot pro účely poskytování cestovních náhrad pro rok 2024

vyhláška č. 406/2021 Sb., kterou se mění vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právní služby (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů

vyhláška č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníků advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právní služby (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů

vyhláška č. 504/2020 Sb., o znalečném

vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právní služby (advokátní tarif)

zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů

zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku)

zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

zákon č. 199/1992 Sb., o cestovních náhradách

zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci)

zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty

zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech

zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

zákon č. 293/2013 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

zákon č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů

zákon č. 345/2019 Sb., o soudních tlumočnících a soudních překladatelích

zákon č. 396/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

zákon č. 457/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech a autorizované konverzi dokumentů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád)

zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii

zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád

4. Seznam použité judikatury

nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1232/20 ze dne 31. 8. 2020.

nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1750/23 ze dne 7. 11. 2023.

nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2482/23 ze dne 6. 12. 2023.

nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 257/05 ze dne 20. 12. 2005.

nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 262/20-3 ze dne 10. 11. 2020.

nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2717/08 ze dne 30. 8. 2019.

nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 2777/22 ze dne 24. 1. 2023.

nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3228/15 ze dne 21. 4. 2016.

nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3906/17-2 ze dne 1. 3. 2021.

nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3916/14 ze dne 12. 4. 2016.

nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4012/18 ze dne 8. 3. 2021.

nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 4047/14 ze dne 18. 5. 2015.

nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 672/03 ze dne 11. 2. 2004.

nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 988/12 ze dne 25. 7. 2012.

nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 1605/15 ze dne 31. 5. 2016.

nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2632/18 ze dne 17. 4. 2019.

nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2811/08 ze dne 11. 6. 2009.

nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3230/10 ze dne 25. 1. 2011.

nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3394/16 ze dne 20. 6. 2017.

nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3539/19 ze dne 6. 3. 2020.

nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3627/18 ze dne 3. 9. 2019.

nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 538/10 ze dne 24. 3. 2011.

nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 572/19 ze dne 12. 12. 2019.

nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 2289/21 ze dne 22. 2. 2022.

nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 935/15 ze dne 25. 6. 2015.

nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 105/23 ze dne 11. 4. 2023.

nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1109/21 ze dne 19. 10. 2021.

nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1391/07 ze dne 5. 6. 2008.

nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2374/19 ze dne 7. 7. 2020.

nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 2688/15 ze dne 19. 12. 2017.

nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 404/22 ze dne 5. 4. 2022.

nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 649/22 ze dne 19. 7. 2022.

nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 17/21 dne 19. 10. 2021.

nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 22/19 ze dne 14. 1. 2020.

nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 23/19 ze dne 28. 1. 2020.

nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013.

nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 26/19 ze dne 3. 3. 2020.

nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 39/13 ze dne 7. 10. 2014.

nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 4/19 ze dne 24. 9. 2019.

nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS-st. 59/23 ze dne 13. 9. 2023.

rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. 3 Cz 13/69 ze dne 24. 6. 1969.

rozhodnutí Nejvyššího správního soudu č. j. 12 Ksz 4/2010-141 ze dne 27. 1. 2011.

rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2604/2009 ze dne 29. 7. 2010.

rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 3918/2015 ze dne 25. 8. 2016.

rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 732/2006 ze dne 25. 4. 2007.

rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 245/2014 ze dne 26. 3. 2014

rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 2604/2008 ze dne 16. 12. 2008.

rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 28 Cdo 4425/2013 ze dne 15. 5. 2014.

rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 1728/2011 ze dne 23. 5. 2012.

rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 4016/2016 ze dne 30. 1. 2019.

rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 3569/2013 ze dne 30. 4. 2014.

rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 489/2012 ze dne 29. 8. 2013.

rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 4/2006 ze dne 16. 2. 2006.

rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tz 84/2012 ze dne 5. 12. 2012.

rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 8 Afs 27/2021-67 ze dne 11. 1. 2023.

usnesení Krajského soudu v Praze sp. zn. 126 Co 88/2022 ze dne 30. 8. 2022.

usnesení Krajského soudu v Praze sp. zn. To 219/2010 ze dne 5. 5. 2010.

usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 6 To 27/2005 ze dne 20. 1. 2005.

usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 68 Co 328/2020 ze dne 23. 10. 2020.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 20 Cdo 686/2020 ze dne 1. 4. 2020.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 2082/2017 ze dne 3. 10. 2017.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 1894/2014 ze dne 28. 1. 2015.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 5137/2015 ze dne 29. 3. 2016.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 5286/2009-I. ze dne 19. 1. 2012.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 5909/2017 ze dne 27. 2. 2018.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 725/2015 ze dne 26. 1. 2016.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 24 Cdo 3215/2019 ze dne 31. 1. 2020.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 24 Cdo 34/2021 ze dne 26. 2. 2021.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1610/2014 ze dne 30. 9. 2014.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 1748/2015 ze dne 29. 7. 2015.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3974/2015 ze dne 21. 9. 2016.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 3974/2015 ze dne 21. 9. 2016.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 5327/2014 ze dne 31. 3. 2015.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 5713/2017 ze dne 12. 4. 2018.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 26 Cdo 2475/2013 ze dne 21. 5. 2015.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 4388/2013 ze dne 19. 2. 2015.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 5486/2017 ze dne 27. 6. 2019.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 733/2001 ze dne 29. 8. 2002.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 2666/2014 ze dne 26. 11. 2014.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 32 Cdo 1210/2017 ze dne 9. 8. 2017.

usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 33 Cdo 4193/2013 ze dne 30. 3. 2015.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1766/13 ze dne 18. 7. 2013.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1800/21 ze dne 27. 7. 2021.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 21/12 ze dne 12. 4. 2012.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 324/06 ze dne 13. 11. 2007.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 614/22 ze dne 24. 5. 2022.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2106/11 ze dne 19. 8. 2011.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 223/13 ze dne 28. 3. 2013.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2336/09 ze dne 25. 3. 2010.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3148/16 ze dne 24. 1. 2017.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3342/10 ze dne 18. 1. 2011.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 351/18 ze dne 11. 9. 2018.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 563/01 ze dne 1. 4. 2003.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 1799/07 ze dne 6. 12. 2007.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3266/15 ze dne 19. 11. 2015.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3558/17 ze dne 31. 7. 2018.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3561/19 ze dne 11. 8. 2020.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 360/15 ze dne 31. 3. 2015.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 4280/18 ze dne 23. 4. 2019.

usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 61/06 ze dne 27. 6. 2007.

usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 4 To 54/2014 ze dne 24. 9. 2014.

usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 8 To 143/01 ze dne 7. 11. 2001.

usnesení Vrchního soudu v Praze sp. zn. 8 To 24/97 ze dne 20. 3. 1997.

5. Seznam ostatních zdrojů

Dopis unie obhájců České republiky ze dne 10. 3. 2017.

Sdělení Ústavního soudu org. 23/13 k účinkům nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 25/12 ze dne 17. 4. 2013.

Stanovisko Nejvyššího soudu sp. zn. Cpjn 200/2005 ze dne 15. 2. 2006 k výkladu zákona č. 120/2001 Sb. o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 296/2017 Dz.

Vláda: Důvodová zpráva k zákonu č. 296/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, č. 296/2017 Dz.

Náhrada nákladů řízení v případě účastníků zastoupených advokátem

Abstrakt

Předmětem této práce je problematika náhrady nákladů řízení, přičemž jejím primárním zaměřením jsou náklady právního zastoupení. Základem práce je současná právní úprava náhrady nákladů řízení a její historický i současný výklad.

Práce je členěna do pěti kapitol, seřazených chronologicky od nejobecnější po nejužší zaměřenou. Úvodem je tedy představen pojem nákladů řízení a nákladů právního zastoupení, jež následují základní zásady a možné podmínky pro přiznání nároku na náhradu nákladů řízení. Nejobsáhlejší kapitolou je kapitola třetí, pojednávající o advokátním tarifu jako základním právním předpisu regulujícím odměnu advokáta. Tato kapitola je tedy uvozena zobecňujícími ustanoveními advokátního tarifu a pokračuje popisem konkrétních úkonů právní služby a náhrad advokáta. Ve čtvrté kapitole, věnující se formální stránce náhrady nákladů řízení, je obsažena právní úprava rozhodnutí o náhradě nákladů řízení. Poslední, pátá kapitola je věnována aktuálnímu tématu, jímž je novelizace advokátního tarifu.

V práci bylo dovozeno, že náklady řízení jsou jedním ze základních prvků každého občanského soudního řízení a výrok o nich obligatorním výrokem rozhodnutí, jímž se řízení u soudu končí – to platí také pro rozhodování o opravných prostředcích. Základními zásadami při rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení jsou zásada úspěchu ve věci a zásada zavinění, přičemž soud obligatorně přihlíží taktéž k předchozímu zaslání předžalobní výzvy. Samotný výpočet pro výši náhrady nákladů řízení je poté založen na třech proměnných, a to sazbě mimosmluvní odměny za jeden úkon právní služby, tarifní hodnotě a úkonech právní služby.

Soud při rozhodování o náhradě nákladů řízení vychází především z právních předpisů, nicméně může přihlídnout i k návrhu oprávněného účastníka řízení – zejména, požaduje-li účastník nižší náhradu nákladů řízení či se svého práva vzdal. Vlastní rozhodnutí o náhradě nákladů řízení má vždy povahu usnesení, přičemž může být obsaženo ve výroku rozhodnutí či v samostatném usnesení. Přípustný opravný prostředek proti rozhodnutí o náhradě nákladů řízení je odvolání, přičemž dovolání pouze proti výroku o náhradě nákladů řízení není přípustné – výjimkou *sui generis* je dovolání vedlejšího účastníka proti výroku dotýkajícího se jeho nákladů řízení.

V rámci rozboru aktuálního přepracovaného návrhu novely advokátního tarifu bylo uzavřeno, že současný přepracovaný návrh je patrně výsledkem značně vyššího kompromisu, než tomu bylo u návrhu předchozího, následkem čehož by mohl být tento návrh skutečně schválen.

Klíčová slova: Náhrada nákladů řízení, právní zastoupení, odměna advokáta

Reimbursement of procedural costs in the case of parties represented by a lawyer

Abstract

The subject matter of this diploma thesis concerns the issue of reimbursement of procedural costs, with a primary focus on the costs of legal representation. The foundation of the thesis lies in the current legal framework regarding the reimbursement of procedural costs and its historical as well as contemporary interpretation.

The work is divided into five chapters, arranged chronologically from the most general to the most narrowly focused. The introduction presents the concept of procedural costs and costs of legal representation, followed by fundamental principles and possible conditions for entitlement to reimbursement of procedural costs. The most comprehensive chapter is the third chapter, addressing the lawyer's tariff as the fundamental legal regulation governing the fees and remuneration of lawyers and thereafter the costs of legal representation. The third chapter begins with general provisions of the lawyer's tariff and proceeds with a description of different legal services and the fees and remuneration of lawyers. The fourth chapter, dedicated to the formal aspect of reimbursement of procedural costs, includes the legal regulation of decisions on reimbursement of procedural costs. The final, fifth chapter is dedicated to the current topic, which is the amendment of the lawyer's tariff.

It has been deduced in this diploma thesis that procedural costs are one of the fundamental elements of any civil judicial proceeding, and a decision statement regarding them is an obligatory statement of the decision ending the proceeding – this also applies to decisions on remedies. The basic principles for the court's decision on reimbursement of procedural costs are the principle of success in the matter and the principle of fault, with the court also mandatory considering the prior sending of a final demand. The calculation of the amount of reimbursement of procedural costs is then based on three variables: the rate for a non-contractual fee for one act of the legal service, tariff value, and legal services.

When deciding on reimbursement of procedural costs, the court primarily relies on legislation, however, it may also consider the proposal of the entitled party to the proceedings – especially if the entitled party to the proceedings requests lower reimbursement of procedural costs or has waived the right. The decision on reimbursement of procedural costs always has the nature of a resolution, and it may be included in the decision statement or in a separate resolution. The permissible remedy against the decision on reimbursement of procedural costs is an appeal, with

an appeal on a point of law solely against the decision statement on reimbursement of procedural costs not being admissible – an exception *sui generis* is an appeal on a point of law brought by an intervener against a decision statement affecting their procedural costs.

In the analysis of the current revised ordinance draft amending the lawyer's tariff, it was concluded that the current revised ordinance draft is likely the result of a considerably higher compromise than the previous one, as a result of which this ordinance draft could indeed be approved.

Key words: Reimbursement of procedural costs, legal representation, fees, and remuneration of lawyers